

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2019.5.29.
COM(2019) 260 final

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A
TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A
RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

Az EU bővítési politikájáról szóló 2018. évi közlemény

{SWD(2019) 215 final} - {SWD(2019) 216 final} - {SWD(2019) 217 final} -
{SWD(2019) 218 final} - {SWD(2019) 219 final} - {SWD(2019) 220 final}

I. BEVEZETÉS

A Bizottság 2015 novemberében előterjesztette **az uniós bővítési politikával kapcsolatos középtávú stratégiáját**¹, amely a jelenlegi Bizottság megbízatásának időtartamára terjed ki. Ez a közlemény a bővítési politika végrehajtása terén 2019. február végéig elért előrelépést veszi számba. Bemutatja a megtett előrelépést, és megvizsgálja a csatlakozni kívánó országok előtt álló komoly kihívásokat.

Nyugat-Balkán

Az Európai Bizottság 2018. februári **nyugat-balkáni stratégiája**² jelentős lökést adott a régió európai fejlődésének. A stratégia megerősítette, hogy a Nyugat-Balkán a jövőben az EU szerves részévé válhat. Megismételte, hogy a szilárdan megalapozott kritériumok teljesítésén alapuló uniós tagság ígéretéhez az Uniónak igen konkrét politikai, biztonsági és gazdasági érdeke fűződik. Megerősítette, hogy a régióban jelentős előrelépés történt mind a reformok végrehajtása, mind a háború és a konfliktus örökségének felszámolása terén. Ahhoz azonban, hogy az országok az összes tagsági feltételt teljesíteni tudják, ideértve demokráciáik megerősítését is, komolyabb, átfogóbb és meggyőzőbb reformokra van szükség valamennyi kulcsfontosságú területen, különösen a jogállamiság terén – ideértve a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelmet is –, továbbá a gazdasági reformok és a versenyképesség, valamint a regionális együttműködés és megbékélés terén. A Bizottság a régióknak szánt uniós politikai, technikai és pénzügyi támogatás jelentős növelését kérte, többek között a stratégia hat kiemelt kezdeményezése révén, amihez a 2014–2020 közötti időszakra 11,7 milliárd EUR előcsatlakozási támogatást ígért. A szakpolitika ösztönző hatásának javítása érdekében a Bizottság azt is megjegyezte, hogy a szükséges politikai akarattal, valódi és tartós reformok megvalósításával, valamint a szomszédokkal fennálló viták végleges megoldásával a csatlakozási tárgyalások jelenlegi éllóvasai 2025-ig potenciálisan készen állhatnak a tagságra.

A 2018. májusi szófiai **EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozón** az EU vezetői újlag megerősítették, hogy egyértelműen támogatják a Nyugat-Balkán európai perspektíváját, és a nyugat-balkáni partnerek is ismételten elkötelezték magukat a határozott stratégiai döntésüket tükröző európai integrációs perspektíva mellett. Az EU vezetői megegyeztek a szófiai nyilatkozatban és a kiemelt célkitűzések szófiai menetrendjében³, amelyek a régióval folytatott megerősített együttműködés új intézkedéseit vázolják fel olyan kulcsterületeken, mint például a biztonság, a jogállamiság és a migráció.

Az EU vezetői tavaly **egyértelmű jelzéseket** adtak az egyes nyugat-balkáni országoknak. Az Észak-macedón Köztársasággal és az Albán Köztársasággal folytatandó csatlakozási tárgyalások megnyitására irányuló 2018. évi bizottsági ajánlásokra válaszul a Tanács júniusban megállapodott abban, hogy kedvező választ ad a megtett előrelépésre, és felvázolta a két országgal folytatandó csatlakozási tárgyalások 2019. júniusi megkezdéséhez vezető utat. Koszovót^{**} illetően a Bizottság arról számolt be, hogy a schengeni térségbe való vízummentes beutazás tekintetében az összes kritérium teljesül, így 2019 márciusában az Európai Parlament első olvasatban támogatta a Bizottság vízumliberalizációra vonatkozó javaslatát.

Tavaly az EU régióbeli fokozott szerepvállalása és régió iránti fokozott elkötelezettsége már konkrét és jelentős **eredményeket** hozott. Észak-Macedónia nemcsak folytatta ambiciózus

¹ [COM\(2018\) 450 final](#)

² Hiteles bővítési perspektíva a Nyugat-Balkánra vonatkozóan és fokozott uniós szerepvállalás a Nyugat-Balkánnal ([COM\(2018\) 65 final](#)).

³ https://www.consilium.europa.eu/media/34776/sofia-declaration_en.pdf

* Ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 (1999) sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével.

reformmenetrendjét, hanem történelmi jelentőségű megállapodásra jutott Görögországgal a 27 éve tartó névvitában. Ez – a Bulgáriával kötött kétoldalú megállapodással együtt – az egész régió számára jó példa arra, hogyan erősíthetők a jószomszédi kapcsolatok, és tanúsítja az európai perspektíva vonzerejét. Albánia szintén mélyreható reformokat hajt végre, különös tekintettel igazságszolgáltatási rendszerének jelentős átalakítására, ideértve a bírák és az ügyészek példa nélküli átvilágítását.

Ez az üdvözlendő előrelépés az Unió részéről konkrét és gyors fellépést tesz szükségessé. Az EU-nak most megvan a lehetősége, illetve erős érdeke fűződik ahhoz, hogy a régió egészének hosszú távú pozitív lendületet adjon. Az Uniónak tartania kell a szavát, és el kell ismernie az előrelépést. Az EU hitelessége az egész régióban és azon túl is csorbát szenvedne, ha az objektív előrelépést nem jutalmazná a csatlakozáshoz vezető út következő szakaszának megnyitása. Ha történelmi eredményekre és a jelentős reformokra nem érkezik erőteljes válasz, az aláásná a stabilitást, komolyan elriasztana az égetően szükséges további reformoktól, és visszavetné az olyan érzékeny kétoldalú problémák megoldását, mint a Belgrád és Pristina közötti párbeszéd. Stratégiai szempontból csak azt segítené elő, hogy az EU geopolitikai versenytársai megvessék lábukat Európa kapujában.

Nem minden ország élt azonban a nyugat-balkáni stratégia által kínált lehetőségekkel. Egyesek megrekedtek erőfeszítéseikben, különösen a jogállamiság és az alapvető jogok kulcsfontosságú területén. A csatlakozási folyamatban eddig legtöbbet elérő országok elmaradhatnak kitűzött ambiciózus céljaik megvalósításától, ha nem fokozzák jelentősen erőfeszítéseiket, különösen ami az alapvető reformokat illeti. A régió politikai vezetőinek tiszteletben kell tartaniuk a polgárok reformelvárásait, szemernyi kétséget sem hagyva stratégiai irányultságuk és az EU-hoz való csatlakozás iránti elkötelezettségük felől. Az uniós csatlakozás alapvető, értékalapú választás, amelyet minden országnak aktívabban fel kell vállalnia.

A Bizottság e közleménnyel párhuzamosan elfogadta a Bosznia-Hercegovina európai uniós tagság iránti kérelméről szóló véleményét. A vélemény következtetését és ajánlását e közlemény melléklete tartalmazza.

Törökország

Törökország kulcsfontosságú partner az Európai Unió számára, tagjelölt ország. A közös érdekű fontos területeken a legmagasabb szinten is folytatódott a párbeszéd és az együttműködés, többek között a migrációval kapcsolatos hatékony együttműködés és a menekülteknek nyújtott határozott uniós támogatás révén. Ugyanakkor Törökország továbbra is távolodik az Európai Uniótól, jelentősen visszalépve a jogállamiság és az alapvető jogok területén, valamint a politikai rendszer hatékony fékeinek és ellensúlyainak meggyengítése miatt, amely az alkotmánymódosításra vezethető vissza. A Tanács 2018 júniusában egyhangúlag megállapította, hogy a török csatlakozási tárgyalások ennél fogva gyakorlatilag leálltak, és egyetlen további fejezet megnyitását vagy lezárását sem lehet fontolgatni. Az e megállapítás alapjául szolgáló tények továbbra is fennállnak.

Az EU közös kül- és biztonságpolitikájához való **igazodás** felgyorsítása, többek között a korlátozó intézkedések terén is, fontos része a bővítési folyamatnak, továbbá fontos bizonyítéka annak, hogy az országok teljes mértékben egyetértenek egymással azon elvek, értékek és célok tekintetében, amelyeket az Unió a szomszédságában és azon túl is előmozdítani kíván. Albánia és Montenegró következetesen igazodik az EU közös kül- és biztonságpolitikai álláspontjaihoz.

II. A 2015. ÉVI BŐVÍTÉSI STRATÉGIA VÉGREHAJTÁSA

Az alapvető reformok tevékenyebb megvalósítása kulcsfontosságú a koppenhágai és madridi tagsági kritériumok teljesítése szempontjából. Az e területeken tett erőfeszítések oszthatatlanok és kölcsönösen erősítik egymást, megvalósításukra határozottabban és egyértelműbb politikai elkötelezettséggel kell törekedni.

a) Működő demokratikus intézményrendszer

A **demokratikus intézmények** megfelelő működése a legtöbb országban továbbra is jelentős kihívásnak számít. A nemzeti **parlamentek** központi szerepét szilárdan be kell ágyazni a politikai kultúrába. A konstruktív pártközi párbeszéd gyakorlata még nem gyökeresedett meg. Az ellenzéki pártok számára, amelyeknek szintén jelentős felelősségük van országuk jövőjének alakításában, lehetőséget kell biztosítani arra, hogy teljes mértékben betöltsék szerepüket, és részt vehessenek a demokratikus folyamatokban. A parlamenti elszámoltathatóság fokozása, a végrehajtó hatalom felügyelete és a demokratikus ellenőrzés alapvető fontosságú.

A **Nyugat-Balkánra** továbbra sem jellemző, hogy a parlamentben a teljes politikai spektrum konstruktív **párbeszédet** folytatna. Továbbra is aggodalomra ad okot a parlament bojkottja, amelyre például Albániában, Montenegróban és Szerbiában került sor. Szaporodnak a reformokat követelő polgárok tiltakozásai. Célszerű lenne igénybe venni – például Szerbiában – az olyan közvetítési és párbeszéd-mechanizmusokat, mint amilyeneket az Európai Parlament kínál fel. A kormányoknak biztosítaniuk kell, hogy az ellenzéknek a meglévő kereteken belül lehetősége legyen szerepének teljes körű betöltésére. Az ellenzéknek pedig konstruktív szerepet kell vállalnia a demokratikus folyamatban.

A parlamentek **felügyeleti funkciójának** erősítéséhez jelentős erőfeszítésekre van szükség. Észak-Macedóniában a parlament javította felügyeleti kapacitását, helyreállította fékeit és ellensúlyait, és 2018-ban jelentősen, 20 %-ra csökkentette a **rövidített parlamenti eljárások** alkalmazásának arányát. A szóban forgó jelenség azonban továbbra is aggodalomra ad okot a régióban – ugyanez az arány a 44 %-ot is eléri Szerbiában, ahol a kormánykoalíció parlamenti gyakorlatai a jogalkotási vita és ellenőrzés romlásához vezettek. Montenegróban a választási és egyéb jogszabályok további reformjával foglalkozó ideiglenes pártközi bizottság még mindig nem ért el eredményeket.

Szabad és tisztességes **választásokat** kell tartani, és megfelelően végre kell hajtani a nemzetközi választási megfigyelő missziók ajánlásait. A választási rendszer régóta fennálló hiányosságai még nincsenek orvosolva. A politikai pártok állami és magánfinanszírozására vonatkozó szabályok alapvető reformra szorulnak.

Törökországban az új elnöki rendszer, amely a 2018. júniusi választásokat követően lépett hatályba, jelentősen **korlátozta a parlament jogalkotási és felügyeleti funkcióit**. Nincs konstruktív parlamenti párbeszéd, és nincsenek működő fékek és ellensúlyok. A parlamenti mentelmi jog régóta fennálló hiányosságait továbbra sem orvosolták. A választási bizottság döntései – az isztambuli választások megismételtetése és a délkelet-törökországi polgármesteri címek második helyezett jelölteknek való odaítélése – komoly aggályokat ébresztenek a választási folyamat törvényességét és integritását, valamint az intézmény politikai függetlenségét illetően.

b) Jogállamiság és biztonság

A **jogállamiság** a jól működő demokráciák egyik alapvető ismérve. Alapelemei a szabad és tisztességes választások, a jól működő, alapvető jogalkotási és felügyeleti funkcióit

teljeskörűen ellátni képes parlament, valamint a hatalmi ágak szétválasztása a fékek és ellensúlyok működő rendszerével.

A **jogállamiság** szilárd és egyértelmű elvárás az uniós csatlakozás folyamatában. A demokratikus átalakulás alapvető tényezőjeként kulcsfontosságú viszonyítási alapot ad az EU számára annak értékeléséhez, hogy a bővítési országok milyen előrelépést értek el a tagság felé vezető úton. Mindazonáltal e területen továbbra sem történt hiteles előrelépés. A problémák leginkább a politikai akarat hiányával, az intézményi ellenállással és a civil társadalommal szemben egyre ellenségesebb környezettel függenek össze. Ez részben a **foglyul ejtett államok** jellegzetességeit tükrözi. Következésképpen a jogállamiság még mindig nem érvényesül megfelelően a hatalom minden szintjén. Törökország nem tett lépéseket a jogállamiság terén való visszalépések orvoslására.

A jogállamiság szempontjából elengedhetetlen a jól működő és független **igazságszolgáltatás**, amelynek határozatait hatékonyan végrehajtják. Albánia jelentős előrelépést tett igazságszolgáltatási rendszerének reformja terén, amely továbbra is az ütemterv szerint halad. Az új igazságszolgáltatási szervek létrehozásának célja az igazságszolgáltatás független irányításának biztosítása. Az átvilágítási folyamat további látható eredményekkel járt: összesen több mint 140 határozatot hoztak, az összes kiemelt ügy már első fokon jogerőssé vált, és az átvilágított bírák közül 88-nak az elbocsátását vagy felmondását eredményezte. A nyugat-balkáni régióban azonban továbbra is hátráltatja a reformokat, hogy az igazságügyi kultúra csak lassan változik. Szerbiában még nem fogadták el azt az alkotmánymódosítást, amellyel az alkotmányt az uniós igazságszolgáltatási normákhoz kívánják igazítani. Törökországban nem változott a bírakra és az ügyészekre nehezedő politikai nyomás, önkényes áthelyezésük ma is gyakori, ami tovább rontja a török igazságszolgáltatás függetlenségét.

A nyugat-balkáni országok és Törökország továbbra is a széles körben elterjedt **korrupció** jeleit mutatják. A magas és közepes szinten elkövetett korrupció elleni küzdelem terén többféle előrelépés történt a régióban. Egyes országok – például Észak-Macedónia és Albánia – haladást értek el, a legtöbb országban azonban továbbra sem meggyőzőek az eredmények, és távolról sem teljesültek a tagsági követelmények. A magas szinten elkövetett és a politikai korrupcióra egyértelműbb és következetesebb módon kell megoldást találni. A stabil és átlátható üzleti környezet kialakításához és a demokratikus struktúrákat fenyegető valós veszélyek enyhítéséhez a korrupció elleni küzdelem terén is kézzelfogható eredményekre van szükség. A **közbeszerzés** továbbra is különösen nagy mértékben ki van téve a széles körben elterjedt korrupciónak. Meg kell erősíteni a közbeszerzési eljárás egészére vonatkozó ellenőrzési mechanizmusokat, továbbá határozott és ambiciózus intézkedésekkel jelentősen fokozni kell az átláthatóságot.

A **szervezett bűnözés** továbbra is rendkívül súlyos probléma a Nyugat-Balkánon és Törökországban. Törökországon és a Nyugat-Balkánon fontos csempészútvonalak haladnak át. Nemzetközi szinten tevékenykedő erős bűnszervezetek működnek továbbra is ezen országokból és rajtuk keresztül. Az érintett országok foglalkoztak e jelenség bizonyos aspektusaival, és 2018 folyamán jelentős letartóztatásokra és kábítószer-lefoglalásokra került sor. Intenzívebbé vált az operatív együttműködés, többek között az uniós ügynökségekkel, illetve különösen Albániával, ami látható helyszíni eredményekhez vezetett. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben hozott **jogerős elmarasztaló ítéletek** terén azonban összességében továbbra is gyengék az **eredmények**. Egyes országok a szervezett bűnözés vagy a pénzmosás kapcsán semennyi vagy csak alig néhány jogerős elmarasztaló ítéletet tudnak felmutatni az elmúlt évekből. A gyenge eredmények azt mutatják, hogy a büntetőeljárások nem hatékonyak, ami a szinte biztos büntetlenség sugalmazásával növeli

annak a kockázatát, hogy a bűnözés beszivárogon a politikai és gazdasági rendszerekbe. Az országoknak emellett mind a szervezett bűnözéssel, mind a korrupcióval kapcsolatos ügyekben jelentősen növelniük kell a **vagyoni eszközök lefoglalását és elkobzását**, valamint erőteljesebben fel kell lépniük a szervezett bűnözői körökkel szemben.

A Nyugat-Balkán az elmúlt években fontos lépéseket tett a **terrorizmus elleni küzdelem** jogi és intézményi keretének korszerűsítésére. Az uniós tagállamokkal és az uniós ügynökségekkel folytatott operatív együttműködés tovább javult és intenzívebbé vált. Minden nyugat-balkáni ország aktívan részt vesz a nyugat-balkáni országok terrorizmus elleni küzdelmére vonatkozó kezdeményezésben (WBCTi). Mindazonáltal a legtöbb országnak még fokoznia kell erőfeszítéseit a visszatérő külföldi terrorista harcosok problémájának kezelése, valamint a szélsőséges és a radikalizálódás megelőzése érdekében, többek között a börtönökben is. Fokozni kell az online nyomkövetési és reagálási képességet. A pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás elleni stratégiai megközelítést javítva elő kell írni a pénzmozgások proaktív nyomon követését. Törökországnak felül kell vizsgálnia terrorellenes jogszabályait. Törökországnak legitim joga, hogy küzdjön a terrorizmus ellen, de biztosítani kell, hogy erre a jogállamiság, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása mellett kerüljön sor. A terrorellenes intézkedéseknek arányosoknak kell lenniük.

A jogállamiság területén **sürgősebben és hitelesebben** kell végrehajtani a reformokat. Ez a legfontosabb feltétele annak, hogy a nyugat-balkáni országok előrelépjenek a csatlakozáshoz vezető úton, ideértve a Montenegróval és Szerbiával folytatott csatlakozási tárgyalások során a jogállamisággal kapcsolatos 23. és 24. fejezetre vonatkozó időközi kritériumok teljesítését is.

Az időközi kritériumok teljesülése után az EU a tárgyalási zárókritériumok meghatározásával egyértelműen előírhatja azokat a jogállamisági követelményeket, amelyeket a tárgyaló országoknak végső soron teljesíteniük kell ahhoz, hogy készen álljanak az uniós tagságra ezen a kulcsfontosságú területen. Montenegró a tárgyalási országok közül elsőként érheti el ezt a szakaszt, amennyiben orvosolja hiányosságait a tömegtájékoztatás szabadsága, a korrupció elleni küzdelem és az emberkereskedelem elleni küzdelem kritikus területein.

A jogállamiság időközi kritériumai elsősorban annak biztosítását szolgálják, hogy létrejöjjön az érintett ország intézményi és jogi kerete, és a végrehajtás terén megszülessenek az első eredmények. A Bizottság e keret létrejötte után az uniós tagállamok elé fogja terjeszteni a tárgyalási zárókritériumokat. Ezek a kritériumok elsősorban a kézzelfogható eredmények elérését célozzák majd, és ezért szilárd, hiteles és fenntartható végrehajtási eredmények felmutatását fogják előírni.

c) Alapvető jogok

A nyugat-balkáni országok jogszabályai általánosságban biztosítják az **alapvető jogokat**, de azok fokozott érvényesítése érdekében komoly erőfeszítéseket kell tenni. Törökországban a kulcsfontosságú emberi jogok terén továbbra is erőteljes hanyatlás következett be a vizsgált időszakban.

A **véleménynyilvánítás szabadsága** és a médiafüggetlenség terén történt régióbeli fejlemények egyre nagyobb aggodalomra adnak okot. **Törökországban** komoly visszaesésre került sor: jelentős mértékben akadályozzák a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlását, és több mint 160 újságíró van börtönben, ami világszerte az egyik legmagasabb ilyen szám.

Az egész **Nyugat-Balkánon** csak igen korlátozott erőfeszítések voltak megfigyelhetők. Összességében nem változott a fizikai és verbális megfélemlítés gyakorlata, a kapcsolódó nyomozások és a büntetőeljárások pedig továbbra is lassúak. A közszolgálati

műsorszolgáltatók függetlenségének befolyásolására irányuló erőfeszítések, a média átláthatatlan köz- és magánfinanszírozása és a torzított hirdetési piac továbbra is jellemző a régió minden országára. A média üzleti környezetét gyakori politikai beavatkozás és homályos média-tulajdonviszonyok jellemzik, ami aláássa a független média fenntarthatóságát. Az EU továbbra is határozottan támogatja a helyi társadalmi szervezeteket, az emberijog-védőket, az újságírókat és a független médiaorgánumokat.

A **gyermekjogok** megsértésének hatékony kezelése fokozott erőfeszítéseket igényel a Nyugat-Balkánon és Törökországban. A kormányoknak fel kell lépniük továbbá a **fogyatékossgal élő személyek**, valamint a **kisebbségek** és más veszélyeztetett csoportok megkülönböztetése ellen. Emellett nagyobb erőfeszítésekre van szükség a **nemek közötti egyenlőség** biztosítása, valamint a nőkkel szembeni megkülönböztetés és erőszak megelőzése és kezelése érdekében. Előrelépés történt a nyugat-balkáni lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális személyek jogaival kapcsolatban. A megkülönböztetés, és különösen a gyűlöletbeszéd és az erőszak kezeléséhez azonban jelentős erőfeszítésekre van szükség. A **romák** továbbra is társadalmi kirekesztéssel, marginalizálódással és megkülönböztetéssel szembesülnek. A **börtönkörülmények** változatlanul javításra szorulnak. Törökországban a szükségállapot feloldása ellenére továbbra is hatályban maradt a szükségállapot idején bevezetett intézkedések többsége, köztük azok is, amelyek korlátozzák a kulcsfontosságú **eljárési jogokat**, például a védelemhez és a hatékony jogorvoslathoz való jogot.

d) A közigazgatás reformja

A **közigazgatás reformja** elengedhetetlen a kormányzás minden szintet érintő megerősítéséhez. A reformterületek közé tartozik a közigazgatás minősége és elszámoltathatósága, a közszolgálat professzionalizálása és politikamentesítése, a stabil államháztartási gazdálkodás, valamint a polgárok és a vállalkozások számára nyújtott minőségi szolgáltatások biztosítása. Ezen a területen mérsékelt előrelépés történt a Nyugat-Balkánon. Törökországban a közigazgatás és a közszolgálati rendszer elnöki rendeletekkel való jelentős átszervezése miatt komoly visszalépés következett be a közszolgálat területén, ami a szakpolitikai tervezésre és az elszámoltathatóságra is hatással volt.

A **szakpolitikai tervezés** javítása terén történt némi előrelépés, de a központi kormányzatok által végzendő szigorú minőség-ellenőrzés biztosításához további erőfeszítésekre van szükség. A szakpolitikák és a jogszabályok kidolgozása, valamint a közberuházások végrehajtása gyakran még most is hatásvizsgálatok, illetve intézményközi és nyilvános konzultációk nélkül történik. Jelentős erőfeszítésekre van szükség az átlátható és hatékony **közbeszerzés** biztosításához. Az erőforrás-pazarlás, a csalás és a korrupció csökkentéséhez az uniós vívmányok gyors átvételére és hatékony **belső ellenőrzési** rendszerre van szükség.

A legtöbb országban még nem zajlott le a közszolgálat **professzionalizálása**, és nem szüntették meg annak túlzott **átpolitizáltságát** sem. Az **államigazgatási struktúrájának** hatékony elszámoltathatósági kereteket kell biztosítani. A legtöbb ország erőfeszítéseket tett a polgároknak és a vállalkozásoknak nyújtott **szolgáltatások** – különösen az e-szolgáltatások – javítására, de a különböző kezdeményezéseket és az átfogó közigazgatási reformot még jobban össze kell hangolni.

Az uniós joganyag átvételekor és az uniós szabályok esetleges alkalmazásakor figyelembe kell venni a **regionális és helyi kormányzatok** szerepét. Meg kell találni azt a megfelelő egyensúlyt a központi, regionális és helyi kormányzatok között, amely a legjobban támogatja a reformok végrehajtását és a polgárok szolgáltatásokkal való ellátását.

e) Migráció

A **menekültügyi válság és az irreguláris migráció** mind az EU, mind a Nyugat-Balkán és Törökország számára kulcsfontosságú kihívást jelentett. A kelet-mediterrán/nyugat-balkáni migrációs útvonalak mentén végzett közös munka terén folytatódott az együttműködés. A migráncscsempészés és az emberkereskedelem továbbra is aggodalomra ad okot. A partnerországoknak további lépéseket kell tenniük az uniós vízumpolitikával való teljes összhang biztosítása érdekében.

A 2016. márciusi **EU–Törökország nyilatkozat**⁴ továbbra is konkrét eredményeket hozott a szabálytalan és veszélyes határátlépések, valamint az Égei-tengeren végzett életmentés terén. A szabálytalan beutazások száma 97 %-kal alacsonyabb, mint a nyilatkozat alkalmazása előtti időszakban, és a tengeren bekövetkezett halálesetek száma is jelentősen csökkent. Törökország bűnüldöző szervei a vizsgált időszakban fokozták erőfeszítéseiket.

Törökország továbbra is kiemelkedő erőfeszítéseket tesz **a több mint 3,6 millió regisztrált szíriai** és mintegy 370 000 egyéb **menekült befogadásával**. Az EU továbbra is támogatja az országot e kihívás kezelésében. A **törökországi menekülteket támogató uniós eszköz**⁵ 6 milliárd EUR összegű éves költségvetését továbbra is a menekültek és a befogadó közösségek humanitárius és fejlesztési szükségleteire fordítja. Az eszköz 3 milliárd EUR összegű első részletét teljeskörűen lekötötték. Az eredmények jól láthatók és igen hatékonyak: jelenleg mintegy 1,6 millió menekült részesül havi készpénzjuttatásban a szükséghelyzeti szociális védőhálón keresztül, 5 millió orvosi konzultációra került sor az alapellátás keretében, és több mint 494 000 iskolás gyermek családja kapott pénzügyi támogatást. A második 3 milliárd EUR összegű részlet végrehajtása folyamatban van. Az eszköz továbbra is olyan kiemelt koordinációs mechanizmusként működik, amely lehetővé teszi az uniós támogatás gyors, hatékony és eredményes végrehajtását.

A **Nyugat-Balkánon** a nemzeti erőfeszítéseket támogató uniós koordinálású válaszingyintézkedések folytatása a vizsgált időszakban további 35 %-kal csökkentette az útvonalon szabálytalanul érkezők számát, folytatva a 2017. évi csökkenő tendenciát. Az érintett országokat azonban jobban fel kell készíteni a migráció kezelésére, ideértve a hatékonyabb határigazgatásra és az irreguláris migráció csökkentésére irányuló erőfeszítéseket is. Bosznia-Hercegovinába 2018-ban több mint 20 000 migráns és menekült érkezett. Az EU továbbra is támogatja a régiót: a menekültügyi eljárások, a visszatérési mechanizmusok és az információcsere kialakításával fokozza a partnerek képességét a migrációs áramlások kezelésére. A régió öt országával lezárultak a jogállásról szóló megállapodásokról folytatott tárgyalások; e megállapodások lehetővé teszik az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség végrehajtó jogkörökkel rendelkező csapatainak kiküldését az EU külső határaival szomszédos zónákba, a nemzeti határvédelmi hatóságokat támogatva. Az Albániával kötött megállapodás már hatályos, és az első határőröket ki is vezényelték. A nyugat-balkáni országoknak fokozniuk kell az arra irányuló erőfeszítéseiket, hogy visszaszorítsák az állampolgáraik által az uniós tagállamokban benyújtott megalapozatlan menedéjgy iránti kérelmek számát.

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

⁵ A 2016. február 10-i C(2016) 855 bizottsági határozattal módosított, az Unió és a tagállamok fellépéseinek koordinációs mechanizmus – a Törökország-támogató Menekültügyi Eszköz – révén való összehangolásáról szóló, 2015. november 24-i [C\(2015\) 9500 bizottsági határozat](#).

f) **Gazdaság**

A Nyugat-Balkán és Törökország gazdasága továbbra is olyan **jelentős kihívásokkal** szembesül, amelyek megakadályozzák gazdasági potenciáljuk teljes körű kihasználását. Az elmúlt években a növekedés, a munkahelyteremtés és a jövedelmek növekedése némileg felgyorsult, de az országok még mindig el vannak maradva a gazdasági struktúráik megreformálása és a versenyképesség javítása terén. Továbbra is problémát jelent számukra a magas munkanélküliség – különösen a fiatalok körében –, a strukturális munkaerőhiány, az informális gazdaság tartós jelenléte, a barátságatlan üzleti környezet és az alacsony innováció.

Törökországban a gazdaság komoly **visszaesésének**, folytatódásával elmélyültek az ország piacgazdaságának működésével kapcsolatos aggályok. A gazdasági körülmények a finanszírozási feltételek hirtelen szigorodása miatt 2018-ban romlottak, feltárva az évek óta növekvő makrogazdasági sebezhetőséget. Az állami beavatkozás tovább **rontotta a gazdasági kormányzás színvonalát**. Törökországnak vissza kell fordítania a piaci reformok terén tapasztalható visszaesés tendenciáját.

A **Nyugat-Balkánon** a **beruházási környezet** lényegében változatlan maradt, és továbbra is gyenge jogállamisággal, az állami támogatások hiányos ellenőrzésével, a szürkegazdaság beágyazódottságával, rossz finanszírozási feltételekkel, valamint gyenge regionális integrációval és összeköttetésekkel jellemezhető. A régióban még mindig befolyást gyakorol az állam a gazdaságra, ami a gyenge államháztartási gazdálkodás, valamint a szabályozási környezet és az adók gyakori változásai miatt felerősíti a korrupció kockázatát. Az infrastruktúra korszerűsítése rendkívül fontos, ezért a vonatkozó beruházási projekteket egyedi projektszatórnákon keresztül, az EU-val közösen megállapított prioritásoknak megfelelően kell kivitelezni. A jelentős beruházási döntéseket átlátható módon és kellő gondossággal kell meghozni, mint például a nyugat-balkáni beruházási keretből finanszírozott összeköttetési projektek esetében.

A regionális integráció kulcsfontosságú tényező a nyugat-balkáni életszínvonal emeléséhez. A **regionális gazdasági térség** létrehozása fokozza majd a versenyt, mivel lehetővé teszi a méretgazdaságosság kihasználását és a termelékenység növelését. A regionális piac lebontaná a régió belüli kereskedelem korlátait, és vonzóbb beruházási célponttá tenné a Nyugat-Balkánt. Az uniós szabályokon és szabványokon alapuló piaci integráció lehetőséget fog teremteni új értékláncok kialakítására és a régió vonzerejének növelésére a közvetlen külföldi – például uniós – befektetések számára. A közlekedési és energetikai összeköttetések javítása felgyorsítja a régió páneurópai hálózatokba történő integrációját, fokozza az energiapiacok versenyét és gazdasági folyosókat hoz létre a régióban. Az összeköttetés-fejlesztési program végrehajtását támogatni és erősíteni fogja a Közlekedési Közösségről szóló szerződés, amelyet már minden fél megerősített. A digitális tér és az integráltabb munkaerőpiacok létrehozása szintén új lehetőségeket kínál a régió fiataljai számára.

A 2019 áprilisában aláírt új regionális roamingmegállapodás jelentős előnyöket hoz majd a régió polgárainak és vállalkozásainak. A megállapodás 2019 júliusától fokozatosan csökkenti a roamingdíjakat (az adatátvitel és a hanghívások esetében a lakossági díjak 25 %-kal, az sms-ek esetében pedig 33 %-kal csökkennek), illetve 2021 júliusától eltörli azokat. A régióban élő mobiltelefonos előfizetők többletköltségek nélkül használhatják majd belföldi csomagjuk szolgáltatásait a Nyugat-Balkánon. A megállapodás egyúttal utat nyit a Nyugat-Balkán és az EU viszonylatában felszámított roamingdíjak csökkentésére vonatkozó ütemterv kidolgozásának, a Nyugat-Balkánra vonatkozó **digitális menetrendnek** megfelelően.

Az **EU továbbra is messze a legnagyobb kereskedelmi partner** a Nyugat-Balkánon mind a behozatal (73,5 %), mind a kivitel (80,6 %) tekintetében. A közvetlen külföldi befektetések 73 %-ával az uniós vállalatok a legnagyobb befektetők a régióban, és egyben a növekedés és a

munkahelyteremtés fő mozgatórugói. A régió **ellenálló képességének erősítéséhez** elengedhetetlen, hogy a külföldről támogatott gazdasági tevékenységek minden tekintetben megfeleljenek az uniós értékeknek, normáknak és szabványoknak, különösen az olyan kulcsfontosságú területeken, mint a jogállamiság, a közbeszerzés, a környezetvédelem, az energia, az infrastruktúra és a verseny. A Nyugat-Balkánon egyre növekszik **Kína üzleti és beruházási tevékenysége**, ami elvileg lehetőségeket is kínálhat a régió számára; a kínai beruházások azonban legtöbbször nincsenek tekintettel a társadalmi-gazdasági és a pénzügyi fenntarthatóságra, valamint az uniós közbeszerzési szabályokra, továbbá magas szintű eladósodást, valamint a stratégiai eszközök és források feletti ellenőrzés elvesztését eredményezhetik. Ez azt jelenti, hogy a partnerországoknak teljes mértékben végre kell hajtaniuk az EU-val kötött stabilizációs és társulási megállapodások betűjét és szellemét, és prioritásként kell kezelniük a csatlakozási folyamat megfelelő tárgyalási fejezeteiben előírt reformokat. Az EU-nak határozottabban kell irányítania ezeket a reformokat, amit a jövőbeli tárgyalási keretekben is figyelembe kell vennie.

Az EU a Nyugat-Balkánon és Törökországban a jobb gazdasági kormányzást is támogatja, az éves **gazdasági reformprogram folyamatán** keresztül. Ez a folyamat az uniós tagságra való felkészülés szerves részeként kulcsfontosságú eszköz lett a versenyképesség növelésére, valamint a növekedés és a munkahelyteremtés fellendítésére irányuló makrogazdasági és strukturális reformok kidolgozásában és végrehajtásában. Elősegíti a hosszú távú fenntartható gazdasági növekedést és konvergenciát, továbbá előmozdítja a szakpolitikák alakítását és a gazdasági kritériumok teljesítéséhez való előrelépést. Az előírt reformok végrehajtásának javítása érdekében nagyobb figyelmet kell fordítani a felelősségvállalásra.

A gazdasági fejlődés és a foglalkoztatás növelése elengedhetetlen továbbá a Nyugat-Balkán nagy mértékű elvándorlással és alacsony születési rátákkal jellemezhető demográfiai helyzetének kezeléséhez is. Erősebb gazdaság és általánosságban a demokratikus kormányzás nélkül ezek a jelenségek folytatódni fognak, ami széles körű kiábránduláshoz vezethet különösen a fiatalok körében, illetve agyelszívást eredményezhet.

g) Regionális együttműködés és jószomszédi kapcsolatok

Az uniós bővítési politika fő célja továbbra is a stabilitás exportja. Az EU ezért nem engedheti és nem is fogja engedni a **kétoldalú viták** és az azokhoz kapcsolódó instabilitás uniósba hozatalát. Az ilyen vitákra a regionális stabilitást növelő, végleges és kötelező erejű megoldást kell találni és végrehajtani még a csatlakozás előtt. Észak-Macedónia és Görögország történelmi jelentőségű megállapodásra jutott a 27 éve tartó névvitában, a régió és az egész világ számára is példát mutatva az országok közötti megbékélésre. A Nyugat-Balkán egészében azonban sürgősen további erős és meggyőző erőfeszítésekre van szükség. Pristina és Belgrád között megromlott a kapcsolat, főként mivel Koszovó a két fél közötti provokációk sorozatának legújabb epizódjaként 100 %-os vámot vetett ki a Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából érkező importra, megsértve ezzel a Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodást. Koszovónak sürgősen vissza kell vonnia ezt a határozatot, és mindkét félnek tartózkodnia kell minden olyan további fellépéstől, amely provokatívnak tekinthető. Sürgős előrelépésre van szükség a Szerbia és Koszovó között az EU támogatásával zajló párbeszéd területén, amelynek célja a két ország kapcsolatának rendezéséről szóló átfogó, jogilag kötelező erejű megállapodás megkötése és végrehajtása.

A **jószomszédi kapcsolatok** és a regionális együttműködés elengedhetetlen eleme a stabilizációs és társulási folyamatnak, illetve a bővítési folyamatnak. A szófiai csúcstalálkozó résztvevői megújították kötelezettségvállalásaikat a jószomszédi kapcsolatok, a regionális stabilitás és a kölcsönös együttműködés megerősítésére. A kormányok között folytatódott a rendszeres kapcsolattartás, csakúgy, mint a kétoldalú és regionális szinten folytatott technikai

párbeszéd és együttműködés. További erőfeszítésekre van azonban szükség, különösen a legérzékenyebb területeken. Főként a háborús bűnök feldolgozása kapcsán kell fokozni a regionális együttműködést, többek között megbékélési kezdeményezésekkel, például a regionális tényfeltáró bizottság létrehozásával. További erőfeszítésekre van szükség a háborúban eltűnt személyekkel kapcsolatban is, ahol a regionális cselekvési keret elfogadása fontos előrelépésnek számít. Tartózkodni kell az olyan nyilatkozatoktól vagy cselekményektől, amelyek kedvezőtlenül érintik a jószomszédi kapcsolatokat. Az Unióban nincs helye sem uszításnak, sem a háborús bűnösök dicsőítésének, egyik oldalról sem.

Tovább folytatódott a **regionális együttműködés**, amiben fontos szerepet játszott az uniós összeköttetés-fejlesztési program, különösen a regionális gazdasági térségre vonatkozó cselekvési terv, a közlekedési és energetikai hálózatok fejlesztése, az európai digitális menetrend, valamint a regionális ifjúsági együttműködési iroda által támogatott ifjúsági mobilitási projektek végrehajtása révén. Az Erasmus+ program továbbra is támogatja a kultúrák közötti párbeszédet a felsőoktatásban és a fiatalok körében. A délkelet-európai együttműködési folyamat és más regionális kezdeményezések szintén hozzájárultak a stabilizációhoz és az együttműködéshez. Némi előrelépés történt a konnektivitási projektek gyakorlati megvalósítása terén. További jelentős erőfeszítésekre van azonban szükség egyfelől ahhoz, hogy teljesíteni lehessen a regionális megállapodásokból és kötelezettségvállalásokból eredő kötelezettségeket, másfelől az említett megállapodások alkalmazásához, többek között a 2015-ben elfogadott konnektivitási reformintézkedések végrehajtása tekintetében. A régió konnektivitási és környezetvédelmi prioritásainak megvalósításához jelentős szinergiákat kell kialakítani a környező tagállamokkal, többek között az adriai- és jón-tengeri régióra vonatkozó uniós stratégia révén. Nem szabad akadályozni a nyugat-balkáni partnerek teljes körű és inkluzív részvételét a regionális együttműködési kezdeményezésekben és rendezvényeken. A regionális együttműködést általában nem lehet kívülről erőltetni, arra a régió országainak kell fokozottan törekedniük, amelyeknek teljes mértékben felelősséget kell vállalniuk a stabilitáshoz, a megbékéléshez és a gazdasági lehetőségek növeléséhez vezető erőfeszítésekért.

A 2019. februári miniszteri találkozón aláírt, tiszta energiákra való átállásról szóló nyilatkozat alapján a Nyugat-Balkán országainak jelentős mozgástere van arra, hogy a környezetvédelmi kérdések kezelése érdekében kidolgozzák a régió „**zöld menetrendjét**”, amely a hulladékártalmatlantól és a légszennyezettségtől kezdve az olyan szélesebb körű kérdésekre is kiterjed, mint az éghajlatváltozás. Ez nemcsak polgáraik egészségét és jólétét szolgálná közvetlenül, hanem vonzóvá tenné a régiót a beruházások és a turizmus számára is, és szabad utat engedne a zöld növekedés és a körforgásos gazdaság jelentős gazdasági potenciáljának.

Fontos megőrizni az **ENSZ vezetésével zajló ciprusi rendezési tárgyalások** során eddig elért eredményeket, és folytatni kell az előkészületeket egy méltányos, átfogó és életképes rendezés érdekében, ideértve annak külső szempontjait is. Alapvető jelentőségű, hogy Törökország továbbra is elkötelezett legyen és konkrét lépésekkel járuljon hozzá a tárgyalásokhoz a ciprusi kérdésnek az ENSZ keretében történő méltányos, átfogó és életképes rendezése érdekében. Törökországnak sürgősen eleget kell tennie az EU–Törökország társulási megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyv teljes körű végrehajtására vonatkozó kötelezettségének, és előre kell lépnie a Ciprusi Köztársasághoz fűződő kapcsolatainak rendezésében. A Bizottság kéri, hogy Törökország tartózkodjon minden olyan fenyegetéstől, konfliktusforrástól és fellépéstől, amely árt a jószomszédi kapcsolatoknak és a viták békés rendezésének. A Bizottság kiáll az uniós tagállamok összes szuverén joga mellett. Ezek kiterjednek többek között kétoldalú megállapodások megkötésére, illetve a természeti

erőforrásoknak az uniós vívmányokkal és a nemzetközi joggal – például az ENSZ tengerjogi egyezményével – összhangban történő feltárására és kiaknázására.

h) Előcsatlakozási pénzügyi támogatás a következő többéves pénzügyi keretben

A 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó, következő többéves pénzügyi kerettel összefüggésben az **Előcsatlakozási Támogatási Eszköztől (IPA III)**⁶ szóló bizottsági javaslat szilárd szakpolitikai alapokon nyugvó megközelítést irányoz elő, amelynek keretében a támogatások **stratégiai és dinamikus alkalmazására** kerül sor, a tagság alapvető követelményeit az eszköz középpontjába helyezve. Az uniós pénzügyi támogatásnak a kulcsfontosságú prioritásokra való további összpontosításával a javasolt IPA III program még nagyobb hatással lesz a reformok támogatására, és közelebb hozza a partnereket az uniós értékekhez és normákhoz. Az új IPA III program felé elvárás, hogy egyensúlyt teremtsen a belső teljesítmény, az előrelépő partnerek ösztönzése és annak kiegyensúlyozott módon való biztosítása között, hogy az összes partner kaphasson támogatást a reformtörekvéseihez.

A **nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF)** idén 10 éves. Ez a Bizottság által vezetett sikeres együttműködési és koordinációs platform összehozza a nemzetközi és nemzeti pénzügyi szervezeteket, valamint a kétoldalú donorokat és a kedvezményezetteket. Az évek során fontos szerepet játszott a konnektivitással – illetve a környezetvédelemmel és a szociális ágazattal – kapcsolatos kulcsfontosságú nyugat-balkáni infrastrukturális projektek előkészítésében és finanszírozásában. Az EU az előcsatlakozási alapokból 925 millió EUR-val járult hozzá a beruházási kerethez, amely eddig 5,4 milliárd EUR összegben helyezett ki hiteleket, és a becslések szerint több mint 18 milliárd EUR összegben generált beruházásokat. A nyugat-balkáni stratégiával összhangban a nyugat-balkáni beruházási keret stratégiai és pénzügyi szempontból is bővülni fog.

III. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

Az uniós bővítési folyamat továbbra is megalapozott kritériumokra, **tisztességes és szigorú feltételrendszerre**, valamint a **saját érdek** elvére épül. Az uniós csatlakozáshoz összetett reformok végrehajtása szükséges egy kihívást jelentő környezetben – ez egy olyan célkitűzés, amely csak hosszú távon érhető el.

A fenti elemzés, valamint a mellékletben összefoglalt országspecifikus értékelések alapján a Bizottság az alábbi következtetéseket és ajánlásokat terjeszti elő:

I.

1. A hiteles bővítési politika **egy geostratégiai beruházás Európa egészének békéjébe, stabilitásába, biztonságába és gazdasági növekedésébe**. Szerves része az Unió 2025-ig való megerősítését célzó szélesebb stratégiának. Az EU és csatlakozni kívánó partnerei a közös lehetőségek mellett olyan közös kihívásokkal is szembesülnek, mint a migráció, a szervezett bűnözés és a terrorizmus. Továbbra is az **EU egyik fő politikai prioritása**, hogy felkészítse az érintett országokat az összes tagsági követelmény teljesítésére.
2. **Törökország** továbbra is az Európai Unió kulcsfontosságú partnere több közös érdekű területen. A Bizottság 2018. februárban elfogadott nyugat-balkáni stratégiája új lendületet

⁶ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendeletre az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA III) létrehozásáról, [COM\(2018\) 465 final](#)

adott a régióknak, és fokozta az EU és a tagállamok szerepvállalását. Az érintett országok azonban továbbra is eltérő mértékben élnek ezzel a történelmi eséllyel. **Albánia** és **Észak-Macedónia** élt az eséllyel és teljesítette a reformokat, különösen a 2018. júniusi tanácsi következtetésekben egyhangúlag meghatározott területeken. **Montenegrónak** és **Szerbiának** még fokoznia kell elszántságát, és több erőfeszítést kell tennie az alapvető fontosságú területeken. **Bosznia-Hercegovina** számos strukturális kihívással szembesül. A Bizottság az ország uniós tagsági kérelméről szóló véleményében átfogó ütemtervet szabott meg a reformokhoz, új lendületet adva az ország uniós integrációs folyamatának. **Koszovónak** a politika fókuszát vissza kell helyeznie a csatlakozáshoz vezető útra.

3. Az előrelépés érdekében a tagjelölt országoknak kiemelt figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy az alapvető feladatok elsődlegességének elvével összhangban gyorsabban **érjenek el valódi és fenntartható eredményeket a kulcsfontosságú területeken**, vagyis a jogállamiság, az igazságügyi reform, a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem, a biztonság, az alapvető jogok, a működőképes demokratikus intézmények és a közigazgatási reform, valamint a gazdasági fejlődés és versenyképesség területén. Sürgősen szükség van arra is, hogy a Nyugat-Balkán az Észak-Macedónia és Görögország közötti történelmi megállapodás példáját követve előrelépést tegyen a megbékélés, a jószomszédi kapcsolatok és a regionális együttműködés terén.
4. Az EU régóta támogatja a teljes nyugat-balkáni régió európai perspektíváját, amelyet tavaly is megerősített. Amint az a Bizottság nyugat-balkáni stratégiájában is szerepel, jelenleg egyetlen ország sem teljesíti a tagsági kritériumokat. Ehhez éveken át tartó kemény munkára és eredményekre lesz szükség. Emellett az Uniónak is növelnie kell erejét és szilárdságát, mielőtt újabb tagokkal bővíthetne⁷. Ugyanakkor a **szilárd és hiteles perspektíva** továbbra is alapvető fontosságú az összes ország számára az átalakuláshoz, a megbékélés elősegítéséhez, a régió stabilitásának előmozdításához, valamint az uniós értékek, normák és szabványok átadásához. Az EU-nak tiszteletben kell tartania kötelezettségvállalásait, továbbá egyértelműen és pozitívan kell reagálnia az országok által az általa meghatározott feltételekkel kapcsolatban elért objektív eredményekre. Ez egy stratégiai beruházás – nemcsak a régió jövőjébe, hanem mindenekelőtt az EU saját politikai és gazdasági érdekeibe.
5. Az EU továbbra is a növekedés és a munkahelyteremtés fő külső mozgatórugója a Nyugat-Balkánon. A régió sikeréhez elengedhetetlen, hogy a külföldi gazdasági tevékenységek minden tekintetben megfeleljenek az uniós értékeknek, normáknak és szabványoknak, különösen az olyan területeken, mint a jogállamiság, a verseny, a közbeszerzés, a környezetvédelem, az energia és az infrastruktúra. A régióban **egyre növekszik Kína üzleti és beruházási tevékenysége**, ami elvileg lehetőségeket is kínálhat; a kínai beruházások azonban legtöbbször nincsenek tekintettel a társadalmi-gazdasági és a pénzügyi fenntarthatóságra. Ez arra figyelmeztet, hogy a partnerországoknak az említett területeken teljes mértékben alkalmazniuk kell az EU-val kötött stabilizációs és társulási megállapodások szellemét és konkrét rendelkezéseit, továbbá prioritásként kell kezelniük a csatlakozási folyamat vonatkozó reformjait.

⁷ Az egységesebb, erősebb és demokratikusabb Európa megvalósítására irányuló ütemtervvel összhangban ezért a Bizottság idén számos arra irányuló kezdeményezést terjeszt majd elő, hogy a hatályos Szerződések alapján 2025-ig javítsa az Unió demokratikus, intézményi és szakpolitikai keretét.

II.

6. **Törökország** továbbra is az Európai Unió kulcsfontosságú partnere az olyan közös érdekű területeken, mint a migráció és a terrorizmus elleni küzdelem, az energia, a közlekedés vagy a kereskedelem. Az Általános Ügyek Tanácsa a 2018. júniusi következtetéseiben megállapította, hogy az adott körülmények között a török csatlakozási tárgyalások gyakorlatilag leálltak, és egyetlen további fejezet megnyitását vagy lezárását sem lehet fontolgatni. Az e megállapítás alapjául szolgáló tények továbbra is fennállnak. A török kormány az uniós csatlakozás iránti elkötelezettségét nem támasztotta alá megfelelő intézkedésekkel és reformokkal, és nem törődött a jogállamiság, az alapvető jogok és az igazságszolgáltatás terén tapasztalható folyamatos negatív fejlemények miatti uniós aggodalmakkal.

A szükségállapot 2018. júliusi megszüntetése után Törökország számos korlátozó rendelkezést átemelt a hatályos jogszabályokba. Az új elnöki rendszer sokat felszámolt az eddigi fékek és ellensúlyok közül. Ez a közigazgatás és az igazságszolgáltatás további átpolitizálódását eredményezte.

A 2018. júniusi elnök- és parlamenti választásokat, valamint a 2019. márciusi helyhatósági választásokat magas részvétel jellemezte. A szavazóknak annak ellenére valódi választási lehetőségük volt, hogy a jelöltek nyilvánvalóan nem versenyezhetek egyenlő feltételek mellett. A kormánypárt jelentős előnyt élvezett, többek között a kormányközeli állami és magánmédia által biztosított túlzott szereplési lehetőségek útján. A helyhatósági választásokat követően a török választási bizottság Törökország délkeleti részében négy megválasztott polgármestert és egyes önkormányzati képviselőket alkalmatlannak nyilvánított tisztségük betöltésére, noha jelöltségüket a választások előtt még elismerte. Megsemmisítette továbbá az isztambuli főpolgármester-választás eredményét is, és elrendelte, hogy e választást június 23-án meg kell ismételni. A választási bizottság döntései – az isztambuli választások megismételése és a délkelet-törökországi polgármesteri címek második helyezett jelölteknek való odaítélése – komoly aggályokat ébresztenek a választási folyamat törvényességét és integritását, valamint az intézmény politikai függetlenségét illetően. E döntések ellentétesek a demokratikus választási folyamat lényegével, vagyis a népakarat teljesülésének biztosításával.

Komoly visszaesés következett be a véleménynyilvánítás, a gyülekezés és az egyesülés szabadsága területén. Törökországnak javítania kell az alapvető jogok hatékony védelmét, valamint átfogó és hiteles reformok elfogadásával és végrehajtásával helyre kell állítania az igazságszolgáltatás függetlenségét.

A komoly visszaesések a török gazdaságban is folytatódtak, ami elmélyítette az ország piacgazdaságának működésével kapcsolatos aggályokat. A nemzeti valuta erős leértékelődésével szembesülve a török hatóságok számos olyan szakpolitikai intézkedést hoztak, amelyek negatívan befolyásolták a piacok működését. Az üzleti környezet javítása érdekében pozitív intézkedéseket hoztak, de a jogállamisággal kapcsolatos aggodalmak még inkább elrettentették a befektetőket.

A 2016. márciusi EU–Törökország nyilatkozat továbbra is eredményeket hoz, mivel mindkét fél elkötelezte magát a végrehajtás mellett. A Törökország és az EU közötti szabálytalan határátlépések száma a nyilatkozat hatálybalépése óta csökken, ami Törökország fokozott erőfeszítéseinek is köszönhető. Törökország továbbra is kiemelkedő erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy jelentős humanitárius segílyt nyújtson a több mint 3,6 millió szíriai és mintegy 370 000 egyéb menekültnek. Törökország és az EU továbbfejlesztette a törökországi menekülteket támogató eszköz keretében folytatott

gyümölcsöző együttműködést. Az EU által mozgósított 6 milliárd EUR-ból 2019 májusáig több mint 80 projektet indítottak.

Törökország üdvözölte az ENSZ újabb erőfeszítéseit az érdekelt felekkel folytatott, Ciprust érintő tárgyalások esetleges újraindítására. Fontos megőrizni az ENSZ vezetésével zajló ciprusi rendezési tárgyalások során eddig elért eredményeket, és folytatni kell az előkészületeket egy átfogó, méltányos és életképes rendezés érdekében, ideértve annak külső szempontjait is. Igen fontos, hogy Törökország továbbra is elkötelezett legyen, és hozzájáruljon e tárgyalásokhoz.

A Ciprus partjainál fekvő szénhidrogén-lelőhelyek feltárásával összefüggésben a régióban nőtték a feszültségek: Törökország tettekkel és nyilatkozatokkal is kétségbe vonta a Ciprusi Köztársaság jogát a ciprusi kizárólagos gazdasági övezetben található szénhidrogén-források kiaknázására. Törökország 2019 májusában katonai hajók kíséretében fúrótornyot telepített a Ciprusi Köztársaság kizárólagos gazdasági övezetébe, ami tovább fokozta a feszültségeket. A Bizottság emlékeztetett arra, hogy az Európai Tanács 2018 márciusában határozottan elítélte Törökországnak a Földközi-tenger keleti térségében és az Égei-tengeren folytatott jogellenes tevékenységét. Emlékeztetett továbbá Törökország azon kötelezettségére, hogy tiszteletben kell tartania a nemzetközi jogot és a jószomszédi kapcsolatokat, és felszólította Törökországot, hogy tartsa tiszteletben Ciprus szuverén jogait arra, hogy az uniós és a nemzetközi joggal összhangban feltárja és kiaknázza természeti erőforrásait. Az EU 2019 márciusában felszólította Törökországot, hogy tartózkodjon a jogellenes tevékenységektől, mivel azokra Ciprussal szolidárisan megfelelő válasz lépéseket tenne.

Törökországnak sürgősen teljesítenie kell az EU–Törökország társulási megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyv teljes körű és megkülönböztetésmentes végrehajtásának biztosítására vonatkozó kötelezettségét, és meg kell szüntetnie az áruk szabad mozgását gátló valamennyi akadályt, ideértve a Ciprussal való közvetlen szállítási kapcsolatokra vonatkozó korlátozásokat is. A Ciprusi Köztársasággal fennálló kétoldalú kapcsolatok rendezése terén nem történt előrelépés.

Görögországgal folytatódott a migrációval kapcsolatos operatív együttműködés. Az Égei-tengeren és a Földközi-tenger keleti részén tapasztalt feszültségek aláásták a regionális stabilitást és biztonságot. Törökország ismételt és egyre súlyosabban megsértette Görögország és Ciprus felségvizeit és légtérét. Több uniós tagállammal, különösen Ausztriával, Németországgal és Hollandiával javultak a kétoldalú kapcsolatok.

- 7. Montenegró** 2018-ban két további tárgyalási fejezetet nyitott meg. Az eddig megnyitott összesen 32 fejezet közül hármat ideiglenesen lezártak. A legfőbb prioritás és egyben a következő rész célja a jogállamiság kapcsán a 23. és 24. fejezetben meghatározott időközi kritériumok teljesítése. Az e tekintetben végzett több mint öt évi munkával Montenegró sokat tett a vonatkozó jogi és intézményi keret megreformálásáért, ami a legtöbb területen meghozta kezdeti eredményeit. Az időközi kritériumok teljesülése után az EU a tárgyalási zárókritériumok meghatározásával egyértelműen előírhatja azokat a jogállamisági követelményeket, amelyeket Montenegrónak végső soron teljesítenie kell a vonatkozó fejezetek lezárásához. Montenegró azonban elsőként érheti el a csatlakozási folyamat ezen új szakaszát, amennyiben orvosolja hiányosságait különösen a tömegtájékoztatás szabadsága, a korrupció elleni küzdelem és az emberkereskedelem elleni küzdelem kritikus területein. A csatlakozási tárgyalások általános ütemét továbbra is a jogállamiságról szóló fejezetek terén elért előrelépések határozzák meg.

Montenegró politikai színtere továbbra is polarizált, és az ellenzék lényegében a legutóbbi, 2016. őszi választások óta bojkottálja a parlamenti munkát. A korrupcióval és

az illegális pártfinanszírozással kapcsolatos 2019. eleji vádak miatt a polgárok békés tüntetésekre kezdtek. Valamennyi párt felelőssége, hogy a politikai vita visszatérjen a parlamentbe. A választási és egyéb jogszabályok további reformjával foglalkozó ideiglenes parlamenti bizottság még mindig nem ért el eredményeket a pártközi párbeszédben. Jelentős előrelépés történt a szakpolitikai tervezés, az érdemalapú munkaerő-felvétel és az államigazgatás szervezeti észszerűsítése terén, de a közszolgálat átpolitizáltsága továbbra is különös kihívást jelent, helyi szinten is. Az ország megerősítette a migrációra és a menekültügyre vonatkozó jogi keretét. Montenegró gazdasága továbbra is erőteljes ütemben bővült. Az államadósság szintje azonban új rekordot ért el. A magánszektor fejlődését továbbra is korlátozzák az üzleti környezet és az igazságszolgáltatás gyengeségei, valamint az informális szektor domináns jelenléte, ami a jogállamiságért és a piaci versenyért felelős kulcsfontosságú állami intézmények elégtelen végrehajtási kapacitását tükrözi.

8. **Szerbia** a vizsgált időszakban négy további tárgyalási fejezetet nyitott meg. Az eddig megnyitott összesen 16 fejezet közül kettőt ideiglenesen lezártak. A jogállamiságot és a Koszovóval fenntartott kapcsolatok rendezését illetően elért előrelépés alapvető fontosságú, és továbbra is meghatározza a csatlakozási tárgyalások általános ütemét. Szerbiának, amennyiben fenn kívánja tartani az uniós csatlakozási tárgyalások általános egyensúlyát, jelentősen fel kell gyorsítania jogállamisági reformját, különös tekintettel az igazságszolgáltatás függetlenségére, a korrupció elleni küzdelemre, a tömegtájékoztatás szabadságára, a háborús bűncselekmények belföldi kezelésére és a szervezett bűnözés elleni küzdelemre.

Szerbia politikai színterét egyre inkább a polarizáció és az eltérő politikai vélemények szűkülő mozgástere jellemzi. Szerbiának sürgősen nagyobb teret kell biztosítania a pártok közötti valódi vitáknak, ezzel elősegítve a széles körű Európa-párti konszenzus kialakulását, amely elengedhetetlen az ország uniós csatlakozásához vezető úton. Több ellenzéki párt 2019 márciusában bojkottálni kezdte a parlamenti munkát. A kormányzó koalíció parlamenti gyakorlata a jogalkotási vita és ellenőrzés romlásához vezetett, és aláásta a parlament végrehajtó hatalom feletti felügyeletét. 2018 decemberében Belgrádban heti rendszerességű kormányellenes tüntetések kezdődtek egy ellenzéki pártvezető megtámadása nyomán. A véleménynyilvánítás szabadsága terén összességében nem történt előrelépés, de az új médiastratégia átlátható és inkluzív módon került kidolgozásra. A területet érintő kihívások miatt e stratégiát most sürgősen el kell fogadni és végre kell hajtani. A polgároknak nyújtott szolgáltatások területén történt némi előrelépés, de erőfeszítéseket kell tenni a közigazgatás professzionalizálására és politikamentesítésére. Alapvetően fontos, hogy Szerbia szakképzett tisztviselői állománnyal tudja tartósan feltölteni a közigazgatás uniós kérdésekkel foglalkozó ágát. A kormány által támogatott 2018. októberi törvénytervezeten alapuló, folyamatban lévő alkotmányreform leginkább arra irányul, hogy az európai normákkal összhangba hozza az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítékait. A gazdasági reformok továbbra is eredményeket hoznak, különösen a makrogazdasági stabilizáció tekintetében. Az infláció visszafogott maradt, és javult a munkaerőpiac teljesítménye. A közigazgatást, az adóhatóságot és az állami tulajdonban lévő vállalatokat érintő főbb strukturális reformok azonban csak lassan haladnak előre. A magánszektor továbbra is fejletlen, és a helyzet javulását a jogállamisággal és a tisztességes verseny érvényesítésével kapcsolatos hiányosságok gátolják. Szerbia továbbra is jelentősen hozzájárult az EU-ba irányuló vegyes migrációs áramlások kezeléséhez.

Szerbia a koszovói importvámok bevezetése ellenére is folytatta Pristinával az EU támogatásával zajló párbeszédet. Szerbiának további jelentős erőfeszítéseket kell tennie,

és különösen a nemzetközi kapcsolatai terén hozzá kell járulnia ahhoz, hogy kedvező környezet jöjjön létre a Koszovóval kötendő, jogilag kötelező erejű megállapodáshoz. E megállapodásra sürgősen és elengedhetetlenül szükség van ahhoz, hogy Szerbia és Koszovó előreléphessen az uniós csatlakozáshoz vezető úton.

9. **Észak-Macedónia** nagy előrelépést tett az ország uniós és NATO-csatlakozására irányuló stratégiai célkitűzése felé. Az ország demonstrálta, hogy elkötelezett az uniós reformmenetrend megvalósítása iránt: kézzelfogható és tartós eredményeket ért el, különösen a 2018. júniusi tanácsi következtetések által a csatlakozási tárgyalások megkezdéséhez előírt feltételek tekintetében. A vizsgált időszakban a kormány következetesen demonstrálta előrelépésre irányuló politikai akaratát, amihez fokozatosan az ellenzék is csatlakozott, vagyis a politikai kihívások ellenére pozitív változás következett be a szemléletben. E strukturális reformok fenntarthatóságának biztosítása hosszú távú folyamat, amely folyamatos szerepvállalást igényel. Az érintett területekre vonatkozó jogszabály-módosításokat legtöbbször inkluzív és átlátható módon hajtották végre, az ellenzék, a civil társadalom és a nemzetközi partnerek bevonásával. Megszülettek az első konkrét eredmények az igazságszolgáltatás függetlenségének megerősítése, a korrupcióval és a szervezett bűnözéssel (köztük a magas szinten elkövetett bűncselekményekkel) kapcsolatos nyomozások, büntetőeljárások és jogerős elmarasztaló ítéletek terén. Ezen erőfeszítéseknek változatlanul és átlátható módon folytatódnia kell annak biztosításához, hogy az igazságszolgáltatás kizárólag szakmai szempontok alapján és pártatlanul működjön. A korrupció megelőzéséért felelős állami bizottság fontos lépéseket tett a korrupció elleni proaktív küzdelem érdekében, amelyhez a teljes politikai palettáról bevont magas rangú tisztviselőket. A múltban előfordult súlyos problémák megelőzése érdekében a NATO-val és a stratégiai partnerekkel együttműködésben szabályozták a hírszerzési és biztonsági szolgálatok működését. Erőfeszítések történtek a közigazgatás professzionalizálódásának javítására, a korrupció megelőzéséért felelős állami bizottság pedig lépéseket tett a politikai kinevezésekkel kapcsolatos vádak kezelésére. Általánosságban helyreállt a fékek és ellensúlyok rendszere, erősítve a demokráciát és a jogállamiságot az országban. A 2019. április 21-én és május 5-én tartott elnökválasztást nyugodt, békés körülmények között, átlátható módon bonyolították le. A Görögországgal kötött történelmi jelentőségű megállapodás véget vetett a régóta fennálló vitának, a régió és egész Európa számára példát mutatva az országok közötti megbékélésre. A Bizottság örömmel várja a Bulgáriával kötött barátsági szerződés végrehajtásának folytatását. A gazdasági növekedés a stagnálás évei után 2018-ban 2,7 %-os volt, a munkanélküliség pedig tovább csökkent, de még mindig magas. A kormány elfogadta a jövedelemadó és a nyugdíjrendszer reformját, és további intézkedéseket hozott az államháztartási gazdálkodás javítása és az átláthatóság növelése érdekében. A szakemberhiány, az üzleti környezet strukturális problémái és az infrastrukturális beruházások hiánya ugyanakkor gátolja a hazai vállalatok versenyképességét és integrációját a globális értékláncokban.

A jelentős előrelépésnek és a Tanács által 2018 júniusában egyhangúlag elfogadott feltételek teljesítésének fényében a Bizottság javasolja, hogy a Tanács kezdje meg a csatlakozási tárgyalásokat Észak-Macedóniával. A reformok lendületének támogatása érdekében a Bizottság Észak-Macedónia esetében megerősített megközelítést alkalmazna az igazságszolgáltatás és az alapvető jogok, valamint a jogérvényesülés, szabadság és biztonság területére vonatkozó tárgyalási fejezetekre.

10. **Albánia** továbbra is jó eredményeket ért el, és demonstrálta, hogy tartósan elkötelezett az uniós program megvalósítása iránt: az erősen polarizált politikai környezet ellenére kézzelfogható és tartós eredményeket ért el, különösen a 2018. júniusi tanácsi

következtetésekben a csatlakozási tárgyalások megkezdéséhez előírt feltételek tekintetében. Az ellenzéki pártoknak – amelyek képviselőinek többsége 2019 februárban lemondott parlamenti mandátumáról – konstruktív módon újra részt kellene venniük a demokratikus intézmények működésében és az európai témákat érintő széles körű konszenzus kialakításában. Az igazságügyi reform folytatódó végrehajtása összességében jó eredményeket hozott, és jó alapokat teremtett az ágazat jelentős mértékű megerősítéséhez, valamint a függetlenség, a pártatlanság, a szakmaiság és az elszámoltathatóság megszilárdításához. Konkrét eredményeket sikerült elérni a bírák és az ügyészek újbóli értékelése (átvilágítása) során. Folytatódott az igazságszolgáltatás intézményi átalakítása is. Az igazságszolgáltatás szervezeti függetlenségének erősítése érdekében új szerveket hoztak létre, ami végül a szervezett bűnözés és a korrupció elleni szakosodott bíróságok és nyomozó hatóságok megalakulásához vezetett. A korrupció és a szervezett bűnözés – többek közt a kábítószer-kereskedelem és -termesztés – elleni küzdelem terén folytatódtak a korábbi határozott erőfeszítések, amelyek hozzájárultak a proaktív nyomozásokban, büntetőeljárásokban és jogerős elmarasztaló ítéletekben megnyilvánuló stabil eredményekhez. Albánia az elmúlt években határozottan elkötelezte magát a kannabisztermelés és -kereskedelem elleni küzdelem mellett. Intenzívebbé vált a nemzetközi rendőrségi együttműködés is, különösen az uniós tagállamokkal, ami végül számos sikeres, nagyszabású bűnüldözési intézkedéshez, valamint több szervezett bűnözői hálózat vezetőjének letartóztatásához és büntetőeljárás alá vonásához vezetett. A korrupció ellen minden szinten folytatott küzdelem és a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén tartós kihívás marad a proaktív nyomozásokban, büntetőeljárásokban és elmarasztaló ítéletekben megnyilvánuló stabil eredmények felmutatása, és e kihívás megválaszolásához Albániának továbbra is megerősített és következetes erőfeszítéseket kell tennie, ideértve az uniós tagállamokkal folytatott operatív együttműködést is.

Folytatódott ugyanakkor a közigazgatás reformja, amelynek fő célja a közszolgálati munkaerő-felvétel szakmaiságának és átláthatóságának növelése, valamint a szakpolitikai döntéshozatalnak az ágazati koordinációs struktúrák megerősítésével és a hatásvizsgálatra vonatkozó szabályozási keret létrehozásával való javítása. Folytatódtak továbbá azok az intézkedések, amelyek az emberi jogok – köztük a kisebbségekhez tartozó személyek és a romák jogai – hatékony védelmének és a megkülönböztetésmentességi politikáknak a megerősítését célozzák. A gazdasági növekedés a 2017. évi 3,8 %-ról 2018-ban 4,2 %-ra nőtt, a munkanélküliség és a költségvetési hiány pedig csökkent, bár még mindig magas. A termelési know-how hiánya, az alacsony képzettségi szint és az alacsony technológiatranszfer csökkenti az ország versenyképességét és a nemzetközi értékláncokba való integrációját.

A jelentős előrelépésnek és a Tanács által 2018 júniusában egyhangúlag elfogadott feltételek teljesítésének fényében a Bizottság javasolja, hogy a Tanács kezdje meg a csatlakozási tárgyalásokat Albániával. A reformok lendületének támogatása érdekében a Bizottság Albánia esetében megerősített megközelítést alkalmazna az igazságszolgáltatás és az alapvető jogok, valamint a jogérvényesülés, szabadság és biztonság területére vonatkozó tárgyalási fejezetekre. Albániának tovább kell dolgoznia azon, hogy stabil eredményeket tudjon felmutatni a korrupció ellen minden szinten folytatott küzdelemben és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Az ország által elért haladás fenntartásához és megszilárdításához az is szükséges, hogy a jelenlegi polarizáció leküzdésével és a pártok közötti különbségeket áthidaló politikai akarat kinyilvánításával egyértelmű nemzeti konszenzus jöjjön létre az uniós integráció elsőrendű prioritásáról.

11. **Koszovóban** az általános politikai helyzet kihívásokkal teli. Az uniós viszonylatban szükséges kulcsfontosságú reformok némelyike terén elért előrelépés sikerét beárnyékolja,

illetve a CEFTA-t és a stabilizációs és társulási megállapodás szellemét is sérti a kormány azon döntése, hogy 100 %-os vámot vet ki a Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából érkező importra. Koszovónak sürgősen vissza kell vonnia ezt az intézkedést, és arra kell összpontosítania, hogy előrelépjen a stabilizációs és társulási megállapodás végrehajtásában, amihez erős pártközi konszenzusra van szükség. Koszovónak eredményesen végre kell hajtania a jogállamiság és a közigazgatás területén nemrégiben elfogadott jogszabályokat, és be kell fejeznie az európai reformmenetrend végrehajtását. Komoly erőfeszítésekre van szükség ahhoz, hogy a vezető köztisztviselők felvételében ne érvényesülhessen a politika befolyása, és összehangoltabb erőfeszítésekre van szükség a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén. A háborús bűnökért vagy korrupcióért/szervezett bűnözésért elítélt személyek hivatalos pozíciókba való kinevezése ellentétes az európai értékekkel. Határozottan fel kell lépni a magas szinten elkövetett korrupcióval és szervezett bűnözéssel szemben, Koszovó északi részén is. Némi előrelépés történt a gazdaság terén: a növekedés tartós, és némileg javult az üzleti környezet is. Intézkedéseket kell azonban hozni a gazdasági aktivitás és a foglalkoztatás szintjének növelésére, illetve annak biztosítására, hogy a költségvetés megfeleljen a hatályos költségvetési szabályoknak, továbbá a gazdaság fehéritésére.

A Bizottság 2018 júliusában megerősítette, hogy Koszovó teljesíti a Tanács által jóváhagyott összes vízumliberalizációs követelményt. 2019 márciusában az Európai Parlament első olvasatban támogatta a Bizottság vízumliberalizációra vonatkozó javaslatát. A javaslat most a Tanács előtt van, amelynek sürgősen foglalkoznia kell azzal. Koszovónak folytatnia kell arra irányuló erőfeszítéseit, hogy minden követelménynek megfeleljen, különösen a jogállamiság és a migráció területén.

Koszovó összességében folytatta Belgráddal az EU támogatásával zajló párbeszédet. Koszovónak további jelentős erőfeszítéseket kell tennie, és hozzá kell járulnia ahhoz, hogy kedvező környezet jöjjön létre a Szerbiával kötendő, jogilag kötelező erejű megállapodáshoz. E megállapodásra sürgősen és elengedhetetlenül szükség van ahhoz, hogy Koszovó és Szerbia előreléphessen az uniós csatlakozáshoz vezető úton. A koszovói kormánynak vissza kell vonnia a Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából érkező importra kivetett vámot.

IV. MELLÉKLETEK

- 1. A Bosznia-Hercegovina európai uniós tagság iránti kérelméről szóló bizottsági vélemény következtetése és ajánlása**
- 2. A jelentések megállapításainak összefoglalói**
- 3. A nyugat-balkáni stratégia végrehajtása és a kiemelt célkitűzések szófiai menetrendje: fokozott uniós szerepvállalás**
- 4. Statisztikai melléklet**

I. MELLÉKLET – A Bosznia-Hercegovina európai uniós tagság iránti kérelméről szóló bizottsági vélemény következtetése és ajánlása

Bosznia-Hercegovina még nem teljesíti megfelelő mértékben a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogokat, valamint a kisebbségek tiszteletben tartását és védelmét garantáló intézmények stabilitásával kapcsolatos, az Európai Tanács által 1993-ban Koppenhágában rögzített kritériumokat. E tekintetben az országnak jelentős erőfeszítéseket kell tennie e kritériumok kielégítő teljesítése érdekében, vagyis meg kell erősítenie intézményeit a demokrácia, a jogállamiság, az emberi jogok, valamint a kisebbségek tiszteletben tartásának és védelmének biztosítása érdekében. Bosznia-Hercegovinának az európai normákhoz kell igazítania alkotmányos keretét, és gondoskodnia kell intézményeinek működőképességéről az uniós tagságból eredő kötelezettségek teljesíthetősége érdekében. A decentralizált állami berendezkedés ugyan összeegyeztethető az uniós tagsággal, de Bosznia-Hercegovinának meg kell reformálnia intézményeit ahhoz, hogy ténylegesen részt vehessen az uniós döntéshozatalban, valamint hogy teljes mértékben végrehajtsa és érvényesítse az uniós vívmányokat.

Bosznia-Hercegovinának javítania kell választási keretét és az igazságszolgáltatás működését. Az országnak meg kell erősítenie a korrupció és a szervezett bűnözés megelőzését és az ellenük folytatott küzdelmet, ideértve a pénzmosást és a terrorizmust is, valamint biztosítania kell a határigazgatás, a migráció és a menekültügyi rendszer hatékony működését. Fokoznia kell minden állampolgár alapvető jogainak védelmét, ideértve a civil társadalom és a megbékélés számára kedvező környezet kialakítását, valamint a veszélyeztetett csoportok védelmét és integrációját. Ezen túlmenően végre kell hajtania a közigazgatási reform alapvető lépéseit is.

A gazdasági kritériumok tekintetében Bosznia-Hercegovina elérte a makrogazdasági stabilitás bizonyos fokát. Ugyanakkor ahhoz, hogy működő piacgazdasággá váljon – ami az 1993. évi koppenhágai Európai Tanács által meghatározott egyik kritérium –, Bosznia-Hercegovinának kiemelt figyelmet kell fordítania a döntéshozatali eljárásainak felgyorsítására és az üzleti környezet, továbbá az állami szektor hatékonyságának és átláthatóságának javítására, különös tekintettel az állami vállalatokra. Az országnak kezelnie kell a piaci mechanizmusok megfelelő működését gátló tényezőket, mint például a jogállamiság gyengeségét, a jelentős mértékű bürokráciát, a korrupciót, a hosszadalmas és túlzottan összetett adminisztratív eljárásokat, valamint az ország belső piacának nagy mértékű széttagozottságát. Annak érdekében, hogy Bosznia-Hercegovina középtávon képes legyen megbirkózni az Unión belüli versenyképességgel és piaci erőkkel, az országnak különös figyelmet kell fordítania az oktatás alacsony színvonalára és arra, hogy az oktatás nem megfelelő mértékben igazodik a munkaerőpiaci szükségletekhez, továbbá a fizikai tőke minőségére, például a közlekedési és energetikai infrastruktúra elégtelen fejlettségére, valamint az ország gazdasági szerkezetének lassú igazodására.

Bosznia-Hercegovinának javítania kell a stabilizációs és társulási megállapodás szerinti kötelezettségeinek végrehajtása terén elért eredményeket, nevezetesen a megállapodás parlamenti dimenziójának kialakítása tekintetében, valamint el kell fogadnia az uniós vívmányok átvételéről szóló nemzeti tervet.

Bosznia-Hercegovina összességében az uniós tagságból eredő kötelezettségek teljesítésére való felkészülés korai szakaszában tart, és jelentősen fel kell gyorsítania az uniós vívmányokhoz való közelítést, valamint a vonatkozó jogszabályok végrehajtásának és érvényesítésének folyamatát. Különös figyelmet kell fordítania az áruk szabad mozgásának, a letelepedés szabadságának és a szolgáltatásnyújtás szabadságának területére, továbbá az

információs társadalomra és a médiára, a mezőgazdaságra és vidékfejlesztésre, a halászatra, a közlekedéspolitikára, az energiára, a gazdaság- és monetáris politikára, a statisztikára, a szociális politikára és a foglalkoztatásra, a vállalkozás- és iparpolitikára, a regionális politikára és a strukturális eszközök koordinációjára, az oktatásra és a kultúrára, a fogyasztó- és egészségvédelemre, valamint a pénzügyi ellenőrzésre.

Bosznia-Hercegovina csatlakozása korlátozott általános hatást gyakorolna az Európai Unió szakpolitikáira, és nem befolyásolná az Unió azon képességét, hogy fenntartsa és elmélyítse saját fejlődését. Ugyanakkor a Bosznia-Hercegovinán belül azonosított működési – például a belső döntéshozatali eljárással kapcsolatos – problémák, továbbá a bizonytalanság és számos hatáskör tekintetében az ország különböző szintű kormányzatai közötti átfedések károsan befolyásolnák az uniós szintű döntéshozatali folyamatot, különösen azokban a kérdésekben, amelyekben az Európai Unió tagállamainak egyhangúsága szükséges. Bosznia-Hercegovinának ezért meg kell kezdenie a működési problémák orvosolását annak érdekében, hogy megfeleljen az uniós tagság követelményeinek, és hogy teljesíthesse vonatkozó kötelezettségeit.

A Bizottság úgy véli, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozásról szóló tárgyalásokat majd akkor kell megkezdeni Bosznia-Hercegovinával, amikor az ország elérte a tagsági kritériumoknak való megfelelés szükséges mértékét, különös tekintettel a koppenhágai politikai kritériumokra, amelyek a demokráciát és a jogállamiságot garantáló intézmények stabilitását írják elő. Bosznia-Hercegovinának alapvetően javítania kell jogszabályi és intézményi keretét annak biztosítása érdekében, hogy teljesíteni tudja a következő kulcsfontosságú prioritásokat:

Demokrácia / működőképesség

1. Biztosítani kell, hogy a választásokat az európai normáknak megfelelően bonyolítsák le. Ehhez végre kell hajtani az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala, valamint a Velencei Bizottság vonatkozó ajánlásait, biztosítani kell a politikai pártok finanszírozásának átláthatóságát, és helyhatósági választásokat kell tartani Mosztárban.
2. Eredményeket kell felmutatni az uniós kérdésekkel foglalkozó koordinációs mechanizmus minden szinten való működőképességét illetően, többek között az uniós vívmányok elfogadására vonatkozó nemzeti program kidolgozásával és elfogadásával.
3. Biztosítani kell a stabilizációs és társulási parlamenti bizottság megfelelő működését.
4. Alapvetően javítani kell az intézményi keretet, alkotmányos szinten is, a következők érdekében:
 - a) a jogbiztonság megteremtése a hatáskörök valamennyi kormányzati szint közötti megosztásával;
 - b) egy helyettesítési rendelkezés bevezetése, amely lehetővé teszi az állam számára, hogy a csatlakozáskor ideiglenesen más kormányzati szintek hatásköreit gyakorolja, hogy megelőzhető és orvosolható legyen az uniós jog megsértése;
 - c) az igazságszolgáltatás függetlenségének garantálása, ideértve az intézmények önkormányzatát is (Ügyészi és Bírói Főtanács);
 - d) az alkotmánybíróság megreformálása, amelynek során kezelni kell a nemzetközi bírák problémáját, továbbá az alkotmánybíróság által hozott határozatok érvényesítésének biztosítása;
 - e) a jogbiztonság garantálása, többek között egy olyan igazságügyi hatóság létrehozásával, amelynek feladata annak biztosítása lenne, hogy egész Bosznia-Hercegovinában egységesen értelmezzék a jogszabályokat;
 - f) az állampolgárságok egyenlőségének és megkülönböztetésmentességének

- biztosítása, nevezetesen az Emberi Jogok Európai Bírósága *Sejdić-Finci* ügyben hozott ítéletének érvényesítésével;
- g) annak biztosítása, hogy az uniós vívmányok végrehajtásával megbízott valamennyi közigazgatási szerv kizárólag a szakmaiság alapján álljon, és a vétőjog eltörlése e szervek döntéshozatalában, az uniós vívmányoknak megfelelően.
5. Konkrét lépéseket kell tenni a megbékélésnek kedvező környezet kialakítása érdekében, a háború örökségein való túllépés céljából.

Jogállamiság

6. Javítani kell az igazságszolgáltatás működését új jogszabályok elfogadásával az Ügyészi és Bírói Főtanácsról és Bosznia-Hercegovina bíróságairól, az európai normáknak megfelelően.
7. Meg kell erősíteni a megelőzést a korrupció és a szervezett bűnözés területén, ideértve a pénzmosást és a terrorizmust is, a következők révén:
- a) az összeférhetetlenségre és a visszaélést bejelentő személyek védelmére vonatkozó jogszabályok elfogadása és végrehajtása ;
- b) a korrupcióellenes szervek hatékony működésének és koordinációjának biztosítása;
- c) a közbeszerzésekkel kapcsolatos jogszabályok közelítése és kapacitások megerősítése;
- d) a hatékony koordináció biztosítása a bűnüldöző szervek között és az ügyészségekkel;
- e) eredmények felmutatása a következők terén: proaktív nyomozás, megerősített vádemelés, büntetőeljárás és jogerős ítéletek a szervezett bűnözéssel és korrupcióval kapcsolatos ügyekben, a magas szinten elkövetett esetekben is;
- f) az állami vállalatok politikamentessé tétele és átalakítása, valamint a privatizációs folyamat átláthatóságának biztosítása.
8. Meg kell teremteni a hatékony koordinációt a határigazgatási és migrációkezelési kapacitások minden szintjén, továbbá biztosítani kell a menekültügyi rendszer működőképességét.

Alapvető jogok

9. Meg kell erősíteni valamennyi állampolgár jogainak védelmét, nevezetesen a megkülönböztetés tilalmáról és a nemek közötti egyenlőségről szóló jogszabályok végrehajtásának biztosításával.
10. Biztosítani kell az élethez való jogot és a kínzás tilalmát, nevezetesen azáltal, hogy a) törlik a halálbüntetésre való hivatkozást a Boszniai Szerb Köztársaság alkotmányából és b) kialakítanak egy kínzás és bántalmazás elleni nemzeti megelőző mechanizmust.
11. Támogató környezetet kell biztosítani a civil társadalom számára, különösen a gyülekezés és az egyesülés szabadságára vonatkozó európai normák érvényesítésével.
12. Garantálni kell a véleménynyilvánítás és a média szabadságát, valamint az újságírók védelmét, nevezetesen azáltal, hogy a) biztosítják megfelelő büntető eljárások indítását az újságírók és médiamunkások elleni fenyegetés és erőszak eseteiben, valamint b) biztosítják a közszolgálati műsorszolgáltató rendszer pénzügyi fenntarthatóságát.
13. Javítani kell a veszélyeztetett csoportok védelmét és integrációját, különös tekintettel a fogyatékkal élő személyekre, a gyerekekre, az LMBTI személyekre, a roma közösség tagjaira, a fogvatartottakra, a migránsokra és a menedékkérőkre, továbbá a belső menekültekre és a menekültekre, a daytoni békemegállapodás VII. mellékletében foglaltak teljesítése céljából.

A közigazgatás reformja

14. Le kell zárni a közigazgatási reform azon alapvető lépéseit, amelyek célja a közigazgatás általános működésének javítása a szakszerű és politikamentes közszolgálat biztosításával és a szakpolitikai döntéshozatal országos szinten koordinált megközelítésével.

A Bizottság arra ösztönzi Bosznia-Hercegovinát, hogy minden kormányzati szinten állapotodjon meg társadalmi-gazdasági reformintézkedésekről és hajtsa végre azokat, a gazdasági reformprogram szakpolitikai iránymutatásával összhangban.

A Bizottság emellett arra is biztatja Bosznia-Hercegovinát, hogy továbbra is vegyen részt a regionális együttműködésben és erősítse meg kétoldalú kapcsolatait a szomszédos országokkal, többek között határmegállapodások megkötése, valamint a Nyugat-Balkán tartós megbékélésére való törekvés útján.

A Bizottság ajánlja a Tanácsnak, hogy vitassa meg ezt a véleményt, valamint kövesse nyomon a fenti kulcsfontosságú prioritásokat a bosznia-hercegovinai kormányok megalakulását követően.

A Bizottság a stabilizációs és társulási megállapodás intézményi keretei között fogja nyomon követni Bosznia-Hercegovina haladását, és továbbra is pénzügyi támogatást nyújt az országnak az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz keretében.

A Bizottság a 2020. évi bővítési csomag részeként jelentést fog készíteni Bosznia-Hercegovináról, amelyben áttekinti majd a fent említett kulcsfontosságú prioritások végrehajtását az ország uniós tagság felé vezető útján következő lépések tükrében.

2. MELLÉKLET – A jelentések megállapításainak összefoglalói

Törökország

A puccskísérlet után, 2016. július 15-én bevezetett szükségállapot a legutóbbi meghosszabbítás végével, 2018. július 18-án lejárt, egy, a török parlament által közvetlenül ezután elfogadott törvény azonban számos elemét további három évig még érvényben tartja. E törvény korlátoz bizonyos alapvető szabadságokat: lehetővé teszi különösen a köztisztviselők (köztük a bírák) elbocsátását, az őrizetek meghosszabbítását, a szabad mozgás és a gyülekezési jog korlátozását, továbbá bővíti a kormány által kinevezett tartományi kormányzók hatásköreit.

Az EU – amely azonnal és határozottan elítélte a puccskísérletet – újfent teljes támogatásáról biztosította az ország demokratikus intézményeit, és elismerte Törökország jogszerű igényét arra, hogy egy ilyen súlyos fenyegetés fényében gyors és arányos fellépést tegyen. Ugyanakkor a puccskísérlet óta a szükségállapot keretében hozott intézkedések – például a széles körű csoportos elbocsátások, letartóztatások és őrizetek – széles skálája és kollektív jellege továbbra is igen súlyos aggályokat vetnek fel.

A szükségállapot idején 36 olyan rendeletet bocsátottak ki, amelyek bizonyos polgári és politikai jogok, illetve a védelemhez való jog korlátozását, a rendőrség hatásköreinek és az ügyészség nyomozati és vádemelési hatásköreinek a bővítését, továbbá több mint 152 000 köztisztviselő – köztük akadémikusok, tanárok és köztisztviselők – elbocsátását célozták.

Az alkotmánybíróság megállapította, hogy nincs joga megvizsgálni a szükségállapot idején elfogadott törvényerejű rendeletek jogszerűségét. A parlament ezek közül 32 rendeletet vizsgált meg. A török hatóságok az egyes panaszok egyedi vizsgálata céljából 2017 májusában létrehozták a szükségállapotú intézkedésekkel foglalkozó vizsgálóbizottságot.

2019 májusáig 126 600 jogorvoslati kérelem érkezett be. A vizsgálóbizottság ebből 70 406-ot vizsgált meg, 5250-nek helyt adott, 65 156-ot pedig visszautasított. 55 714 kérelem még elbírálás alatt van. A feldolgozott kérelmek aránya miatt kétséges, hogy minden esetet egyedileg bírálják-e el. Meghallgatási lehetőség hiányában a kérelmezőknek nincsenek eljárási garanciái, emellett a vizsgálóbizottság határozatai az eredeti elbocsátásokkal kapcsolatos írásos dokumentumokon alapulnak, vagyis kérdéses, hogy mennyiben nyújthatnak hatékony jogorvoslatot.

A szükségállapot megszűnése óta Törökország újra teljeskörűen alkalmazza az emberi jogok európai egyezményét és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát. Ennek ellenére továbbra is érvényben van az a teljes körű monitoringeljárás, amelyet az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 2017 áprilisában indított újra.

Törökország a szükségállapotú intézkedésekkel foglalkozó vizsgálóbizottságon túl egyre kevésbé képes az Emberi Jogok Európai Bírósága által kívánatosnak tartott szinten biztosítani a hatékony belföldi jogorvoslatot. Közismert vádlottak – köztük emberijog-védők – esetében többször előfordult, hogy a számukra kedvező bírósági ítéletet egy másik vagy akár ugyanazon bíróság váratlanul az ellenkezőjére változtatta, egyes esetekben a végrehajtó hatalom által tett észrevételeket követően.

Továbbra is őrizetben van – néha vádemelés nélkül – számos emberijog-védő, civil aktivista, médiaképviselő, tudós, politikus, orvos, jogász, bíró, illetve leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI-) személy, akiknek a média és a vezető politikusok lejárató kampányaival is szembesülniük kell. Az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó társadalmi szervezetek mozgásterét tovább zsugorodott, legfőképpen további adminisztratív akadályok bevezetése miatt. A szükségállapot során bezárt jogszerűen működő

szervezetek máig sem jutottak jogorvoslathoz az elkobzott eszközeik tekintetében. A társadalmi szervezetek a parlament eljárási szabályzatának módosítása miatt 2018 októbere óta nem vehetnek részt a parlamenti bizottságoknál zajló jogalkotási konzultációs folyamatban. Hiányoznak a társadalom lehető legszélesebb körére kiterjedő inkluzív konzultációs mechanizmusok is.

Törökország még nem vette figyelembe az Európa Tanács és szervei legfontosabb ajánlásait. Az állítólagos törvénysértéseket átlátható eljárással és egyedi alapon kell kivizsgálni. Az egyének büntetőjogi felelősségének megállapításához elengedhetetlen a hatalmi ágak szétválasztása, az igazságszolgáltatás teljes függetlensége és a tisztességes eljáráshoz való jog.

Az új elnöki rendszer a végrehajtó hatalom kezében összpontosította a hatásköröket, és jelentősen korlátozta a parlament jogalkotási és felügyeleti funkcióit. A parlament 2018 júliusa óta 17 jogszabályt fogadott el, köztük az eljárási szabályzat ellentmondásos módosításait. A miniszterek már nem jelennek meg a parlamenti képviselők előtt, akik így csak írásbeli kérdéseket tehetnek fel nekik.

A politikai polarizáció növekedése, ami különösen a 2019. márciusi helyhatósági választásokra való felkészülést jellemezte, továbbra is akadályozza a konstruktív parlamenti párbeszédet. Folytatódik az ellenzék – különösen a Demokrata Néppárt (HDP) – kiszorítása, sok HDP-s parlamenti képviselő őrizetben van. A parlamenti mentelmi jog régóta fennálló hiányosságait továbbra sem orvosolták.

A 2018. júniusi elnök- és parlamenti választásokat, valamint a 2019. márciusi helyhatósági választásokat magas részvétel jellemezte. A szavazóknak annak ellenére valódi választási lehetőségük volt, hogy a jelöltek nem versenyezhetek egyenlő feltételek mellett. A kormánypárt jelentős előnyt élvezett, ami a kormányközeli állami és magánmédia által biztosított szereplési lehetőségek mennyiségében is tükröződött. A helyhatósági választásokat követően a török választási bizottság Törökország délkeleti részében négy megválasztott polgármestert és egyes önkormányzati képviselőket alkalmatlannak nyilvánított tisztségük betöltésére, noha jelöltségüket a választások előtt még elismerte. Megsemmisítette továbbá az isztambuli főpolgármester-választás eredményét is, és elrendelte, hogy e választást június 23-án meg kell ismételni. A választási bizottság döntései – az isztambuli választások megismételtetése és a délkelet-törökországi polgármesteri címek második helyezett jelölteknek való odaítélése – komoly aggályokat ébresztenek a választási folyamat törvényességét és integritását, valamint az intézmény politikai függetlenségét illetően. E döntések ellentétesek a demokratikus választási folyamat alapvető céljával, vagyis a népakarat teljesülésének biztosításával. Az ellenzéki pártok erősen tiltakoztak az isztambuli főpolgármester-választás eredményének megsemmisítése és a választás megismételtetése ellen.

Az elnöki rendszer teljes körű hatálybalépése átalakította a végrehajtó hatalmat és az államigazgatást. Az új rendszer a miniszterelnöki poszt és egyéb funkciók, például a minisztériumi államtitkárságok megszüntetésével nagyban politizálta a közigazgatást. Az új szabályok szerint immár az elnök nevezheti ki a legtöbb állami szabályozó hatóság vezetőit.

A 2019. márciusi helyhatósági választások előtt gyakran került sor helyi politikusok letartóztatására, elbocsátására és megbízottakkal való önkényes helyettesítésére, ami megfosztotta a választókat a helyi politikai képvisellettől, és komoly veszélybe sodorta a helyi demokráciát.

A kormány átdolgozta a polgári-katonai kapcsolatokat szabályozó jogi keretet, és jelentősen növelte a hadsereg feletti végrehajtói hatáskört, ezáltal erősítve a polgári felügyeletet. Az

alkotmánymódosítások részeként gyakorlatilag megszüntették a magas szintű katonai bíróságokat, de a katonai és hírszerző szolgálatok parlament előtti elszámoltathatósága továbbra sem elegendő, és a biztonsági alakulatok továbbra is széles körű jogi védelmet élveznek. A parlament bűnüldözés-felügyeleti bizottsága továbbra sem hatékony. A katonai kiadások felügyeletére szolgáló jogi keret még nem javult.

Az ország délkeleti részén uralkodó helyzet a biztonsági környezet javulása ellenére ma is kihívást jelent. A kormány a Kurd Munkáspárt (PKK) által végrehajtott sorozatos erőszakos cselekmények miatt folytatta a biztonsági műveleteket – a PKK továbbra is szerepel a terrorcselekményekben részt vevő személyek, csoportok és szervezetek uniós listáján. A kormány jogszerűen küzd a terrorizmus ellen, de biztosítani kell, hogy erre a jogállamiság, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása mellett kerüljön sor. A terrorellenes intézkedéseknek arányosaknak kell lenniük. Bizonyos helyreállítási munkák ellenére a belső menekültek közül csak kevesen részesültek kompenzációban. Nem történt látható előrelépés a békés és fenntartható megoldáshoz vezető hiteles politikai folyamat újraindítása terén sem.

Törökország a **közigazgatási reform** terén csak mérsékelten felkészült, a közszolgálati és humán erőforrás-menedzsment terén pedig visszalépett, ami hátrányosan érinti a szakpolitika-fejlesztést és az elszámoltathatóságot. A közszolgálati rendszer átalakítása fokozta a közigazgatás átpolitizálódását. A felsővezetők kinevezését csak ritkán előzi meg érdemalapú pályáztatás. A súlyos eljárási hiányosságok miatt felmerül a kérdés, hogy a szükségállapotú intézkedésekkel foglalkozó vizsgálóbizottság mennyiben nyújthat hatékony jogorvoslatot az elbocsátott köztisztviselők számára.

Törökország **igazságszolgáltatási rendszere** a felkészülés korai szakaszában jár. Újabb komoly visszaesésekre került sor, a korábbi jelentések ajánlásait pedig vagy el sem fogadták vagy nem hajtották végre. Nem változott a bírákra és az ügyészekre nehezedő politikai nyomás sem, önkényes áthelyezésük ma is gyakori. Ez csökkenti az igazságszolgáltatás függetlenségét, általános minőségét és hatékonyságát. Aggodalomra ad okot, hogy a jelenlegi rendszerben igen nagy számban vesznek fel bírákat és ügyészeket, mivel felvételük és előmenetelük továbbra sem objektív, érdemalapú, egységes és előre meghatározott kritériumok alapján történik. A szükségállapot alatt bezárt török igazságügyi akadémiát elnöki rendelettel újjáalapították. A bírák és ügyészek elbocsátása és önkényes áthelyezése még ma is érezteti elrettentő hatását, és növeli az öncenzúra kockázatát. Nem történtek intézkedések az igazságszolgáltatás végrehajtó hatalomtól való függetlenségét biztosító jogi garanciák visszaállítására, illetve a bírói és ügyészi tanács függetlenségének megerősítésére. 2018 augusztusában bejelentették a 2019–2023 közötti időszakra vonatkozó igazságügyi reformstratégiát, de annak elfogadására még nem került sor. Törökország ugyanakkor konzultált az Európa Tanáccsal és a Bizottsággal a stratégia tervezetéről.

A **korrupció elleni küzdelem** terén az ország a felkészülés korai szakaszában jár. Visszaesés történt, mivel a megszüntetett korrupcióellenes szervek helyébe nem lépett független testület, noha ezt az Egyesült Nemzetek Korrupció elleni egyezménye is előírja, amelynek Törökország részes fele. A jogi és intézményi keret ma is lehetővé teszi, hogy a végrehajtó hatalom jogszerűtlenül befolyásolja a nagy horderejű korrupciós ügyek kinyomozását és büntetőeljárás alá vonását. A korábbi korrupcióellenes stratégiákban tervezett jogszabálymódosításokat nem végezték el. A közbeszerzési jogszabályok továbbra is összeegyeztethetetlenek az uniós vívmányokkal, és tovább bővült a közbeszerzési jogtól való eltérések köre. A szilárd korrupcióellenes stratégia és cselekvési terv hiánya annak a jele, hogy a politika nem támogatja a korrupció elleni határozott küzdelmet. Nincs állandó, funkcionálisan független korrupcióellenes szerv, nincs korrupció elleni nyomozásokra

szakosodott ügyészség, és csak néhány szakosodott bíróság működik. A korrupció összességében továbbra is elterjedt, és aggodalomra ad okot.

Törökország a **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén bizonyos szinten felkészült, de az előrelépés összességében korlátozott. Az országnak javítania kell a kiberbűnözésre, a vagyoneklobzásra és a tanúvédelemre vonatkozó jogszabályait. A török adatvédelem még mindig nincs összhangban az európai normákkal, és azt az Europollal kötendő, jelenleg tárgyalt operatív megállapodás végrehajtásának biztosítása érdekében felül kell vizsgálni. Törökországnak átfogóbb és koherensebb jogi keretet kell kidolgoznia és végrehajtania a bűncselekményből származó jövedelmek elkobzására, és javítania kell a befagyasztott vagyon kezelésére való képességét.

Törökország érdemi előrelépést tett a **migrációs és menekültügyi politika** terén, és továbbra is elkötelezett a 2016. márciusi EU–Törökország nyilatkozat hatékony végrehajtása mellett. A Törökország és az Égei-tengeri szigetek közötti szabálytalan határátlépések száma a nyilatkozat hatálybalépése óta csökken, ami a török bűnüldöző hatóságok fokozott erőfeszítéseinek is köszönhető. Törökország továbbra is kiemelkedő erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy jelentős és példa nélküli humanitárius segílyt nyújtson a több mint 3,6 millió szíriai és mintegy 370 000 egyéb regisztrált menekültnek, és ezzel a világ legnagyobb menekültközösségének ad otthont. Törökország hét munkacsoportot hozott létre a függőben lévő vízumliberalizációs követelményekkel kapcsolatos technikai munka elvégzésére. A török vízumpolitika és a közös uniós vízumpolitika összehangolása terén azonban nem történt előrelépés.

Az **emberi és alapvető jogok** terén továbbra is komoly hiányosságok tapasztalhatók. A jogi keret ugyan általános garanciákat ad az emberi és alapvető jogok tiszteletben tartására, de még mindig nincs összhangban az emberi jogok európai egyezményével (EJEE) és az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítélezési gyakorlatával. Komoly visszaesés következett be a véleménynyilvánítás, a gyülekezés és az egyesülés szabadsága, valamint az eljárási és tulajdonjogok területén is. Változatlanul érvényben vannak azok a közvetlenül a szükségállapot feloldása után bevezetett jogszabályok, amelyek megfosztották a civil társadalmi aktivistákat, az emberijog-védőket, az újságírókat, a tudományos dolgozókat és másokat a visszaélésekkel szembeni védelem alapvető biztosítékaitól. A jogérvényesítést akadályozza az említett jogok és szabadságok védelméért felelős állami intézmények szétagoltsága és korlátozott függetlensége, valamint a független igazságszolgáltatás hiánya. A szakszervezeti jogok továbbra is nehezen érvényesíthetők. Nem történtek lépések a szükségállapot idején elkövetett súlyos emberi jogi jogsértésekben részt vevő személyek felderítése, büntetőeljárás alá vonása vagy megbüntetése céljából. A társadalom meg volt félemlítve, mivel a szükségállapotot az eltérő vagy alternatív vélemények korlátozására használták. 2018. decemberében 57 000 ember – a bebörtönzöttek több mint 20 %-a – volt börtönben vádemelés vagy ítélet nélkül. A túlszűfolttság miatt egyre rosszabbak a fogva tartás körülményei. Tovább folytatódott a véleménynyilvánítás szabadságának súlyos korlátozása, és riasztóan sok esetben indult büntetőeljárás írókkal, közösségimédia-felhasználókkal és más nyilvános szereplőkkel – sőt, gyermekekkel – szemben az elnök megsértése miatt. A média tulajdonviszonyainak átláthatatlansága miatt továbbra is kérdéses a szerkesztőségek függetlensége. A roma lakosság⁸ továbbra is igen rossz lakhatási körülmények között, gyakran az alapvető közszolgáltatásokat nélkülözve, szociális segélyekből él. A városfelújítási projektek jellemzően a romák lakóhelyeit veszélyeztetik, egész családok kényszerülnek otthonuk elhagyására. A leginkább veszélyeztetett csoportok és a

⁸ Az európai intézmények szóhasználatának megfelelően a „roma” gyűjtőfogalom számos különböző csoportra vonatkozik, azok sajátosságainak elismerése mellett.

kisebbségekhez tartozó személyek jogait jobban kell védeni. A nemi alapú erőszak, a megkülönböztetés, a kisebbségek ellen irányuló gyűlöletbeszéd, az előítéletről elkövetett bűncselekmények, valamint az LMBTI-személyek emberi jogainak megsértése továbbra is aggasztó méreteket ölt.

Törökország üdvözölte az ENSZ újabb erőfeszítéseit az érdekelt felekkel folytatott, Ciprust érintő tárgyalások esetleges újraindítására. A Ciprus partjainál fekvő szénhidrogén-lelőhelyek feltárásával összefüggésben a régióban nőttek a feszültségek: Törökország tettekkel és nyilatkozatokkal is kétségbe vonta a Ciprusi Köztársaság jogát a ciprusi kizárólagos gazdasági övezetben található szénhidrogén-források kiaknázására. Törökország 2019 májusában katonai hajók kíséretében fúrótornyot telepített a Ciprusi Köztársaság kizárólagos gazdasági övezetébe, ami tovább fokozta a feszültségeket. A Bizottság emlékeztetett arra, hogy az Európai Tanács 2018 márciusában határozottan elítélte Törökországnak a Földközi-tenger keleti térségében és az Égei-tengeren folytatott jogellenes tevékenységét. Emlékeztetett továbbá Törökország azon kötelezettségére, hogy tiszteletben kell tartania a nemzetközi jogot és a jószomszédi kapcsolatokat, és felszólította Törökországot, hogy tartsa tiszteletben Ciprus szuverén jogait arra, hogy az uniós és a nemzetközi joggal összhangban feltárja és kiaknázza természeti erőforrásait. Az EU 2019 márciusában felszólította Törökországot, hogy tartózkodjon a jogellenes tevékenységektől, mivel azokra Ciprussal szolidárisan megfelelő válaszlépéseket tenne.

Az EU ismételten hangsúlyozta az uniós tagállamok szuverén jogait, többek között kétoldalú megállapodások megkötésére, illetve természeti erőforrásaiknak az uniós vívmányokkal és a nemzetközi joggal – például az ENSZ tengerjogi egyezményével – összhangban történő feltárására és kiaknázására. Törökország még mindig nem teljesítette az EU–Törökország társulási megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyv teljes körű és megkülönböztetésmentes végrehajtásának biztosítására vonatkozó kötelezettségét, és nem szüntette meg az áruk szabad mozgását gátló valamennyi akadályt, ideértve a Ciprussal való közvetlen szállítási kapcsolatokra vonatkozó korlátozásokat is. A Ciprusi Köztársasággal fennálló kétoldalú kapcsolatok rendezése terén nem történt előrelépés.

Görögországgal tovább folytatódott a migrációval kapcsolatos operatív együttműködés. Az Égei-tengeren és a Földközi-tenger keleti részén tapasztalt feszültségek azonban nem tettek jót a jószomszédi kapcsolatoknak, és aláásták a regionális stabilitást és biztonságot. Több uniós tagállammal, különösen Ausztriával, Németországgal és Hollandiával javultak a kétoldalú kapcsolatok. Hollandia és Törökország rendezte kapcsolatát. Törökország ismételten és egyre súlyosabban megsértette Görögország és Ciprus felségvizeit és légtérét. További komoly aggodalomra adott okot két, a szárazföldi határon járőröző görög katonának az őrizetbe vétele és hathónapos fogva tartása, de 2018. augusztusi szabadon bocsátásukat és a görög miniszterelnök februári törökországi látogatását követően jelentősen javult a két ország kapcsolata.

Ebben az összefüggésben az EU újra komoly aggodalmainak adott hangot, és felszólította Törökországot, hogy tartózkodjon a tagállamok ellen irányuló fenyegetésektől vagy fellépéstől, illetve minden konfliktusforrástól és minden olyan tevékenységtől, amely veszélyeztethetné a jószomszédi kapcsolatokat és a viták békés rendezését.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, a török gazdaság komoly visszaesésének folytatódásával elmélyültek az ország piaczgazdaságának működésével kapcsolatos aggályok. A külső finanszírozási feltételek 2018. évi erős romlása feltárta az ország évek óta növekvő sebezhetőségét. Erre válaszul a török hatóságok számos szakpolitikai intézkedést hoztak, amelyekkel azonban még jobban megzavarták a piacok működését, mivel beavatkoztak az árképzésbe, és korlátozták a devizák szabad felhasználását. Mélyültek a kulcsfontosságú

gazdasági intézmények függetlenségével kapcsolatos aggodalmak is. A folyó fizetési mérleg hiánya 2018 első felében tetőzött, majd a gazdaság gyengülésével és a líra árfolyamának esésével összefüggésben határozott korrekciójára került sor. Az inflációs ráta jóval a céltartomány felső sávja fölé ugrott, miután a valutaválság lezárta a hitelállomány növekedésével, pénzbőséggel és alacsony kamatokkal fémjelzett éveket. Az állami támogatások átláthatósága nem javult.

Törökország tett némi előrelépést, és jól felkészült az EU-n belüli versenyképességhez és piaci erőkhöz való alkalmazkodás terén. Törökország jól integrálódott az EU piacával mind a kereskedelem, mind a beruházások tekintetében. Az energiaágazatot érintő javulás mellett némi előrelépés történt a kutatásra és fejlesztésre, az oktatásra és a fizikai tőkére fordított kiadások terén. Az oktatás minőségével és a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatban azonban tartós problémák állnak fenn.

Ami a **tagságból eredő kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességet** illeti, Törökország folytatta az uniós vívmányokhoz való közelítést, de csak korlátozott tempóban. A tőke szabad mozgása, a közbeszerzés, a verseny, az információs társadalom, a gazdasági és monetáris politika, valamint a külkapcsolatok területén számos kulcsfontosságú tekintetben több visszalépés is bekövetkezett. Törökország jól előrehaladt a társasági jog, a transzeurópai hálózatok, a tudomány és a kutatás területén, és jól felkészült az áruk szabad mozgása, a szellemi tulajdonjogok, a pénzügyi szolgáltatások, a vállalkozás- és iparpolitika, a fogyasztóvédelem és az egészségvédelem, a vámunió és a pénzügyi ellenőrzés területén. Törökország mérsékelten felkészült a közbeszerzés területén, mivel a jogharmonizációban továbbra is jelentősek a hiányosságok. Törökország mérsékelten felkészült a tőke szabad mozgása, a statisztika, az energia, az adózás, a gazdasági és monetáris unió, a regionális politika, az oktatás és a kultúra, a KKBP és a közlekedéspolitikai területén is, ahol további jelentős erőfeszítésekre van szükség. Törökország bizonyos szinten felkészült a verseny, a mezőgazdaság, az élelmiszer-biztonság, az állat- és növényegészségügyi politika, a szociálpolitika és a foglalkoztatás, valamint a környezetvédelem és az éghajlatváltozás terén, ahol még ambiciózusabb és összehangoltabb szakpolitikákat kell kidolgozni és végrehajtani. Az összes területen több figyelmet kell fordítani a jogszabályok érvényesítésére, számos területen pedig további jelentős előrelépésre van szükség a jogszabályoknak az uniós vívmányokkal való összehangolása, a szabályozó hatóságok függetlenségének erősítése és az igazgatási kapacitások bővítése céljából.

Montenegró

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, a vizsgált időszakban továbbra is alacsony szintű bizalom övezte a választási rendszert, amelyet ezért átfogó és inkluzív módon felül kell vizsgálni. 2018 őszén többek között e célból alakult meg a választási és egyéb jogszabályok reformjával foglalkozó ideiglenes parlamenti bizottság, amely azonban még nem végezte el ambiciózus feladatát. A vizsgált időszakban egy elnökválasztásra, továbbá 11 vidéki települési és egy városi helyhatósági választásra került sor. A helyi választások folyamatosan zajlanak, ami megnehezíti a nemzetközi megfigyelést, és a szabálytalanságokkal kapcsolatban számos panaszra ad lehetőséget, amelyeket nem lehet külön-külön megvizsgálni.

A politika színterét továbbra is széttagoltság, polarizáció, és a valódi politikai párbeszéd hiánya jellemzi. 2018 folyamán korlátozott előrelépés történt a parlamenti politikai párbeszéd visszaállítása terén, amikor az ellenzéki pártok többsége ideiglenesen és részlegesen visszatért a parlamentbe, és megalakult az ideiglenes parlamenti bizottság. Az ellenzék nagy része azonban egy ellenzéki képviselő 2018 év végi őrizetbe vétele, illetve a korrupcióval és az illegális pártfinanszírozással kapcsolatos 2019. év eleji vádak (a „boritékügy”) miatt visszatért

a parlament bojkottjához. E vádak miatt polgári tüntetéssorozat kezdődött, parlamenten kívüli politikai párbeszéd indult, az ellenzék pedig szakértői kormány megalakítását követelte.

Valamennyi politikai szereplő felelőssége, hogy a politikai vita visszatérjen a parlamentbe. A parlamenti elszámoltathatóság fokozásához, a végrehajtó hatalom felügyeletéhez, a demokratikus ellenőrzéshez és a jogalkotás minőségének javításához az összes fél aktív és konstruktív részvétele szükséges. Nem történt új fejlemény a közpénzek pártpolitikai célokra történő 2012-es állítólagos visszaélészerű felhasználásának politikai és igazságügyi nyomon követése terén. Ami az újabb vádakot illeti, az ügyészség egyes állítások kapcsán nyomozást indított, a korrupcióellenes ügynökség pedig megbírságot az illegális készpénzadományt elfogadó pártot. Ezek a vádak hiteles, független és hatékony intézményi választ igényelnek.

Ami a kormányzást illeti, meg kell erősíteni az átláthatóságot, az érdekelt felek részvételét, valamint a kormány reformvégrehajtási kapacitását. A stratégiai tervezés új jogi kerete és módszertana várhatóan a stratégiai tervezés, a nyomon követés és a végrehajtás színvonalának javulásához vezet. A társadalmi szervezetek működését szabályozó jogi, intézményi és pénzügyi környezet összességében javult. A gyakorlatban azonban még nem valósult meg a társadalmi szervezetek politikai döntéshozatalba való tényleges bevonása.

Montenegró a **közigazgatás reformját** illetően mérsékelt felkészült. Összességében történt némi előrelépés. Erdemi előrelépés történt különösen a középtávú szakpolitika-tervezési keret, az érdemalapú munkaerő-felvétel és az államigazgatás szervezeti észszerűsítése terén. A politikamentes közszolgálat, az optimalizált államigazgatás, az inkluzív és tényalapú szakpolitika-fejlesztés, a döntéshozatali hatáskör-átruházás és a vezetői elszámoltathatóság hatékony megvalósításához azonban továbbra is erős politikai akarat szükséges.

Montenegró **igazságügyi rendszere** mérsékelt felkészült, némi előrehaladást ért el. Az igazságszolgáltatás függetlenségének és szakmaiságának növelését célzó jogi keretet még teljes mértékben végre kell hajtani. Az intézményi kapacitást megerősítették.

A **korrupció elleni küzdelem** terén Montenegró bizonyos szinten felkészült. A vizsgált időszakban történt bizonyos korlátozott előrelépés. A korrupció ugyanakkor számos területen jelen van, és továbbra is aggodalomra ad okot. Az intézmények működési kapacitása javult; ugyanakkor valamennyi intézménynek proaktívabb hozzáállást kell tanúsítania. Továbbra is foglalkozni kell a korrupcióellenes ügynökség hitelességét, függetlenségét és prioritásmeghatározását érintő kihívásokkal. Javulásra van szükség a pénzügyi nyomozás, valamint a vagyoni eszközök lefoglalása és elkobzása terén. A magas szinten elkövetett korrupcióval kapcsolatos ügyeket érintő nyomozások, büntetőeljárások és jogerős elmarasztaló ítéletek meghozták első eredményeiket, de a büntető igazságszolgáltatás magas szinten elkövetett korrupcióval szembeni fellépése továbbra is túlságosan korlátozott. E tekintetben további javulás csak olyan környezetben lehetséges, ahol a független intézmények mentesek minden jogszerűtlen befolyástól, és ösztönözve vannak hatáskörük teljes kihasználására.

A **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén Montenegró továbbra is mérsékelt felkészült. Némi előrelépés történt az igazságügyi együttműködés terén és a szervezett bűnözés elleni küzdelem egyes területein. A pénzmosással kapcsolatos nyomozások, a pénzügyi nyomozások és a bűncselekményekből származó vagyoni eszközök ideiglenes lefoglalásai meghozták első eredményeiket. A fokozott nemzetközi rendőrségi együttműködés eredményességét számos nagy horderejű nemzetközi művelet, letartóztatás és kábítószer-lefoglalás szemlélteti. További meggyőző eredményekre van szükség azonban az olyan összetettebb szervezett bűncselekmények tekintetében is, amelyeknél helyi érdekek forognak kockán, ideértve a pénzmosást, az emberkereskedelmet és a dohánycsempészetet, valamint a bűncselekményből származó jövedelem elkobzását is.

Az **alapvető jogok** vonatkozásában Montenegró nemzeti joga tovább igazodott az uniós normákhoz. Az ombudsmani hivatal és a nemzeti megelőző mechanizmus kapacitása javult, de még több erőfeszítésre van szükség az intézményi keret megerősítése és az emberi jogok hatékony védelme terén. Montenegrónak megfelelő intézményi mechanizmusokat kell kialakítania a kiszolgáltatott csoportok hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelmére. A jogszabályok végrehajtása továbbra is gyenge, és növelni kell az emberi jogokra vonatkozó intézményi kapacitást. A romák és az egyiptomi kisebbség továbbra is a legkiszolgáltatottabb és a megkülönböztetést leginkább elszenvedő közösség. A nemi alapú erőszak és a gyermekekkel szembeni erőszak problémája továbbra is súlyos aggodalomra ad okot.

Montenegró bizonyos szinten felkészült ugyan a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén, de a vizsgált időszakban nem történt előrelépés. Az újságírók elleni erőszakos cselekmények kinyomozása terén csak korlátozott fejlemények történtek. Komoly aggodalomra ad okot a nemzeti közszolgálati műsorszolgáltató tanács és az elektronikusmédia-ügynökség munkájába történt közelmúltbeli politikai beavatkozás. A média színtere továbbra is erősen polarizált, és kihívást jelent a szabad média szerepének megítélése. Az önszabályozó mechanizmusok szerepe továbbra is gyenge.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Montenegró tett némi előrelépést, és mérsékelten felkészült a működőképes piacgazdaság kialakítása terén. A gazdaság továbbra is erőteljes ütemben bővült, ami javította a munkaerőpiaci eredményeket, noha a munkanélküliségi ráta továbbra is magas. A pozitív exportdinamika ellenére továbbra is igen nagy a folyó fizetési mérleg hiánya, amelyet az erős hazai kereslet táplál, és csak részben finanszírozható a közvetlen külföldi befektetések nettó beáramlásával. A pénzügyi szektor fizetőképességi és likviditási mutatói javultak, a szigorú hitelezési feltételek azonban továbbra is gátolják a kisvállalkozások finanszírozáshoz jutását. A költségvetési konszolidációs erőfeszítések 2018-ban folytatódtak, de a költségvetési hiánycélt nem sikerült elérni, miközben az államadósság új rekordot ért el, részben a kínai hitelből finanszírozott nagyszabású autópálya-projekt finanszírozási igénye miatt. A magánszektor fejlődését továbbra is korlátozzák az üzleti környezet és az igazságszolgáltatás gyengeségei, valamint az informális szektor domináns jelenléte, ami a jogállamiságért és a piaci versenyért felelős kulcsfontosságú állami intézmények elégtelen végrehajtási kapacitását tükrözi.

Montenegró tett némi előrelépést, és mérsékelten felkészült az EU-n belüli versenyképességhez és piaci erőkhöz való alkalmazkodás terén. Az infrastruktúra kiépülésével több területen fokozatosan teljesülnek a gazdasági versenyképesség javulásának előfeltételei. A humántőke fejlesztéséhez, illetve az oktatási rendszer által kínált végzettségek és a munkaerőpiaci igények közötti eltérés csökkentéséhez azonban további erőfeszítésekre van szükség. A nemzetközi versenyképesség növelése érdekében a helyi vállalkozásoknak növekedniük kell, és fokozniuk kell erőfeszítéseiket.

Ami a **jószomszédi kapcsolatokat és a regionális együttműködést** illeti, Montenegró továbbra is konstruktívan elkötelezett a többi bővítési országgal és a szomszédos uniós tagállamokkal folytatott kétoldalú kapcsolatok mellett, és aktív résztvevője a regionális együttműködésnek.

Ami a **tagságból eredő kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességet** illeti, Montenegró a legtöbb területen jelentős erőfeszítéseket tett a jogharmonizáció és az uniós vívmányok végrehajtásának előkészítése terén. Az ország egyes területeken, így a társasági jog, a szellemi alkotások joga, az energiaügy, valamint a kül-, biztonság- és védelmi politika terén jól felkészült. Mérsékelten felkészült számos más fejezet – például az áruk szabad mozgása, a versenypolitika, a mezőgazdaság és vidékfejlesztés, az élelmiszer-biztonság, az állat- és növényegészségügy, valamint a vállalkozás- és iparpolitika – tekintetében.

Montenegró a környezetvédelem és az éghajlatváltozás, a szociálpolitika és a foglalkoztatás terén bizonyos szinten felkészült. Érdemi előrelépés történt a letelepedés joga és a szolgáltatásnyújtás szabadsága, a szellemi alkotások joga, a mezőgazdaság és vidékfejlesztés, az élelmiszer-biztonság, valamint az állat- és növényegészségügyi politika terén. Előretételezve Montenegrónak különösen a versenypolitikára, a környezetvédelemre és az éghajlatváltozásra, valamint a közbeszerzésre kell összpontosítania. Az uniós vívmányok végrehajtásának biztosításához szükséges közigazgatási kapacitás megerősítése továbbra is jelentős kihívás. Montenegró folytatta a jogharmonizációs munkát az összes uniós közös kül- és biztonságpolitikai álláspont és nyilatkozat viszonylatában.

A **migráció** területén Montenegró az irreguláris migráció ugrásszerű növekedésével szembesült, mivel a regionális migrációs áramlás súlypontja részben áttevődött az Albániát, Montenegrót és Bosznia-Hercegovinát érintő „partvidéki útvonalra”. A montenegrói hatóságok 4 753 irreguláris migránst fogtak el (460 %-os növekedés 2017-hez képest), ami jelentősen megterhelte az ország befogadó és igazgatási kapacitáit. A migrációról és menekültügyről szóló fontos jogszabálycsomag hatálybalépésével tovább erősödött a jogi keret, emellett a befogadó és művelési kapacitások növelése érdekében is hoztak intézkedéseket. Fontos határigazgatási együttműködési megállapodásokat írtak alá a szomszédos országokkal, és parafálták az EU-val az Európai Határ- és Parti Órség státuszáról szóló megállapodást. A következő vizsgált időszakban Montenegrónak tovább kell erősítenie kapacitáit, hogy kezelni tudja a vegyes migrációs áramlásokat és a menekültek beilleszkedését, emellett tovább kell növelnie a határigazgatási és migránsregisztrációs rendszerre fordított emberi és anyagi erőforrásokat.

Szerbia

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, Szerbiának sürgősen nagyobb teret kell biztosítania a pártok közötti valódi vitáknak, ezzel elősegítve a széles körű Európa-párti konszenzus kialakulását, amely elengedhetetlen az ország uniós csatlakozásához vezető úton. Több ellenzéki párt 2019 elején bojkottálni kezdte a parlamenti munkát. A kormányzó koalíció parlamenti gyakorlata a jogalkotási vita és ellenőrzés romlásához vezetett, és aláásta a parlament végrehajtó hatalom feletti felügyeletét.

2018 decemberében Belgrádban heti rendszerességgel kormányellenes tüntetések kezdődtek egy ellenzéki pártvezető megtámadása miatt. A média függetlenségéért, illetve szabad és tisztességes választásokért folytatott tüntetések összességében békésen, egyre több résztvevővel zajlottak. Több ellenzéki párt bejelentette, hogy a szabad és tisztességes választásokra irányuló követeléseik elutasítása esetén bojkottálni fogja a parlamenti választásokat. Szerbiának prioritásként, teljeskörűen figyelembe kell vennie a nemzetközi megfigyelők választásokkal kapcsolatos ajánlásait.

Szerbia mérsékelten felkészült a **közigazgatási reform** területén. Némi előrelépés történt a közszolgáltatások területén, és néhány új jogszabály elfogadásával. Továbbra is komoly aggodalomra ad okot a politika befolyása a felsővezetői kinevezésekre, ami különösen a megbízott vezetők nagy számában nyilvánul meg. Alapvetően fontos, hogy Szerbia szakképzett tisztviselői állománnyal tudja tartósan feltölteni a közigazgatás uniós kérdésekkel foglalkozó ágát. Szerbia még nem hozta létre a közigazgatási reformstratégia és az államháztartás-irányítási reformprogram összehangolt nyomonkövetési és jelentéstételi rendszerét.

Szerbia **igazságszolgáltatási rendszere** bizonyos szinten felkészült. A vizsgált időszakban történt némi előrelépés, de a tavalyi ajánlásokat csak részben vették figyelembe. Némi előrelépés történt a végrehajtási ügyek hátralékának csökkentésében és az ítélkezési gyakorlat

harmonizálására irányuló intézkedések nyomán követésében. Még tart az alkotmányreform, amely összhangot kíván teremteni az alkotmány és az uniós igazságszolgáltatási normák között. Az alkotmánymódosítások elfogadását követően felül kell vizsgálni a bírák és az ügyészek kinevezésére és teljesítményértékelésére vonatkozó rendszert, ezzel lehetővé téve az említettek érdemalapú felvételét és előmenetelét. A politikai befolyás mértéke jelenleg aggályos.

Szerbia bizonyos szinten felkészült a **korrupció elleni küzdelem** területén. Korlátozott előrelépés történt. A korrupciómegelőzési reformok hatása nem mérhető. 2019 májusában elfogadták a korrupció megelőzéséről szóló, módosított törvényt (más néven a korrupcióellenes ügynökségről szóló törvényt). Ami a korrupció visszaszorítását illeti, már folyamatban van a szervezett bűnözés, a terrorizmus és a korrupció visszaszorításával foglalkozó kormányzati hatóságok szervezeti felépítéséről és hatásköréről szóló törvény végrehajtása. E törvény 2018 márciusában lépett hatályba, de hatásának teljes értékelése még túl korai lenne. A bűnüldöző szervek és az igazságügyi hatóságok még nem mutattak fel hiteles eredményeket a büntetőeljárások függetlensége és a magas szinten elkövetett korrupcióval kapcsolatos ügyek jogerős lezárása terén. A korrupció összességében számos területen jelen van, és továbbra is aggodalomra ad okot.

Szerbia bizonyos szinten felkészült a **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén. A vizsgált időszakban történt némi előrelépés. Szerbia megkezdte a büntető törvénykönyv új gazdasági fejezetének és a szervezett bűnözés, a terrorizmus és a korrupció visszaszorításával foglalkozó kormányzati hatóságok szervezeti felépítéséről és hatásköréről szóló törvénynek az alkalmazását, és elfogadta a kiberbűnözés elleni 2019–2023-as stratégiát. Az előző jelentés ajánlásainak teljesítésében azonban nem történt előrelépés. Szerbia még nem mutatott fel meggyőző eredményeket a szervezett bűnözéshez kötődő ügyekkel kapcsolatos hatékony nyomozások, büntetőeljárások és jogerős elmarasztaló ítéletek terén, ideértve az olyan pénzügyi nyomozásokat is, amelyek a bűncselekményből származó vagyont befagyasztásához és elkobzásához vezetnek. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos elmarasztaló ítéletek száma (különösen az emberkereskedelem elleni küzdelem terén) továbbra is alacsony.

Az **alapvető jogok** tiszteletben tartását szolgáló jogi és intézményi keret lényegében készen áll. A nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos jogi keret javítására irányuló módosításokat elfogadták. Biztosítani kell ugyanakkor a jogszabályok és a szakpolitikák következetes és hatékony végrehajtását. Szerbia bizonyos szinten felkészült ugyan, de a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén nem történt előrelépés, ami komoly aggodalomra ad okot. Az új médiastratégiát átlátható és inkluzív módon fogalmazták meg, most elfogadásán és végrehajtásán a sor. Szerbiának fokoznia kell a megkülönböztetéssel szembeesülő személyek, köztük az LMBTI-személyek, a fogyatékkal élő személyek, a HIV-fertőzöttek/AIDS-betegek és más kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek jogainak védelmére irányuló intézkedéseket.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Szerbia tett némi előrelépést, és mérsékelten felkészült a működőképes piacgazdaság kialakítása terén. A külső egyensúlyhiány egyre nő, bár továbbra is gond nélkül finanszírozható. Az árnyomás és az infláció visszafogott maradt. A korábbi években végrehajtott főbb költségvetési kiigazítások jelentősen javították az államadósság fenntarthatóságát. A pénzügyi szektor továbbra is stabil, a munkaerőpiac teljesítménye pedig javult, kivéve az ifjúsági aktivitási rátát, amely csökkent. A közigazgatást, az adóhatóságot és az állami tulajdonban lévő vállalatokat érintő főbb strukturális reformok lassan haladtak előre, és még nem javították a hatékonyságot. A hatóságok csak lassan kezdik orvosolni a költségvetési keretnek és irányításának a gyengeségeit. Az állam erőteljes szerepet

tölt be a gazdaságban, a magánszektor fejletlen, és a helyzet javulását gátolják a jogállamiság és a tisztességes verseny érvényesítése terén mutatkozó hiányosságok.

Szerbia tett némi előrelépést, és mérsékelt felkészült az Unió belüli versenyképességhez és piaci erőkhöz való alkalmazkodás terén. A gazdaság szerkezete tovább javult, és az EU-val való gazdasági integráció szintje továbbra is magas. Némi előrelépés ellenére az oktatás és a képzés színvonala, méltányossága és relevanciája nem felel meg teljes mértékben a munkaerőpiac igényeinek. A beruházások szintje az évek óta tartó alulfinanszírozás után nőni kezdett, de még mindig nem elég az infrastruktúra-hiány orvoslásához. A kis- és középvállalkozások a közelmúltban egyre kevesebb hitelfelvételi költséggel szembesültek, de még mindig számos kihívás áll előttük, például a volatilis üzleti környezettel és a tisztességtelen versennyel összefüggésben.

Szerbia összességében továbbra is elkötelezett a más bővítési országokkal és a szomszédos uniós tagállamokkal folytatott kétoldalú kapcsolatok mellett, és aktív résztvevője a **regionális együttműködésnek**. Mivel a Közlekedési Közösségről szóló szerződés titkárságának székhelyét Szerbiába helyezték, az országnak további támogatással kell biztosítania a titkárság működésének mihamarabbi megkezdéséhez szükséges feltételeket.

Ami a **Koszovóval fenntartott kapcsolatok rendezését** illeti, Szerbia továbbra is részt vett a párbeszédben, és a vámok bevezetésére adott válaszában önmérsékletet tanúsított. Szerbiának azonban további jelentős erőfeszítéseket kell tennie különösen a nemzetközi kapcsolatai terén annak érdekében, hogy kedvező környezetet teremtsen a Koszovóval kötendő, jogilag kötelező erejű megállapodáshoz. E megállapodásra sürgősen és elengedhetetlenül szükség van ahhoz, hogy Szerbia és Koszovó előreléphessen az uniós csatlakozáshoz vezető úton.

Ami a **tagságból eredő kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességet** illeti, Szerbia összességében folytatta jogszabályainak az uniós vívmányokhoz való közelítését. A megfelelő pénzügyi és humán erőforrások, valamint a stabil stratégiai keretek létfontosságúak a reformok ütemezéséhez. Szerbia jól felkészült a társasági jog, a szellemi tulajdon, a közlekedéspolitikai, a tudomány és a kutatás, az oktatás és kultúra, valamint a vámügy területén. Szerbia szorosabban fűzte a beruházási tervezés és a költségvetési végrehajtás kapcsolatát, de még nem dolgozta ki azt az egységes mechanizmust, amely a beruházásokat a kormány államháztartási gazdálkodásának reformprogramja alapján, a finanszírozás forrásától függetlenül rangsorolja. A közbeszerzés, a statisztika, a külkapcsolatok, a szociálpolitika és foglalkoztatás, a monetáris politika és a pénzügyi szolgáltatások terén Szerbia mérsékelt felkészült. Szerbia további érdemi előrelépést tett a mezőgazdaságban és az uniós közlekedési vívmányokhoz való igazodásban, míg az energia területén korlátozott előrelépés volt megfigyelhető. A környezetvédelem és az éghajlatváltozás területe még nem kapott megfelelő figyelmet.

Szerbiának prioritásként kell kezelnie a stabilizációs és társulási megállapodással ellentétes kérdések rendezését, különösen az állami támogatások ellenőrzése, az importált szesz italokra vonatkozó adóügyi megkülönböztetés és a kártyalapú fizetési rendszerek versenyének korlátozása tekintetében. Szerbiának a csatlakozásig tartó időszakban fokozatosan összhangba kell hoznia kül- és biztonságpolitikáját az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájával.

Szerbia sikeresen kezelte az EU felé tartó és 2018-ban stabilizálódó **vegyes migrációs áramlások** hatásait. Némi előrelépést tett az integrált határigazgatási stratégia végrehajtása terén. Parafálta az EU-val az Európai Határ- és Parti Őrség státuszáról szóló megállapodást. Elfogadta az irreguláris migráció elleni küzdelemre irányuló stratégiát és cselekvési tervet. Szerbiának tiszteletben kell tartania a harmadik országbeli állampolgárok visszafogadására

vonatkozó kötelezettségét, amelyet az EU és Szerbia közötti visszafogadási egyezmény ír elő. Szerbiának továbbá tartózkodnia kell az uniós vízumpolitikától való további eltérésektől.

Észak-Macedónia

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, Észak-Macedónia a vizsgált időszakban folytatta az uniós reformok egyenletes ütemű megvalósítását. A kormány lépéseket tett a fékek és ellensúlyok rendszerének fokozatos helyreállítására, valamint a demokrácia és a jogállamiság megerősítésére. Az ország továbbra is alapvető változásokon megy keresztül, inkluzív és nyitott politikai légkörben. Az ország újabb kézzelfogható eredményeket ért el a tanácsi következtetésekben meghatározott kulcsfontosságú területeken, például az igazságszolgáltatás, a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem, a hírszerző szolgálatok reformja és a közigazgatás tekintetében. A politikai szinten nőtt a kompromisszumkészség, mivel a kormány inkluzív és átlátható módon az összes érdekelt felet, tehát az ellenzéket és a civil társadalmat is bevonja döntéseibe. A 2018 júniusában Görögországgal kötött történelmi jelentőségű megállapodás (más néven preszpa-tavi megállapodás) aláírását követően 2018 szeptemberében véleménynyilvánító népszavazást tartottak, ahol a szavazók elsöprő többsége támogatta a megállapodást, vagyis az EU- és a NATO-tagság mellé állt. Az elnökválasztások jól szervezettek voltak, és tiszteletben tartották az alapvető szabadságokat, így a polgárok kellő tájékozottsággal választhattak a jelöltek közül. A parlament a konstruktív politikai párbeszéd fórumaként javuló teljesítményt nyújtott, és megerősítette felügyeleti és jogalkotási funkcióit, többek között a gyorsított eljárások alkalmazásának korlátozásával.

Az etnikumok közötti helyzet néhány kisebb villongástól eltekintve összességében nyugodt maradt. A kormány teljesíti a közösségek közötti bizalom növelésére irányuló kötelezettségvállalását. A 2001-es konfliktust lezáró és a társadalom többnemzetiségű jellegét megóvó ohridi keretmegállapodás bekerült az alkotmány preambulumaiba, és végrehajtása továbbra is zajlik.

A társadalmi szervezetek működési környezete folyamatosan javul. A civil társadalom továbbra is konstruktív szerepet játszott a demokratikus folyamatok támogatásában. A kormány és a civil társadalom együttműködéséhez stratégiai dokumentumok adnak iránymutatást. A kormányzati és a nem kormányzati szereplőknek egyaránt törekedniük kell az érdemi konzultációra.

A hírszerző szolgálatok reformja terén Észak-Macedónia érdemi előrelépést tett. A lehallgató rendszer reformját követően megkezdte működését az új technikai műveleti ügynökség. Az ország a NATO-val és más partnerekkel együttműködésben megkezdte a hírszerző szolgálatok reformját is. A mintául szolgáló modell kiválasztása után elfogadták az új nemzetbiztonsági ügynökség létrehozására vonatkozó jogi keretet.

Észak-Macedónia a **közigazgatás reformját** illetően mérsékelten felkészült. Érdemi előrelépés történt különösen a közigazgatási reform stratégiai keretének végrehajtásában, a nyilvános konzultációk színvonalának javításában és a politikai döntéshozatal átláthatóságának növelésében, valamint a szakpolitika-fejlesztés és a koordináció területén. Lépéseket tettek a politikai kinevezésekkel kapcsolatos vádak kezelésére. További erőfeszítésekre van azonban szükség a közigazgatás elszámoltathatóságának fokozása és átpolitizálódásának megakadályozása érdekében. Továbbra is alapvető fontosságú az átláthatóság, az érdemalapúság és a méltányos képviselő elveinek tiszteletben tartása.

Az ország **igazságszolgáltatási rendszere** bizonyos szinten felkészült, illetve mérsékelten felkészült, és érdemi előrelépés történt a kiemelten sürgős reformok végrehajtása, valamint a

Velencei Bizottság és a rendszerszerű jogállamisági problémákkal foglalkozó vezetői szakértői csoport ajánlásainak figyelembevételére. Az ország változatlanul eltökélt az igazságszolgáltatási rendszer javítása mellett, és az új jogi keret végrehajtása szilárd alapot biztosít a folyamatos fejlődéshez. A különleges ügyészek az ügyészi rendszerbe való beépítése érdekében előterjesztették az ügyészi hivatalról szóló új törvényt. A bíróságok ítéletet hoztak néhány olyan, nagy horderejű ügyben, amelyet a különleges ügyész hivatala nyújtott be. A jogi változásokon túl minden igazságügyi intézménynek példát is kell mutatnia, és további erőfeszítések révén hozzá kell járulnia a nyilvánosság igazságszolgáltatásba vetett bizalmának helyreállításához.

A **korruptió elleni küzdelem** terén Észak-Macedónia bizonyos szinten felkészült. Érdemi előrelépés történt a magas szinten elkövetett korruptióval kapcsolatos ügyek kinyomozása, büntetőeljárás alá vonása és jogerős lezárása terén elért eredmények megszilárdítása, valamint a jogi keret módosítása révén. E tekintetben meg kell említeni, hogy javult a korruptió megelőzését szolgáló új jogi keret, és az előző évekhez képest sokkal átláthatóbbá vált a korruptió megelőzéséért felelős állami bizottság új tagjainak kinevezése. Az említett bizottság fontos lépéseket tett a korruptió elleni proaktív küzdelem érdekében, amelyhez a teljes politikai palettáról bevont magas rangú tisztviselőket. A különleges ügyész megerősítette vezető szerepét a magas szinten elkövetett korruptióval kapcsolatos ügyek kinyomozásában és büntetőeljárás alá vonásában. A hatóságoknak további fokozott erőfeszítéseket kell tenniük annak bizonyítására, hogy a korruptió elleni küzdelem a hatalom minden szintjén nemzeti prioritás. A korruptió ugyanakkor számos területen jelen van, és továbbra is aggodalomra ad okot.

A **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén az ország bizonyos szinten felkészült. A jogi keret nagyjából összhangban van az európai normákkal, de folytatni kell az erőfeszítéseket a szervezett bűnözés elleni stratégiák végrehajtására és az elért hatások aktív mérésére. Némi előrelépés történt az eredmények javítására, a bűnüldözési együttműködés fokozására és az emberkereskedelem elleni küzdelemmel kapcsolatos működési kapacitás jelentős javítására vonatkozó, elmúlt évekbeli ajánlások terén is. Operatív szinten további előrelépés történt: az ország javította a szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzeti koordinációs központjának hatékonyságát, és közös műveletekben vett részt az uniós tagállamokkal és a szomszédos országokkal.

Az **alapvető jogok** védelmének jogi kerete nagyjából összhangban van az európai normákkal, az ország érdemi előrelépést tett. A büntető törvénykönyv módosításával, továbbá a megkülönböztetés megelőzéséről és a megkülönböztetés elleni védelemről szóló törvény elfogadásával növelte a gyűlölet-bűncselekményekkel és a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelmet. Emellett ambiciózus intézménytelenítési stratégiát fogadott el, és a nők elleni erőszakkal szembeni küzdelemre vonatkozó célkitűzéseiből az isztambuli egyezmény végrehajtására vonatkozó cselekvési tervet készített. A rendőrséget felügyelő külső mechanizmus azonban még nem teljesen működőképes, és az országnak tovább kell fejlesztenie az alternatív szankciók és a pártfogó felügyelet alkalmazását. Az országnak további erőfeszítéseket kell tennie annak érdekében is, hogy következetesen terjessze és figyelembe vegye az európai és nemzetközi emberi jogi szervek ajánlásait, különösen ami a fogva tartott személyekkel, a nőkkel és a fogyatékosokkal élő személyekkel való bánásmódot illeti. Az ország bizonyos szinten felkészült, illetve mérsékelten felkészült a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén, és tavaly érdemi előrelépést tett. A médiaszabadság és a véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében egyre jobbak a feltételek. Alapvető fontosságú, hogy a köztisztviselők és a politikai elitnek nagyobb toleranciát tanúsítsanak a kritika iránt, és ezáltal fenntartsák a véleménynyilvánítás szabadságát. Az országnak folyamatos erőfeszítéseket kell tennie annak érdekében, hogy javítsa a közszolgálati

műsorszolgáltató függetlenségét és szakmai színvonalát, valamint pénzügyi fenntarthatóságát. Elfogadták az audio és audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló törvény módosításait, amelyek végrehajtása a szakmaiság, az átláthatóság elveinek tiszteletben tartása, az érdemalapú kinevezések és a méltányos képviselőlet biztosítása érdekében erős politikai elkötelezettséget kíván.

Ami a **regionális együttműködést** illeti, az ország továbbra is jó viszonyt ápol a többi bővítési országgal, és aktívan részt vett a regionális kezdeményezésekben. Történelmi lépésekre került sor a jószomszédi kapcsolatok javítása érdekében, többek között a preszpatavi megállapodás hatálybalépése és végrehajtása révén, ami véget vetett a régió egyik legrégebbi vitájának. A Bizottság örömmel várja a Bulgáriával kötött kétoldalú szerződés végrehajtásának folytatását.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Észak-Macedónia tett némi előrelépést, és jól felkészült a működőképes piacgazdaság kialakítása terén. A gazdasági növekedés egy év stagnálást követően folytatódott, bár a beruházások visszafogottak maradtak. A kormány intézkedéseket hozott az államháztartási gazdálkodás és az átláthatóság javítására. Elfogadta a jövedelemadóztatás és a nyugdíjrendszer reformját. A kiadások összetétele azonban romlott, és ezért nagyobb költségvetési konszolidációra van szükség ahhoz, hogy az államháztartás fenntartható pályára álljon. A munkaerőpiac működését tartósan fennálló strukturális problémák hátráltatják. A szerződések érvényesítése és a kiterjedt informális gazdaság továbbra is kihívást jelent az üzleti környezet számára.

Észak-Macedónia tett némi előrelépést, és mérsékelten felkészült az EU-n belüli versenyképességhez és piaci erőkhez való alkalmazkodás terén. A kereskedelem és a beruházások terén tovább mélyült az EU-val való integráció. A kivitelben és a feldolgozóiparban egyre nő a nagyobb hozzáadott értékű termékek szerepe. Ugyanakkor a szakemberhiány, illetve a vállalati elvárások és a készségek közötti összhang eltérése – ami a tantervek hiányosságait tükrözi – rontja a munkaerő termelékenységét és a gazdaság versenyképességét. Továbbra is jelentős a beruházási hiány az állami infrastruktúra terén.

Ami a **tagságból eredő kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességet** illeti, az ország a legtöbb területen mérsékelten felkészült, ideértve a versenyt, a közbeszerzést, a közlekedést és az energia területét is. Az ország jól felkészült a társasági jog, a vámunió, a transzeurópai hálózatok, valamint a tudomány és kutatás területén. Ugyanakkor mindenhol további erőfeszítésekre van még szükség, főleg azon a néhány területen, ahol az ország még a felkészülés kezdeti szakaszában jár, így például a munkavállalók szabad mozgásával, illetve a pénzügyi és a költségvetési rendelkezésekkel kapcsolatban. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a közigazgatási kapacitásra és az eredményes végrehajtásra is. Az ország tovább javította a közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó uniós nyilatkozatokhoz és tanácsi határozatokhoz való igazodását.

Észak-Macedónia továbbra is aktív és konstruktív szerepet játszik a **vegyes migrációs áramlások** kezelésében. Hatékonyan együttműködik az uniós tagállamokkal és a szomszédos országokkal. Továbbra is jelentős erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az országban tartózkodó összes migráns számára biztosítsa az alapvető életkörülményeket és szolgáltatásokat. A migrációs áramlások nagyságrendjét és szerkezetét továbbra is bizonytalanság övezi. A szabálytalan beutazás során elfogott migránsok következtelen regisztrációja nem teszi lehetővé a rendszeres és megfelelő védelmi szempontú profilalkotást, valamint a nemzeti védelmi mechanizmusok aktiválását. Észak-Macedónia az uniós tagállamok kiküldött határőreinek segítségével hatékonyan ellenőrizte déli határát. Parafálta az EU-val az Európai Határ- és Parti Őrség jogállásáról szóló megállapodást. Továbbra is

problémát jelent azonban az északi határon nagy méreteket öltő csempészség. Földrajzi elhelyezkedése miatt az országot továbbra is nagy nyomás éri.

Albánia

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, Albánia a vizsgált időszakban folytatta uniós reformprogramja megvalósítását. A politikát továbbra is erős polarizáció jellemezte. A parlament működését gyengítette az ellenzéki képviselők tartós bojkottja, akik 2019 februárjában végül kollektívan lemondtak parlamenti mandátumukról. A központi választási bizottság a szabaddá vált parlamenti mandátumok több mint felét újra kiosztotta, ezzel biztosítva a parlament teljes körű határozatképességét. A fő ellenzéki pártok úgy határoztak, hogy nem indulnak a helyhatósági választásokon, amelyekre a tervek szerint 2019. június 30-án kerül sor. Távolmaradásuk hátrányosan érinti a pártközi választási reformra irányuló erőfeszítéseket, noha a kormánypárt tovább szeretne lépni. Az ellenzéki pártoknak konstruktív módon újra be kell kapcsolódnuk a demokratikus intézmények működésébe.

Albánia a **közigazgatás reformját** illetően mérsékelten felkészült. Több kapcsolódó területen folytatódott az erőfeszítés, ami némi előrelépést eredményezett a közszolgáltatások hatékonysága és átláthatósága, a szakpolitikai hatásvizsgálatok szabályozási keretének javítása, az átláthatóbb munkaerő-felvételi eljárások és a közigazgatás teljesítményorientáltságának általános megerősítése terén. Ezeknek az eredményeknek a konszolidálását tovább kell folytatni a hatékonyabb, politikamentes és professzionális közigazgatás biztosítása érdekében.

Albánia **igazságszolgáltatási rendszere** bizonyos szinten felkészült. Az ország folytatta az átfogó és alapos igazságügyi reform végrehajtását, és összességében érdemi előrelépést tett. Az igazságszolgáltatás új autonóm szerveinek – a bírói főtanácsnak, az ügyészi főtanácsnak és az igazságügyi kinevezésekkel foglalkozó tanácsnak – a létrejötte kulcsfontosságú lépés az igazságszolgáltatás függetlenségének és elszámoltathatóságának megerősítése felé. Egyenletes ütemben haladt a bírák és ügyészek előzetes újbóli értékelése (átvilágítása), amely meghozta első kézzelfogható eredményeit. A folyamat az Európai Bizottság vezetésével végzett teljes körű nemzetközi ellenőrzés mellett zajlik. Több mint 140 személyi aktát dolgoztak fel, ami 88 tisztviselő hivatalból történő elbocsátását/lemondását, illetve 53 tisztviselő megerősítését eredményezte. A legtöbb elbocsátás jogellenes vagyonszerzés miatt történt. E konkrét és hiteles eredmények jelentős mértékben megerősítették az igazságszolgáltatást, és konszolidálták annak függetlenségét, pártatlanságát, szakmaiságát és elszámoltathatóságát.

Albánia bizonyos szinten felkészült a **korrupció elleni küzdelem** területén. Érdemi előrelépés történt különösen a korrupció elleni ágazati stratégia végrehajtására vonatkozó 2018–2020-ra vonatkozó új cselekvési terv elfogadásával, a vagyonyilatkozatról és a vagyonellenőrzéséről szóló törvény és a közbeszerzési törvény módosításával, valamint a parlamenti képviselők magatartási kódexének elfogadásával. A korrupcióellenes munkacsoport létrehozása fokozta az igazgatási vizsgálatok proaktivitását. Tovább javult az ügyészség és a rendőrség adatbázisokhoz való közvetlen hozzáférése. Folytatódott az érdemi előrelépés a magas szinten elkövetett korrupcióval kapcsolatos ügyek kinyomozása, büntetőeljárás alá vonása és jogerős lezárása terén elért eredmények megszilárdítása révén. A korrupció elleni küzdelem terén elért konkrét eredmények magukban foglalják az átvilágítási folyamatot, amely számos magas rangú tisztviselő hivatalból való elbocsátásához vezetett, az alkotmánybíróság és a legfelsőbb bíróság szintjén is. Az ügyészi főtanács létrehozása lehetővé tette szakosodott korrupcióellenes szervek (a korrupcióellenes és szervezett bűnözés elleni küzdelem szervezete, valamint a nemzeti nyomozóiroda) létrehozását. Személyzeti jelöltjeik

átvilágítása után e szervek megkezdhetik működésüket, ami erősíti a korrupció kinyomozására és büntetőeljárás alá vonására irányuló általános kapacitást. A korrupció ugyanakkor összességében számos területen jelen van, és továbbra is aggodalomra ad okot.

Albánia bizonyos szinten felkészült a **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén. Intenzívebbé váltak a bünszervezetek felszámolását célzó rendőrségi műveletek. Több rendőrségi művelet csoportos letartóztatásokhoz vezetett, számos nagy horderejű vádemelésre és elmarasztaló ítéletre került sor. Ezek a műveletek szervezett bűnözői csoportok ismert vezetőinek letartóztatását és büntetőeljárás alá vonását eredményezték. Intenzívebbé vált, és számos sikeres, nagyszabású bűnüldözési intézkedéshez vezetett a nemzetközi rendőrségi együttműködés is, különösen az uniós tagállamokkal. Albánia az elmúlt években határozottan elkötelezte magát a kannabisztermelés és -kereskedelem elleni küzdelem mellett. Albánia ezzel összefüggésben engedélyezte, hogy egy uniós tagállam a területét érintő ellenőrzéseket (az olasz pénzügyőrség (*Guardia di Finanza*) által uniós társfinanszírozással végzett légi megfigyelést) végezzen. Az elmúlt két természetési idényben a légi megfigyelés igazolta, hogy Albániában szinte egyáltalán nem került sor kannabisz termesztésre. Ezek a lépések kézzelfogható előrelépést jelentenek az eredmények javítására vonatkozó tavalyi ajánlások teljesítésében. Albániának folytatnia kell az erőfeszítéseket, különösen a pénzmosás elleni küzdelem révén és a bűncselekményekből vagy más jogellenes tevékenységből származó vagyon elkobzása terén.

Az **alapvető jogok** vonatkozásában Albánia összességében megfelel a nemzetközi emberi jogi eszközöknek, és az európai normákkal összhangban fejlesztette jogi keretét. Albánia a vizsgált időszakban erőfeszítéseket tett a nemzetközi jogi eszközökből eredő kötelezettségei teljesítésére. Az említett eszközök átfogó végrehajtását azonban meg kell erősítenie. Javult a jogi keret a gyermekjogok és a családon belüli erőszak terén. A parlament 2018 májusában elfogadta a szociális lakhatásról szóló új törvényt, amely erősebben kívánja védeni a roma és egyiptomi⁹ közösségek legkiszolgáltatottabb tagjainak lakhatáshoz való jogát. További erőfeszítésekre van szükség a tulajdonjogok erősítése érdekében. Ami a **véleménynyilvánítás szabadságát** illeti, az általános jogi környezet támogatja a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlását, a végrehajtás terén azonban további erőfeszítésekre van szükség.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Albánia tett némi előrelépést, és mérsékelten felkészült a működőképes piacgazdaság kialakítása terén. A gazdasági növekedés tovább erősödött, és a munkanélküliség csökkent, de még mindig magas. Az export stabilan nőtt, a folyó fizetési mérleg hiánya csökkent. A magas GDP-arányos államadósság változatlanul csökkenőben van, de a költségvetési konszolidáció üteme továbbra is lassú. A bankok tovább csökkentették a nemteljesítő hitelek számát és a külföldi pénznemek felhasználását. A bankszektor továbbra is stabil, de az üzleti hitelállomány növekedése még nem indult be. Lépések történtek a pénzügyi piac fejlesztése felé. Az üzleti környezet csak néhány szempontból javult. Az átfogó igazságügyi reform végrehajtása terén történt előrelépés várhatóan hozzájárul az üzleti környezet megerősítéséhez és a beruházások vonzásához. Némi előrelépés történt a munkaerőpiaci részvételnek, valamint a munkaügyi hivatalok és szolgáltatások minőségének és hatékonyságának növelése terén, de a foglalkoztatási ráta és a munkaerőpiaci részvétel továbbra is alacsony, és sokaknak még ma is az informális gazdaság ad munkát.

Albánia tett némi előrelépést, és bizonyos szinten felkészült az Unión belüli versenyképesszerekhez és piaci erőkhöz való alkalmazkodás terén. Albánia tett némi előrelépést az energia, a közlekedés és a digitális infrastruktúra fejlesztése terén, azonban a termelési

⁹ Az európai intézmények szóhasználatának megfelelően a „roma” gyűjtőfogalom számos különböző csoportra vonatkozik, azok sajátosságainak elismerése mellett.

know-how hiánya, az alacsony képzettségi szint és az alacsony technológiatranszfer csökkenti Albánia versenyképességét és a nemzetközi értékláncokba való integrációját. Az export és a regionális integráció elmarad a lehetőségektől. Az oktatás és a képzés javítására irányuló erőfeszítések hoztak némi eredményt, de további reformok szükségesek különösen a vidéki területek és a kiszolgáltatott csoportok helyzetének javításához. Albánia kutatási, fejlesztési és innovációs kapacitása továbbra is igen alacsony.

Ami a **jószomszédi kapcsolatokat és a regionális együttműködést** illeti, Albánia továbbra is aktívan részt vesz a regionális együttműködésben, és jószomszédi kapcsolatokat tart fenn. Fontos lépéseket tett a Görögországgal folytatott kétoldalú kapcsolatok javítására.

Albánia számos területen folytatta jogszabályainak közelítését az uniós követelményekhez, és ezzel fokozta a **tagságból eredő kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességét**. Az ország számos területen – így például a pénzügyi ellenőrzés, az oktatás, a kultúra és a statisztika területén – mérsékelten felkészült, más területeken pedig – például a közbeszerzés és a transeurópai hálózatok területén – bizonyos szinten felkészült. Albániának folytatnia kell a felkészülést az uniós vívmányok általános átvételére és végrehajtására. Az állami szektor működőképes belsőkontroll-rendszerének kialakítása érdekében Albániának el kell fogadnia az államháztartási belső ellenőrzéssel kapcsolatos politikát, és annak végrehajtását össze kell hangolnia a közigazgatás és az államháztartási gazdálkodás folyamatban lévő reformjával. Albániának folytatnia kell továbbá a közlekedési és az energiahálózatok fejlesztését, és a kapcsolódó reformintézkedések végrehajtásával javítania kell a régió egészének hálózati összekapcsoltságát is.

Albániának növelnie kell az uniós vívmányok végrehajtásával megbízott testületek igazgatási kapacitását és szakmai színvonalát, és biztosítania kell a szabályozó testületek függetlenségét. Továbbra is kiemelkedő fontosságú az átláthatóság és az elszámoltathatóság fokozása, különös tekintettel a közbeszerzési rendszer és az államháztartási gazdálkodás hatékony, eredményes és átlátható működésére. Albánia folytatta a jogharmonizációs munkát az összes uniós közös kül- és biztonságpolitikai álláspont és nyilatkozat viszonylatában.

Ami a **migrációt** illeti, némi előrelépés történt a határigazgatással és menekültügyvel kapcsolatos intézményi kapacitás javítása terén. Albánia 2018 októberében aláírta az EU-val az Európai Határ- és Parti Őrség jogállásáról szóló megállapodást. Tovább bővült a vegyes migrációs áramlások kezelésére szolgáló befogadó kapacitás. Az albán állampolgárok egyre kevesebb, de még mindig sok megalapozatlan menedékjog iránti kérelmet nyújtanak be az EU-ban, ami folyamatos és tartós erőfeszítéseket igényel, csakúgy, mint a kísérő nélküli kiskorúak problémájának kezelése.

Koszovó

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, Koszovó előrelépést tett bizonyos EU-val kapcsolatos kulcsfontosságú reformok végrehajtásában, különösen a jogállamiságra és a közigazgatásra vonatkozó jogi keret javítása terén. Ugyanakkor a kormány egyes intézkedései és eseti döntései nem álltak összhangban a kinyilvánított reformcélkitűzésekkel. A kormány túlzott mérete, ideértve az államtitkárok számának újabb növelését is, továbbra is csökkenti a kormány hitelességét és hatékonyságát.

Egyes, Koszovó számára kulcsfontosságú stratégiai kérdésekben a parlament képes volt többségi álláspontot kialakítani, amint azt a Montenegróval kötött határkijelölési megállapodás megerősítése és az EU-val kapcsolatos fontos jogalkotási reformok elfogadása is bizonyítja. A parlament azonban továbbra is erősen polarizált politikai környezetben,

átfogó működési hiányosságok mellett működött, ami gyakran okozott határozatképtelenséget és végső soron a jogalkotás elhúzódását.

Korlátozott előrelépés történt az uniós választási megfigyelő misszió 2017-ben tartott parlamenti és helyhatósági választásokkal kapcsolatos megállapításainak és ajánlásainak figyelembevétele terén.

Koszovó északi részén a helyzet továbbra is különösen nagy kihívást jelent.

Az ország bizonyos szinten felkészült a **közigazgatási reform** területén. A vizsgált időszakban összességében történt némi előrelépés, de a vezető tisztviselők felvételében érvényesülő politikai befolyás megszüntetéséhez komoly erőfeszítésekre van szükség. A közigazgatás működéséről és szervezetéről, a köztisztviselőkről és az illetményekről szóló törvénycsomag elfogadásával érdemi előrelépés történt. Az egyéb eredmények között szerepel a stratégiai tervezésre vonatkozó iránymutatások elfogadása, valamint az ügynökségek észszerűsítését célzó cselekvési terv végrehajtásának megkezdése. A felülvizsgált jogi keret fontos lépés a modern és professzionális közszolgálat létrehozása, valamint az elszámoltathatóság javítása felé. Az illetménytörvény növeli a köztisztviselői illetménytábla átláthatóságát és méltányosságát, de középtávú költségvetési hatása aggodalomra ad okot.

Koszovó **igazságszolgáltatási rendszere** a felkészülés korai szakaszában jár. A bírák és az ügyészek fegyelmi felelősségről szóló törvény és a közvetítésről szóló törvény elfogadásával történt némi előrelépés, és előrehaladt az elektronikus ügykezelési rendszer bevezetése is. 2018-ban nőtt az ügyészségeken és a bíróságokon – és így a különleges ügyészségen – dolgozó igazságügyi alkalmazottak száma. A koszovói szerb bírák, ügyészek és támogató személyzetük igazságügyi rendszerbe való integrálása 2017-ben hivatalosan lezárult, de a teljes működőképesség biztosítása érdekében további munkára van szükség, különösen a fellebbviteli bíróság tekintetében. Az igazságszolgáltatás még mindig kiszolgáltatott a jogszerűtlen politikai befolyásnak. Az igazságszolgáltatás igazgatása továbbra is lassú és körülményes, a jogállamiság felett örökődő intézmények kapacitásai még mindig elégtelenek.

A **korrupció elleni küzdelem** terén Koszovó a felkészülés korai szakaszában jár, illetve bizonyos szinten felkészült. Koszovó a jogállamiság területét érintő jelentős jogalkotási reformok, valamint a magas szinten elkövetett korrupcióval kapcsolatos ügyek kinyomozása és büntetőeljárás alá vonása révén tett némi előrelépést. Előrelépés történt az előzetes vagyoneklobzás terén is, bár a jogerős elkobzások száma továbbra is alacsony. A korrupció továbbra is elterjedt és aggodalomra ad okot.

A **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén Koszovó a felkészülés korai szakaszában jár. Különösen a jogállamiság területét érintő jelentős jogalkotási reformok, a magas szintű ügyek kinyomozása és büntetőeljárás alá vonása, valamint az előzetes vagyoneklobzás révén történt némi előrelépés. A jogerős vagyoneklobzások terén azonban csak csekély előrelépés történt, a pénzügyi nyomozások és jogerős ítéletek száma pedig még mindig túl kevés. Intézkedésekre van szükség annak szigorú biztosításához, hogy a politika ne avatkozhasson be a bűnüldöző szervek és az ügyészség műveleti tevékenységeibe. A Koszovó északi részén a szervezett bűnözés tekintetében fennálló helyzet továbbra is kihívást jelent a bűnüldöző szervek számára.

Előrelépés történt a terrorizmus elleni küzdelem terén, különösen a külföldi terrorista harcosok és családjaik rehabilitációs és visszailleszkedési feltételeinek javításában. A koszovói hatóságoknak hatékonyabban kell fellépniük a pénzmosás elleni küzdelemben, és a vonatkozó törvényt összhangba kell hozni az uniós vívmányokkal és a nemzetközi normákkal.

Az emberi és **alapvető jogok** védelmének jogi kerete lényegében összhangban van az európai előírásokkal. Az emberi jogi jogszabályok és stratégiák végrehajtását azonban – különösen

helyi szinten – gyakran aláássa a pénzügyi és egyéb források elégtelensége, valamint a politikai prioritások korlátozottsága és a koordináció hiánya. Az emberi jogok koordinálására és végrehajtására szolgáló meglévő mechanizmusok hatástalanok. A külföldi donoroktól való nagymértékű függőség továbbra is fennáll. Többet kell tenni a kisebbségekhez tartozó személyek – köztük a romák és az askálik –, valamint a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek jogainak hatékony garantálása, a nemek közötti egyenlőség gyakorlati biztosítása, egy integrált gyermekvédelmi rendszer létrehozása és a kulturális örökség védelmének előmozdítása érdekében. Koszovó bizonyos szinten felkészült a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén, amelyet az alkotmány rögzít. A koszovói média sokszínű és élénk. A jogállamiság felett örökös intézmények egyre inkább nyomon követik az újságírók elleni fenyegetéseket és támadásokat, így az incidensek száma csökken. A közszolgálati műsorszolgáltató fenntartható finanszírozása még nem megoldott. A műsorszolgáltató továbbra is kiszolgáltatott a politikai nyomásnak és befolyásnak.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Koszovó tett némi előrelépést, és a működőképes piacgazdaság megteremtésének korai szakaszában jár. A gazdaság erőteljesen növekedett, de a munkaerőpiac nehéz helyzete továbbra is aggodalomra ad okot. A kormány betartja a költségvetési szabályokat, de a bizonyos népességcsoportok szociális juttatásaihoz és a közalkalmazottak béreihez kapcsolódó kiadási nyomás kockázatot jelent az államháztartásra nézve, és akadályozza a magánszektor fejlődését. Az üzleti környezet valamelyest javult, de vannak még tartós kihívásai, többek között a széles körű informális gazdaság, a lassú és körülményes igazságszolgáltatás, a nagy fokú korrupció és jogállamiság felett örökös intézmények általános gyengesége. A szolgáltatások exportjának erőteljes növekedése ellenére a gazdasági diverzifikáció csak lassan haladt előre.

Koszovó tett némi előrelépést, és a felkészülés korai szakaszában jár az EU-n belüli versenyképességhez és piaci erőkhez való alkalmazkodás terén. Koszovó némi előrelépést tett a közútfejlesztés terén, de a vasúti és az energetikai infrastruktúrában továbbra is nagy hiányosságok tapasztalhatók. Kevés előrelépés történt az energiaellátás stabilitását illetően, és a villamosenergia-ágazat továbbra is nagyon veszteséges. Koszovó tett némi előrelépést a gazdaság digitalizációja terén. Csekély előrelépés történt az oktatás minőségének javítása és a szakemberhiány kezelése terén. A strukturális változások csak lassan haladnak, és a gazdaság továbbra is nagy mértékben függ a hazai kereskedelemtől. Az export növekedését főként a diaszpórába irányuló szolgáltatásexport irányítja, az áruk kivitelének növekedését azonban akadályozza a termékdiverzifikáció hiánya.

Ami a **jószomszédi kapcsolatokat és a regionális együttműködést** illeti, Koszovó továbbra is részt vesz a legtöbb regionális fórumon. Mindazonáltal a Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából érkező importra kivetett 100 %-os vám aláásta a regionális együttműködés erőfeszítéseit.

Ami a **Szerbiához fűződő kapcsolatok rendezését** illeti, Koszovó továbbra is részt vett a párbeszédben. A koszovói kormánynak azonban vissza kell vonnia a Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából érkező importra kivetett vámot. Koszovónak további jelentős erőfeszítéseket kell tennie annak érdekében, hogy kedvező környezetet teremtsen a Szerbiával kötendő, jogilag kötelező erejű megállapodáshoz. E megállapodásra sürgősen és elengedhetetlenül szükség van ahhoz, hogy Koszovó és Szerbia előreléphessen az uniós csatlakozáshoz vezető úton.

Ami az **európai normákhoz** való igazodást illeti, Koszovó bizonyos szinten felkészült. Egyes területeken folytatódott a jogharmonizáció, a végrehajtás azonban gyenge. Némi előrelépés történt az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása, valamint a pénzügyi szolgáltatások, a közbeszerzés és a verseny terén. Érdemi előrelépés történt a statisztika és a

pénzügyi ellenőrzés területén. Az adózás és a vámügy területén némi előrelépés történt az adóbeszedésben, a szürkegazdaság visszaszorításában és a szellemi tulajdon-jogok védelmét szolgáló vámügyi intézkedések végrehajtásában, azonban Koszovónak fokoznia kell az informális gazdaság és az adókijátszás elleni küzdelmet. Némi előrelépés történt a környezetvédelmi kérdések kezelése terén, de a végrehajtásban elmaradás tapasztalható. Az energiaágazat továbbra is komoly kihívásokkal néz szembe, noha különösen az energiahatékonyság terén némi előrelépés tapasztalható. Összességében Koszovónak az uniós vívmányok hatékony végrehajtásának biztosítása érdekében valamennyi ágazatban javítania kell igazgatási kapacitását és a koordinációt.

A hatóságok előrelépést tettek a jogszerű és az irreguláris **migráció** kezelése terén. Ezekre az erőfeszítésekre kell a továbbiakban is építeni, Koszovónak pedig az uniós normákkal és gyakorlattal összhangban álló visszatérési mechanizmust kell bevezetnie az irreguláris migránsok számára.

3. MELLÉKLET – A nyugat-balkáni stratégia végrehajtása és a kiemelt célkitűzések szófiai menetrendje: fokozott uniós szerepvállalás

A 2018. február 6-án elfogadott nyugat-balkáni stratégia új lendületet adott az EU és a Nyugat-Balkán közötti kapcsolatoknak. A stratégia egyfelől azokra a területekre összpontosít, ahol a nyugat-balkáni partnerek részéről további reformokra és erőfeszítésekre van szükség, másfelől a régióknak nyújtott fokozott uniós támogatásra. Az uniós támogatás hat kiemelt kezdeményezés 57 konkrét kötelezettségvállalását érinti. Az uniós tagállamok és a nyugat-balkáni partnerek az érintett fellépések jelentős részét a 2018. május 17-i szófiai csúcstalálkozón hagyták jóvá a kiemelt célkitűzések szófiai menetrendje keretében.

A Bizottság a stratégia elfogadása óta kötelezettségvállalásai teljesítésére összpontosított: fokozta politikai szerepvállalását, szorosabbra fűzte a Nyugat-Balkán és az EU és ügynökségei közötti operatív kapcsolatokat, szélesebb körű hozzáférést biztosított a finanszírozáshoz és a technikai segítségnyújtáshoz, és átfókuszálta az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA) keretében nyújtott uniós pénzügyi támogatást, amelynek keretében csak 2018-ban több mint 1,1 milliárd EUR éves összeg jutott a Nyugat-Balkánra.

A stratégia végrehajtásának első évében mind a hat kiemelt kezdeményezés terén előrelépés történt. A régió jelentős politikai figyelmet kapott. A 2003. évi szaloniki csúcstalálkozó után 2018 májusában, Szófiában újból sor került egy EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozóra. A régióban látogatást tett az Európai Tanács elnöke és az Európai Bizottság elnöke, és sor került számos miniszteri és magas szintű találkozóra is. E rendezvények célja az volt, hogy növeljék a politika hajlandóságát a reformfolyamatok felgyorsítására és a regionális együttműködés fokozására.

Az **1. kiemelt kezdeményezés (A jogállamiság támogatásának megerősítése)** három prioritásra összpontosít: az igazságügyi reformok hatékonyabb nyomon követésére, célzottabb technikai segítségnyújtásra a bűnüldözés terén, valamint a civil társadalom, a demokratikus mozgalmak és a független média támogatására. E terület előrelépésében a 2018. októberében megrendezett tiranai EU–Nyugat-Balkán bel- és igazságügyminiszteri fórum játszott kulcsszerepet, különösen az uniós bel- és igazságügyi ügynökségekkel való együttműködés megerősítésében és az igazságügyi rendszerekre vonatkozó megfelelő mutatók kidolgozásában.

Az igazságügyi reformok nyomon követése tekintetében a Bizottság változtatott az alkalmazott megközelítésen: a hat partnerhatóságnál egy időben lefolytatott, adott kérdéskört vizsgáló látogatások keretében az uniós bűnüldöző szervek magas rangú tisztviselői találkoznak kollégáikkal („partneri felülvizsgálat”). A polgári és kereskedelmi ügyekben hozott ítéletek végrehajtásának felülvizsgálata 2018-ban lezárult, a közbeszerzéssel kapcsolatos felülvizsgálat még folyamatban van, a szervezett bűnözéssel kapcsolatos felülvizsgálat pedig a tervek szerint 2019-ben kezdődik. A Bizottság továbbá új módszerek kidolgozásával harmonizáltabb adatokat kíván gyűjteni a partnerek igazságszolgáltatási rendszereiből. E tekintetben nagy szerepet szán az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel (EBESZ) közös regionális projektnek, amely a korrupcióval és szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben folytatott bírósági tárgyalásokat követi majd nyomon. Emellett a Világbank is megbízást kapott egy sor regionális igazságszolgáltatási felmérés elvégzésére, és a harmonizált regionális adatok gyűjtéséhez az Európa Tanács Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért küzdő Európai Bizottsága (CEPEJ) is hozzá fog járulni.

A Bizottság testre szabottabb technikai segítségnyújtást is végez: tanácsadói missziói fókuszában az igazságügy reformja, valamint a szervezett bűnözés és a korrupció elleni küzdelem áll. Jelenleg két ilyen misszió működik Montenegróban és Albániában, két további

pedig 2019-ben kezdi működését Koszovóban és Bosznia-Hercegovinában, egy másik pedig Észak-Macedóniában, és esetleg Szerbiában.

A Bizottság szorosan együttműködik a Demokráciáért Európai Alapítvánnyal a független médiaplatformok, a civil társadalom és a demokratikus mozgalmak támogatása érdekében. Az alapítvány 2018-ban az EU 6 millió EUR összegű további támogatásával kiterjesztette működését a Nyugat-Balkánra, és 14 új vissza nem térítendő támogatást nyújtott.

A 2. kiemelt kezdeményezés (A biztonságra és a migrációra vonatkozó szerepvállalás megerősítése) célja, hogy a régió szerepvállalásával kezelje a közös biztonsági fenyegetéseket, ideértve a terrorizmust, az erőszakos szélsőségeséget, a radikalizálódást, a szervezett bűnözést, az emberkereskedelmet és a tűzfegyver-kereskedelmet, a hibrid fenyegetéseket, és hogy fokozza a partnerek migrációs és biztonsági kihívások kezelésére irányuló képességét. E területnek a 2018. júliusi londoni, illetve az októberi tiranai miniszteri találkozó adott lendületet, a biztonsággal és a fegyverekészletek felhalmozásával kapcsolatos együttműködés szorosabbra fűzésével és a közös terrorizmusellenes intézkedések megtervezésével.

A Bizottság és a hat nyugat-balkáni partner a tiranai EU–Nyugat-Balkán bel- és igazságügyminiszteri fórumon megállapodott a terrorizmus elleni küzdelemről szóló közös cselekvési tervben. A Bizottság jelenleg a regionális prioritásokhoz igazodó országspecifikus cselekvési tervek kidolgozását segíti. A Bizottság továbbá az erőszakos szélsőségeség megelőzése érdekében létrehozta a nemzeti koordinátorok regionális hálózatát, amely két ülést tartott 2018-ban, egyet pedig 2019 márciusában.

A Bizottság jelenleg véglegesíti az EU és Délkelet-Európa közötti lőfegyver-kereskedelemre vonatkozó, 2015–2019-es cselekvési terv felülvizsgálatát. Az EU a KKBK költségvetési sorából elkülönített forrásokkal támogatja a kézi- és könnyűfegyverekre vonatkozó regionális ütemterv végrehajtását, amelyet a belügyminiszterek 2018. júliusi londoni ülésén fogadtak el.

Az EU felkérte a nyugat-balkáni partnereket, hogy vegyenek részt a súlyos és szervezett bűnözés elleni uniós szakpolitikai ciklusban, valamint a vonatkozó éves cselekvési tervek kidolgozásában és végrehajtásában. Az EKSZ a maga részéről növelte a nyugat-balkáni országokkal folytatott közös kül- és biztonságpolitikai párbeszéd találkozóinak a gyakoriságát annak érdekében, hogy a régiót még inkább az EU közös álláspontjaihoz való igazodásra ösztönözze. Az EKSZ arra kérte a nyugat-balkáni partnereket, hogy gyenge pontjaik feltárása és az uniós támogatások célirányosabb felhasználása érdekében vegyenek részt a hibrid kockázatokról szóló felmérésekben. Eddig négy partner vett részt a felmérésekben.

Ami a migrációt illeti, a Bizottság az érintett uniós ügynökségekkel és nemzetközi szervezetekkel együttműködve továbbra is ambiciózus projekteket folytat a migrációkezelés terén: a menekültügyi eljárások, a visszatérési mechanizmusok és az információcsere kialakításával fokozza a partnerek képességét a vegyes migrációs áramlások kezelésére. A Bizottság emellett különböző kezdeményezések útján javítani kívánja a régióba kihelyezett migrációs összekötő tisztviselők tevékenységének koordinációját és az operatív információk cseréjét.

A biztonság és a migráció területén elérhető szinergia javítása érdekében a Bizottság fokozott szerepvállalásra ösztönözte a bel- és igazságügyi ügynökségeket a Nyugat-Balkánon. Idetartozik A Kábítószer és Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontjával (EMCDDA) kötött együttműködési megállapodás aláírása, az Eurojust és Albánia közötti együttműködési megállapodás aláírása (a Montenegróval és Észak-Macedóniával már megkötött megállapodást követően), valamint az Európai Határ- és Parti Őrség jogállásáról szóló megállapodás megkötése a régió öt EU-val határos országával. Az Albániával kötött

megállapodás már hatályos, és az első határőröket ki is vezényelték. Végül a Bizottság az e területen szerepet vállaló ügynökségek együttműködésének javítása érdekében létrehozta az uniós bel- és igazságügyi ügynökségek nyugat-balkáni koordinációs munkacsoportját.

A jogállamisággal, a biztonsággal és a migrációval kapcsolatos fellépésekre elkülönített teljes összeg 2018-ban meghaladta a 145 millió EUR-t.

A 3. kiemelt kezdeményezés (A társadalmi-gazdasági fejlődés támogatása) középpontjában a regionális gazdasági térség megvalósításának előmozdítása, a hatályos beruházási szabályoknak a régióba irányuló beruházások fellendítését célzó kiigazítása, a gazdasági reformprogramok stratégiaibb jellegű alkalmazása, valamint az oktatási és a szociális reformok támogatása áll. E kiemelt kezdeményezés szempontjából a gazdasági miniszterek 2018. júliusi bécsi találkozója, illetve az oktatási miniszterek júniusi brüsszeli találkozója jelentett fontos előrelépést, különösen a regionális gazdasági térség végrehajtása, valamint a szakképzéssel, a hallgatói mobilitással és a képesítések elismerésével kapcsolatos kezdeményezések terén. Az EU 2019-ben rendszeres találkozókat tart a nyugat-balkáni foglalkoztatási miniszterek részvételével.

A Bizottság a Regionális Együttműködési Tanáccsal együtt továbbra is elősegítette a regionális gazdasági térség többéves cselekvési tervének végrehajtását. E téren olyan fontos eredmények születtek, mint a Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA) kereskedelmi eljárások egyszerűsítéséről szóló 5. kiegészítő jegyzőkönyvének hatálybalépése (2018. április), a regionális beruházási reformmenetrend jóváhagyása és a pénzügyi piacok diverzifikációjára és integrációjára irányuló regionális program elindítása. A szolgáltatáskereskedelem liberalizációjáról szóló tárgyalások lezárása után megkezdődtek a szabad foglalkozásúak régiós mobilitásáról folytatott tárgyalások.

A nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF) jelenleg stratégiai és pénzügyi értelemben is bővül. Az e bővüléssel összefüggésben végzett félidős felülvizsgálat 2018-ban véget ért; a WBIF résztvevő nemzetközi pénzügyi szervezetei között 2018 decemberétől az Agence française de Development (AFD), 2019 áprilisától pedig a Világbank-csoport is megtalálható. 2018-ban újabb szakaszhoz ért a régióba irányuló magánberuházások ösztönzését célzó nyugat-balkáni garancia létrehozása: az előzetes értékelés lezárása után megkezdődött a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel folytatott párbeszéd.

A Bizottság fokozta a magánszektor fejlesztéséhez nyújtott támogatást is, a középpontban az induló vállalkozásokkal és a fiatal vállalkozók finanszírozáshoz való hozzáféréssel. A fiatalok vállalkozói képességeinek erősítése és munkahelyteremtés céljából új, 10 millió EUR összegű regionális ifjúsági garanciaprogram indult, amely akár 80 millió EUR összegű finanszírozást is biztosíthat. Szerbiában a Bizottság hasonló, 20 millió EUR összegű garanciaprogramot indított, amely a várakozások szerint akár 180 millió EUR összegben mozgósíthat új hiteleket Szerbiában az induló vállalkozások és az innovatív vállalkozások számára. A Bizottság továbbá intézkedéseket hoz annak érdekében, hogy a Nyugat-Balkánon is elérhető legyen az intelligens szakosodási stratégiák kidolgozáshoz nyújtott támogatás, amelyet jelenleg csak tagállamok vehetnek igénybe.

Az EU növelni kívánja a partnerek gazdasági reformprogramjainak stratégiai hasznosságát, ezért azok elkészítését az európai szemeszterhez igazítja. A gazdasági reformprogramok javították a foglalkoztatási és szociális reformok nyomon követését, habár ehhez hozzájárult az évente megrendezett EU–Nyugat-Balkán miniszteri találkozó is, amelyre legközelebb 2019 júniusában kerül sor. Emellett a foglalkoztatásra, az oktatásra, a társadalmi befogadásra és az egészségügyre nyújtott uniós pénzügyi támogatás kiegészült egy sor új kétoldalú támogatási programmal, valamint a régióbeli szakoktatás és képzés mobilitását fokozó programmal. Az

EU fokozatosan növeli az Erasmus + keretében nyújtott támogatást, amelyet 2020-ra a kétszeresére kíván növelni.

Az IPA keretében a versenyképességgel, a növekedéssel és az oktatással kapcsolatos fellépésekre elkülönített teljes összeg 2018-ban meghaladta a 260 millió EUR-t.

A 4. kiemelt kezdeményezés (Az összekapcsoltság növelése) a kereskedelem megkönnyítése és a gazdasági növekedés ösztönzése érdekében a régió közlekedési és energetikai összeköttetéseinek fejlesztésére összpontosít. Ez a kiemelt kezdeményezés infrastruktúra-tervezéssel és infrastrukturális beruházásokkal, valamint a régió piaci integrációjának megfelelő szabályozási környezet kialakításával kapcsolatos fellépéseket irányoz elő.

A közlekedési miniszterek 2018. áprilisi ljubljanoi, illetve decemberi brüsszeli találkozóján a közlekedési reformokkal kapcsolatban fogadtak el fontos nyilatkozatokat, az energiaügyi és környezetvédelmi miniszterek podgoricai találkozóján pedig az energetikai átalakulással kapcsolatban fogadtak el egy úttörő jellegű nyilatkozat.

Az energiaügy területén a Bizottság megkönnyíti az EU energiauniójának kiterjesztését a Nyugat-Balkánra, és egységes szabályozási teret hoz létre az Energiaközösségről szóló szerződés keretében. A terület további előrehaladásához előrelépést kell tenni a Belgrád és Pristina közötti párbeszéd vonatkozó részében.

Jelentős eredmény, hogy a nyugat-balkáni energiaügyi és környezetvédelmi miniszterek a 2019. februári podgoricai találkozójukon közös nyilatkozatot írtak alá a tiszta energiára való átállásról. A Bizottság a regionális energiahatékonysági eszköz keretében rendelkezésre álló 50 millió EUR-n felül további 30 millió EUR összegű vissza nem térítendő támogatást bocsátott rendelkezésre az energiahatékonyság céljaira. 2018-ban a Bizottság támogatta a – részben az IPA-ból és az Európai Regionális Fejlesztési Alapból finanszírozandó – Bulgária–Szerbia gázrendszer-összekötőről szóló szerződés aláírását. A közlekedés területén a Bizottság továbbra is támogatta a Közlekedési Közösségről szóló szerződés végrehajtását és titkárságának működését. Ennek eredményeként létrejöttek a Közlekedési Közösség intézményei (a regionális irányítóbizottság és a miniszteri tanács), Szerbiával aláírták a székhely-megállapodást, és 2019 elején kinevezték a jelenlegi megbízott igazgatót.

A Bizottság támogatta a határátlépés akadályainak integrált közúti és vasúti határátkelőhelyek révén való felszámolásáról szóló egyszerűsített miniszteri nyilatkozat létrejöttét is. A nyilatkozat alapja egy uniós finanszírozású tanulmány, amely megnevezte a régióban található azon 32 elsőbbséget élvező határátkelőhelyet, amelyeket integrálttá lehetne tenni. Az egyes határátkelőkre vonatkozó kétoldalú megállapodások érintett országok általi aláírása folyamatban van.

A Bizottság a ljubljanoi TEN-T miniszteri találkozón és a szófiai csúcstalálkozóán tett miniszteri nyilatkozatokkal összefüggésben elősegíti továbbá az új regionális vasúti stratégiának és annak a közúti közlekedésbiztonságról szóló cselekvési tervnek a kidolgozását, amely a halálos közúti balesetek számát a különösen veszélyes helyek felszámolásával kívánja csökkenteni. A Connecta szakértői 2018-ban a Bizottság anyagi támogatásával 24 ellenőrzést végeztek a felszámolandó különösen veszélyes helyeken.

Ami az infrastrukturális beruházásokat illeti, a nyugat-balkáni beruházási keret 2018-ban is támogatta az összeköttetés-fejlesztési programot. A szófiai csúcstalálkozóán a Bizottság bejelentette tizenegy új közlekedési projekt vissza nem térítendő támogatását; a teljes uniós támogatás értéke 192,7 millió EUR. A Bizottság a nyugat-balkáni beruházási keretből annak létrehozása óta 700 millió EUR összegű vissza nem térítendő támogatást nyújtott 31 kiemelt

projekt számára, és ezzel összesen több mint 2,4 milliárd EUR összegű külső beruházást mozgósított.

Az 5. kiemelt kezdeményezés (A Nyugat-Balkánra vonatkozó digitális menetrend) a régióbeli digitális gazdaság és társadalom kiépítésére összpontosít. A menetrendet – amely a fő kezdeményezéseket felvázoló bizottsági szolgálati munkadokumentumon alapul – 2018 júniusában, az éves digitális közgyűlésen indították el. A Bizottság emellett információs és kommunikációs technológiai párbeszédet kezdett a nyugat-balkáni partnerekkel, amelyek keretében a digitális gazdaságért és társadalomért felelős biztos a régió legtöbb fővárosában látogatást tett.

A Bizottság intenzív támogatást nyújtott az új regionális roamingmegállapodásról szóló tárgyalásokhoz is, a nyugat-balkáni régió belüli roamingdíjak eltörlésének céljával. A megállapodást a digitalizációért felelős miniszterek 2019. áprilisi találkozásán fogadták el, és 2019 júliusában fog hatályba lépni.

A Bizottság a nyugat-balkáni beruházási keretből 30 millió EUR-t különített el technikai segítségnyújtásra a széles sávú hálózatokkal kapcsolatos beruházásokra való felkészüléshez, valamint további 8 millió EUR-t egy regionális kiberbiztonsági kezdeményezésre.

Az EU a nyugat-balkáni partnerek számára hozzáférést kíván adni a különböző európai fórumokhoz és munkacsoportokhoz. Ennek megfelelően a partnerek megfigyelői státuszt kaptak az Audiovizuális Médiaszolgáltatások Szabályozó Hatóságok Európai Csoportjában, és a digitális egységes piaccal foglalkozó magas szintű munkacsoportban. Megfigyelői státuszt kaptak az Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testületében (BEREC) is.

Végezetül, a Bizottság a partnereket bevonja a digitális készségekkel, az e-kormányzattal és az e-egészségügygel kapcsolatos különféle közösségi kezdeményezésekbe is. Idetartozik a szélessáv-szakértői szolgálat, a digitális esélygyakornoki program, az európai programozási hét ISA2-program, az „e-egészségügyi hálózat”, a mesterséges intelligenciával foglalkozó európai szövetség, továbbá az Unió Blokklánc Megfigyelőközpont és Fórum.

Az IPA keretében a közlekedési, energetikai és digitális összeköttetésekkel kapcsolatos fellépésekre elkülönített teljes összeg 2018-ban 450 millió EUR volt.

A 6. kiemelt kezdeményezés (A megbékélés és a jószomszédi kapcsolatok támogatása) a régió fenntartható és tartós békéjének előmozdítására összpontosít a következő három témával kapcsolatos munka révén: a múlt örökségének kezelése, az egyes közösségek között a személyes kapcsolatok újbóli kialakítása, valamint az együttműködés erősítése a közös érdekű területeken. Ezek a kérdések rendszeresen szerepelnek a nyugat-balkáni külügyminiszterek találkozóinak napirendjén, valamint az osztrák elnökség által 2018-ban indított, kétoldalú kérdésekkel foglalkozó magas szintű találkozókra is.

A Bizottság továbbra is támogatja a büntetőtörvényszékek fennmaradó feladatainak ellátására szolgáló nemzetközi mechanizmust és Koszovó Szakosított Tanácsait. A Bizottság az eltűnt személyekkel foglalkozó nemzetközi bizottsággal és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságával közösen támogatja az eltűnt személyekkel kapcsolatos lezáratlan esetek megoldására és az érintett családok támogatására irányuló erőfeszítéseket. A Bizottság emellett megerősítette, hogy támogatja a regionális tényfeltáró bizottság létrehozását.

Az EU pénzügyi támogatást nyújt a regionális ifjúsági együttműködési iroda számára, mert azt fontos eszköznek tartja a fiatalok mobilitásának és együttműködésének fokozásához. Létrejött a nyugat-balkáni ifjúsági innovációs fórum, amelynek célja, hogy a fiatalokat képessé tegye a szakpolitikai döntéshozatalban való részvételre. A Bizottság a Kreatív Európa

program keretében növelte a kulturális és kreatív ágazatok közötti együttműködés támogatását.

A regionális együttműködést támogató, több országra kiterjedő fellépések mellett a határokon átnyúló együttműködés programja konkrét közös közösségi projekteket tesz lehetővé olyan területeken, mint a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás, a turizmus és a kultúra. Az intézményi és társadalmi-gazdasági reformokhoz nyújtott átfogó uniós támogatás hozzájárul a polgárok és a közösségek bizalmának helyreállításához, és ezáltal a megbékélést elősegítő környezet előmozdításához.

Az IPA keretében a jószomszédi kapcsolatok és a megbékélés támogatására elkülönített teljes összeg 2018-ban közel 80 millió EUR volt.

A Bizottság a következő években a hat kiemelt kezdeményezés fenti eredményeire fog építeni a nyugat-balkáni stratégiában vállalt kötelezettségek teljes körű teljesítéséhez. Politikai párbeszéd, rendszeres helyzetfelmérés és célzott munkaértekezletek útján továbbra is biztosítjuk a partnerek és az érintett tagállamok bevonását és tájékoztatását. A nyugat-balkáni partnerek tartós szerepvállalása és konstruktív regionális együttműködése alapvető fontosságú a stratégia és a kapcsolódó cselekvési terv ambiciózus célkitűzéseinek megvalósításához.

4. MELLÉKLET – A legfontosabb statisztikák

STATISZTIKAI ADATOK (2019. április 29-i állapot)

Demográfia	Megjegyzés	Montenegró		Észak-Macedónia		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Koszovó*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Teljes népesség (ezer)		622,2	622,4	2071,3	2 073,7	2 875,6	2 876,6	7 076,4	7 040,3	78 741	79 815	3 516,0	3 509,7	1 771,6	1 785,5	510 182p	511 373bp
A 15–64 évesek hányada a teljes népességben (%)		67,6	67,4		70,2	68,7	68,7	66,6	66,3	67,8	68	:	:	65,6p	66,8	65,3	65,0b
A nyers természetes szaporodás (fogyás) (1000 lakosra vetítve)		1,8	1,5	1,2	0,7	3,6	3,0	-5,1	-5,5	11,2	10,8	-1,8p	-2,0	8,4p	8,2	0,0p	-0,4bp
A férfiak születéskor várható élettartama (év)		74,1	73,9	73,4	74,1	77,1	77,1	73,2	73,1	75,4	75,7	:	:	75,9p	:	78,2	78,3b
A nők születéskor várható élettartama (év)		78,9	79,2	77,5	77,9	80,1	80,1	78,3	78,1	81	81,3	:	:	81,6p	:	83,6	83,5b

Munkaerőpiac	Megjegyzés	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Aktivitási ráta a 20–64 évesek körében: a 20–64 éves népesség gazdaságilag aktív hányada (%)	1)	69,1	69,3	69,6	70,3	73,3e	73,9	70,0	71,2	60,9	61,9	58,8	58,4	44,0	49,0	77,6	78,0
Aktivitási ráta a 20–64 éves férfiak körében: a 20–64 éves férfiak gazdaságilag aktív hányada (%)	1)	76,7	77,0	83,8	84,4	82,5e	84,3	78,0	78,8	83,3	83,7	72,0	71,3	66,8	75,1	83,7	84,1
Aktivitási ráta a 20–64 éves nők körében: a 20–64 éves nők gazdaságilag aktív hányada (%)	1)	61,6	61,7	54,9	55,7	64,2e	63,5	62,0	63,6	38,5	40,0	45,3	45,6	20,9	22,6	71,4	72,0
Foglalkoztatási ráta a 20–64 éves népesség körében (%)																	
Összesen		57,1	58,2	53,3	54,8	62,1e	63,9	59,1	61,5	54,3	55,3	44,2	46,6	32,3	34,4	71,1	72,2
Férfiak		63,0	65,2	63,7	65,6	69,4e	72,1	66,3	68,5	75,5	76,1	56,4	58,1	49,9	54,0	76,9	78,0
Nők		51,3	51,4	42,5	43,7	55e	55,6	51,9	54,5	33,2	34,4	32,0	35,1	14,6	14,6	65,3	66,5

Munkaerőpiac, folytatás	Megjegyzés	Montenegró		Észak-Macedónia		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Koszovó*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő 15–24 évesek, a korosztály %-ában		18,4	16,7	24,3	24,9	26,9e	25,9	17,7	17,2	24,0	24,2	26,4	24,3	30,1	27,4	11,6	10,9
Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő 15–29 évesek, a korosztály %-ában		22,3	21,4	31,3	31,1	30e	29,7	22,3	21,7	27,8	27,5	31,4	28,8	37,3	35,0	14,2	13,4
Foglalkoztatás a fő ágazatok szerint																	
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)		7,7	7,9	16,6	16,2	40,2e	38,2e	18,6	17,2	19,5	19,4	18,0	18,9	4,2	4,4	4,3	4,2
Ipar (%)		9,8	9,5	23,1	22,5	12,8e	12,5e	20,2	21,2	19,5	19,1	22,7	22,2	18,0	17,4	17,3	17,3
Építőipar (%)		7,7	7,6	7,2	7,2	6,5e	6,9e	4,3	4,1	7,3	7,4	8,6	7,3	11,5	12,9	6,7	6,8
Szolgáltatások (%)		74,8	75,0	53,1	54,1	40,5e	42,4e	57,0	57,5	53,7	54,1	50,8	51,6	66,3	65,3	71,7	71,7
Közszektorbeli alkalmazottak az összes foglalkoztatott arányában, 20–64 évesek (%)	2)	31,2	32,6	:	:	15,6e	16,4e	28,3	27,8	13,8	13,3	17,8	18,4	30,8	28,4	:	:
Magánszektorbeli alkalmazottak az összes foglalkoztatott arányában, 20–64 évesek (%)	2)	47,0	45,5	:	:	84,4e	83,6e	71,7	72,2	86,2	86,7	82,2	81,6	69,2	71,6	:	:
Munkanélküliségi ráta (a munkaerő %-ában)																	
Összesen	1)	17,8	16,1	23,7	22,4	15,2e	13,7e	15,4	13,6	10,9	10,9	25,5	20,7	27,5	30,3	8,6	7,6
Férfiak	1)	18,3	15,4	24,4	22,7	15,9e	14,6e	14,8	13,0	9,6	9,4	22,6	19,0	26,2	28,5	8,4	7,4
Nők	1)	17,1	16,9	22,7	21,8	14,4e	12,6e	16,2	14,4	13,6	13,9	30,2	23,3	31,7	36,4	8,8	7,9
15–24 éves fiatalok	1)	35,9	31,7	48,2	46,7	36,5e	31,9e	34,9	31,9	19,5	20,5	54,3	45,8	52,4	52,7	18,7	16,8
Hosszú távú (>12 hónap)	1)	13,4	12,4	19,2	17,4	10,1e	8,9e	10,0	8,2	2,2	2,4	21,7	17,0	18,0	21,7	4,0	3,4
Átlagos havi nominálbérek és -keresetek (EUR)	3)	499	510	363	372	397	446	516	544	607	555	429	435	:	:	:	:

Oktatás	Megjegyzés	Montenegró		Észak-Macedónia		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Koszovó*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Korai iskolaelhagyók: a legfeljebb alapközü végzettséggel rendelkező, további oktatásban és képzésben nem részesülő 18–24 évesek százalékos aránya		5,5	5,4	9,9	8,5	19,6e	19,6	7,0	6,2	34,3	32,5	4,9	5,1	12,7	12,2	10,7	10,6
Az oktatásra fordított közkiadások a GDP arányában (%)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	3,6	3,7	4,7	4,2	:	:	4,6	4,4	:	:
A legfeljebb alapközü végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves teljes népesség körében		6,8	4,9	12,0	9,3	:	:	7,8	6,8	43,9	42,8	5,8u	6,1u	14,6	13,8	16,8	16,6
A legfeljebb alapközü végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves férfiak körében		5,8	4,9	10,9	8,8	:	:	8,6	7,3	44,2	42,9	5,5u	6,1u	12,5	12,8	19,1	19,1
A legfeljebb alapközü végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves nők körében		7,9	4,9	13,1	9,8	:	:	7,0	6,3	43,7	42,7	6,3u	6,2u	17,0	14,9	14,4	14,1
A középfokú vagy posztszekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves teljes népesség körében		82,2	86,9	77,2	80,3	:	:	84,9	85,0	35,7	36,1	86,6	86,9	70,5	70,8	65,3	65,1
A középfokú vagy posztszekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves férfiak körében		86,9	90,6	82,5	83,7	:	:	86,3	86,3	38,3	39,4	89,0	89,4	74,5	74,2	66,1	65,8
A középfokú vagy posztszekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves nők körében		77,2	82,9	71,8	76,7	:	:	83,3	83,5	33,3	32,9	83,7	84,0	66,0	66,9	64,4	64,4
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves teljes		33,9	34,0	29,1	30,5	20,9e	23,5e	29,9	31,4	26,5	27,3	23,1	23,8	19,1	21,8	39,0	39,8

népesség körében																	
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves férfiak körében		31,8	30,0	24,5	24,6	18,0e	21,1e	24,7	25,4	28,3	28,6	16,6u	19,4	18,9	22,4	34,3	34,8
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves nők körében		35,9	37,7	33,8	36,8	23,9e	26,0e	35,3	37,6	24,6	26,0	29,4	28,4	19,4	21,2	43,8	44,8

Nemzeti számlák	Megjegyzés	Montenegró		Észak-Macedónia		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Bruttó hazai termék																	
Folyó árakon (milliárd EUR)		4,0	4,3	9,7p	10,0p	10,7	11,6p	36,7	39,2	780,2	753,9	15,3	:	6,1	6,4	14 958,3	15 382,6
Per fő (EUR)		6 400	6 900	4 700e	4 800p	3 700	4 000p	5 200	5 600	9 800	9 400	4 400	4 700	3 400	3 600	29 300	30 000
Egy főre jutó vásárlóerőegységben (PPS)		13 000	13 700	10 800e	10 800p	8 600	9 100p	11 400	11 600	19 200	19 900	9 000	9 500	:	:	29 300	30 000
Egy főre jutó vásárlóerőegységben (PPS), az EU-átlaghoz viszonyítva (EU-28 = 100)		44	46	37e	36p	30	30p	39	39	65	66	31	32	:	:	–	–
Éves reál (volumen)változás az előző évhez képest (%)		2,9	4,7	2,8	0,2p	3,3	3,8p	3,3	2,0	3,2	7,4	3,1	:	4,1	4,2	2,0	2,4
Bruttó hozzáadott érték fő szektoronként																	
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)		9,0	8,4	10,6	9,1p	22,6	21,8p	8,2	7,3	7,0	6,9	7,5	:	13,0	11,4	1,6	1,7
Ipar (%)		12,2	11,2	19,7	20,6p	14,0	12,8p	26,3	26,5	22,3	23,2	22,6	:	21,5	21,8	19,5	19,7
Építőipar (%)		6,7	8,2	8,0	7,2p	10,2	10,5p	4,7	5,0	9,7	9,7	4,6	:	8,1	9,9	5,3	5,4
Szolgáltatások (%)		72,1	72,2	61,7	63,1p	53,2	54,9p	60,8	61,2	61,0	60,2	65,3	:	57,4	56,9	73,6	73,2

Fizetési mérleg																	
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) (millió euró)		371,6	484,3	316,9	180,0	936,5	993,8	1 899,2	2 418,1	9 211,3	7 277,2	256,8	330,1	177,2	212,0	30 664,7	– 72 791,5
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) (a GDP %-ában)		9,4	11,3	3,3	1,8p	8,7p	8,6	5,2	6,2	1,2	1,0	1,7	:	2,9	3,3	0,2	–0,5
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) az EU-28 viszonylatában (millió euró)		–25,6	174,1	199,1	100,2	274,7	:	1 304,4	1 756,7	3 166,7	1 786,0	214,9	217,0	15,6	107,3	–	–
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) az EU-28 viszonylatában (a GDP %-ában)		–0,6	4,0	2,1	1,0p	2,6	:	3,6	4,5	0,4	0,2	1,4	:	0,3	1,7	–	–
Kívándorlók hazautalásai a GDP %-ában		4,8	4,7	2,0	1,9p	5,7p	5,5	7,3	7,6	0,1	0,0	8,2	:	11,4	11,8	0,1	0,1

Az áruk külkereskedelme	Megjegyzés	Montenegró		Észak-Macedónia		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Koszovó*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Az EU-28-ba irányuló export hányada az összes kivitel értékében (%)		37,4	34,8	80,0	81,1	77,9	77,2	67,6	67,6	47,9	47,0	71,3	71,2	22,6	24,9	–	–
Az EU-28-ból származó import hányada az összes behozatal értékében (%)		48,2	47,4	61,9	62,9	63,1	61,7	58,7	58,9	39,0	36,4	61,9	60,9	43,1	43,1	–	–
Kereskedelmi egyenleg (millió EUR)		-1 736	-1 932	-1 786	-1 818	-2 399	-2 622	-2 483	-3 194	-50 676	-67 771	-3 448	-3 646	-2 480	-2 669	37 238	21 099
Áruk és szolgáltatások nemzetközi kereskedelme a GDP arányában																	
Behozatal (a GDP %-ában)		63,1	64,5	65,5	69,2p	45,8	46,6p	53,4	57,1	24,9	29,3	52,3	:	50,9	52,5	40,4	42,0
Kivitel (a GDP %-ában)		40,6	41,1	50,7	55,4p	29,0	31,6p	48,6	50,5	22,0	24,8	35,4	:	23,7	26,7	43,9	45,7

Államháztartás	Megjegyzés	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
** Államháztartási többlet (+) / hiány (-) (a GDP %-ában)		-2,8	-5,6	-2,7	-2,7	-1,8	-2,0	-1,2	1,1	-1,1	-2,8	1,2	2,6	:	:	-1,7	-1,0
** Államadósság (a GDP %-ában)		64,4	64,2	39,9	39,5	68,6	66,8	68,8	58,7	28,3	28,3	40,5	36,1	14,6e	16,6e	83,4	81,7

Pénzügyi mutatók	Megjegyzés	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
A fogyasztói árak éves változása (%)	4)	0,1	2,8	0,2	2,1	1,5	3,3	1,3	3,3	7,7	11,1	-1,1	1,2	0,3	1,5	0,2	1,7
** Összevont magánadósság a GDP arányában (%)	5)	:	:	:	:	:	:	:	:	84,8	85,1	84,5	83,3	:	:	141,9	140,3
Teljes külső adósság a GDP arányában (%)		:	:	74,7	73,6p	73,4p	68,7	72,1	65,3	47,4	53,4	:	:	33,2	32,6	:	:
Teljes devizaadósság a GDP arányában (%)	6)	:	:	:	:	73,5	68,7	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hitelkamatláb (egy év), évente (%)	7)	7,45	6,81	4,25	3,75	5,89	5,98	5,50	5,00	15,79	18,12	4,97	3,88	7,47	6,83	:	:
Betéti kamatláb (egy év), évente (%)	8)	0,93	0,69	0,25	0,25	0,80	0,75	2,50	2,00	10,33	13,53	0,09	0,06	1,01	1,04	:	:
A tartalékeszközök értéke (ideértve az aranyat is) (millió EUR)		803,0	897,7	2 613,4	2 336,3	2 945,0	2 995,9	10 204,6	9 961,6	95 863,2	95 361,6	4 873,2	5 397,5	605,1	683,4	:	:

Nemzetközi tartalékok – importhónap-egyenérték		3,9	3,9	4,9	4,0	7,2	6,7	6,2	5,4	6,0	5,2	7,3	7,2	2,3	2,4	:	:
---	--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---	---

Üzleti tevékenység	Megjegyzés	Montenegró		Észak-Macedónia		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Ipari termelési index (2010 = 100)		84,4s	81,8s	122,0	122,2	143,8	142,9	111,7	115,8	126,3	134,3	112,0	115,5	:	:	105,6	109,1s

Infrastruktúra	Megjegyzés	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
A vasúti hálózat sűrűsége (az ezer km ² -re jutó működő vonalak száma)	9)	18,4	18,4	27,4	27,4	12,2	12,2	48,6	48,5	13,2	13,3	20,0	20,0	30,9	30,9	:	:
Autópályák hossza (kilométer)		0	0	259	259	:	:	741	963	2542	2657	163	172	98	108	:	:

Energia	Megjegyzés	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Nettó energiabehozatal a GDP arányában		3,4	4,9	5,2	5,9	1,3	2,5	3,4	4,3	1,0	1,5	4,3	:	4,1	5,4	1,3	1,5

: = nem áll rendelkezésre
b = törés a sorozatban
e = becslült érték
p = ideiglenes
s = az Eurostat becslése/számítása
u = kevésbé megbízható
– = nem alkalmazandó

* = Ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 (1999) sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével.

** = A bővítési országok költségvetési hiányával és adósságával kapcsolatos adatokat ellenőrzés nélkül teszik közzé, azok minőségére és ESA-szabályoknak való megfelelésére nincs biztosíték.

Lábjegyzetek:

- 1) Törökország: munkanélküliség a négy hetes kritérium és csak aktív munkakeresési módszerek alkalmazása alapján.
- 2) Bosznia-Hercegovina: közszektor alatt a NACE Rev. 2 O, P és Q nemzetgazdasági ága, magánszektor alatt a NACE többi nemzetgazdasági ága értendő. Montenegró: NGO-k nélkül; a táblázat a (magán- vagy közszektorbeli) foglalkoztatottak számát az alkalmazottak teljes számának arányában adja meg.
- 3) Albánia: közszektor. Bosznia-Hercegovina: nettó jövedelmek. Szerbia: a jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező vállalatok alkalmazottainak fizetett bérek és keresetek.
- 4) Harmonizált fogyasztói árindex, kivéve Bosznia-Hercegovina esetében.
- 5) Bosznia-Hercegovina: monetáris pénzügyi intézmények adatai.
- 6) Albánia: külső adósság (beleértve a közvetlen külföldi befektetéseket).
- 7) Albánia: az új, 12 hónapos lejáratú kölcsönökre az adott hónapban alkalmazott súlyozott átlagos kamatláb, 12 hónapos futamidő esetén. Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves. Észak-Macedónia: év vége (december 31.). Bosznia-Hercegovina: a nem pénzügyi vállalatoknak nemzeti valutában nyújtott rövid távú hitelek kamatlábai (súlyozott átlag).
- 8) Albánia: a betéti kamatláb az újonnan elfogadott betétekre vonatkozó átlagos súlyozott kamatlábat jelenti az adott hónapban, 12 hónapos futamidővel. Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves. Észak-Macedónia: év vége (december 31.). Törökország: egynapos betéti rendelkezésre állás. Bosznia-Hercegovina: a háztartások nemzeti valutában tartott látra szóló betéteinek kamatlábai (súlyozott átlag).
- 9) Szerbia: földterület helyett teljes terület alapján.